

1969 21.7 14.7 7.7
למקדן פבר בתיק 1117
אין כח
✓

מדינת ישראל

גנרל המדינה
אברהם יחזקיה

משרד

לשכת

אברהם יחזקיה
21.7.14.7.7.69

7.1969

נא להחזיר

מס. תיק מקורי

3

מחלקה

שם: ועדת השרים העליונה לענין ירושל

8220 / 24 - א

מזהה פיו: 1082187 מס פריט: 77.4/22 - 162 מזהה לוגי: 24/11/2013

כתובת: 02-111-08-11-10

252-3

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

יום ב', כ"א בתמוז תשכ"ט - 7.7.69

אד.

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבתי (בחול), י. גלילי, פ. ספיר (בחול), י.ש. שפירא, ז. שרף.

ד. אגמון	-	המשרד לקליטת העליה
י. גלאט	{	נציגי ישיבת הכותל
א. דיאמנט		
י. הדרי		
א. סלע	-	לשכת השר פ. ספיר
ט. קולק	-	ראש העיר ירושלים
צ. רפיה	-	משרד החוץ
הרב א. שרם	{	נציגי ישיבת פורת-יוסף
ש. חוסייה-כהן		
י. חמיר	-	משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הוועדה

רשמה א. דני

1. איתור שטחים ובניית קריית האוניברסיטה על הר-הצופים;

2. הפקעת שטח בית-הכנסת 'פורת-יוסף'.

סדר-היום:

איתור שטחים ובניית קרית האוניברסיטה על הר-הצופים

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: אני פותח את הישיבה.

בטרם נעבור לדיון בסעיף שלמענו התכנסנו, אני מרוצה שיש בידי להודיע לחברי הוועדה, כי כתוצאה מישיבתנו בהר-הצופים עם נציגי האוניברסיטה מחד, ונציגי הרשות המתכננת מצד שני, התבהרו לשני הצדדים חילוקי-הדעות ביחס מתינות, כנראה בזכות האופי המתון של חברי הממשלה.. לפי בקשתי, ההכנסו שני הצדדים במטרה לנטות לברר בינם לבין עצמם מה ניתן לעשות, ולהשאיר לנו את נקודות המחלוקת העקרוניות.

לפני כמה ימים קיבלתי הודעה משני הצדדים - גם מנשיא האוניברסיטה וגם מראש העיר ירושלים - שבדו-שיח בינם לבין עצמם הם הגיעו לסיכום מלא בדבר חכניות הבניה, שהן עונות גם על צרכי האוניברסיטה וגם על החביעות של המתכננים מטעם הוועדה המחוזית. כך שבעיה זו לפחות באה על פתרונה.

אני בשמכם הבעתי הערכה לשני הצדדים על

שהגיעו לכלל הסכם.

האם נקבל את הסיכום כדי שנדע על מה הם התפשרו ?

השר י. קול:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אעביר את הסיכום לחברי הוועדה.

הפקעת שטח ביה-הכנסת "פורת יוסף"

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הסעיף השני בסדר היום הוא: חילוקי-

הדעות השוררים בין שתי ישיבות מתוכננות לבנייה ברובע היהודי של העיר העתיקה. הישיבה האחת היא ישיבת 'פורת-יוסף', והשנייה - ישיבת-הכוחל, שלשתיהן הועיד הצוות המתכנן את השטח הדרוש.

יש ערעור מצד אנשי ישיבת פורת-יוסף, שתיכף נשמע אותו מפי האנשים הנוגעים בדבר במישרין, הטוענים שהשטח שהוקצה להם לא רק שאיננו מספיק לבניה של הישיבה לפי ההיקף המיוחנן על-ידם, אלא שהם גורסים שחלק מהשטח שהועד לישיבת-הכוחל היה שייך להם לא בדרך בעלות ישירה אלא בדרך של שכירות מידי משכיר ערבי. הם סבורים שיש להם זכות בר-מיצר על המגרש הזה. לעומת זאת ישיבת-הכוחל, הנושאת לא פחות מאשר את שמו של הכוחל, סבורה שאם המגרש לא יעמוד לרשותה, לא יהיה לה מבט ראוי לכוחל, בנוסף לבעיית השטח הראוי לבניה. מבחינה רוחנית אנשי ישיבת-הכוחל יראו עצמם נפגעים מאד והם עומדים על כך שיאפשרו להם לבנות כפי שהוצע על-ידי הצוות המיוחנן. על כן אין מנוס מלהביא את הסוגיה הזו בפני הוועדה.

לגבי הטכניקה של הבירור - ביקשתי שכל ישיבה תשלח שני נציגים. אני מציע שנפתח את הבירור בכך שנשמע הסברים ממר יהודה חמיר מה מוצע לשני הצדדים ונראה זאת גם על המפה. אחרי זה נשמע את הטיעון של כל צד בקיצור. ואחרי זה הייתי מציע לעצמנו שנרד יחד אל השטח עצמו כדי לקבל מושג במה מדובר במקום. סיור כזה במקום יאפשר לנו לסכם את הדברים בדרך יותר טובה ונכונה.

ההנחה היא - ובנדון זה אני רוצה לשמוע את שני הצדדים - שמה שפוסקת הוועדה העליונה לענין ירושלים מחייב את שני הצדדים. יש פרוטוקול של הדיון, ומה שיירשם יהא מחייב. כי אם אחרי כל זה עוד נקבל ערעור מצד זה או אחר או תהינה תביעות משפטיות, אציע לוועדה לסרב לדון בענין. אנו נציגי הממשלה, איננו בית-דין. אם הצדדים יתנו אמון מספיק בוועדת השרים העליונה לענין ירושלים - ויש יסוד לתת בה אמון - אנו נדון בשאלה ונחליט, ומה שנחליט - יחייב. בתום הסיור, אני מזמין את הנוכחים להיכנס לדירתי החדשה בעיר העתיקה ולהרים כוסית.

הא' י. תמיר:

המגמה הייתה לאפשר לישיבת-הכוחל - וללא
ספק לישיבת פורת-יוסף - מבט אל הכוחל.

כוונתנו היא להקים בחזית מול הכוחל מוסדות ולא בתי מגורים. זה חלק מהתכנית
הכללית. ליד שני המוסדות, אנו פותחים את המעבר של הרובע היהודי לכוחל.

אבנא

הוויכוח הוא סביב שטח זה (מראה על המפה).

מהו גודלו של שטח המריבה?

השר מ. בגין:

הוא הולך ומתפתח. לפי הכנתי שטח

הא' י. תמיר:

המריבה הוא 400 מטר, מזה חזית לכוחל -

20 מטר.

אני מציע שנשמע את בעלי הדין, ומייד
אחרי זה נצא לשטח.

השר מ. בגין:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני מניח שאתם מתחייבים מראש לקבל את
החלטת ועדת השרים. אחרת אין טעם לדון.

הרב אברהם שרם, מנהל הישיבה, ואנכי
לא כעורך-דין אלא כיו"ד הישיבה, נייצג

עו"ד ש. תוטייה-כהן:

בפני הוועדה את ישיבת פורת-יוסף.

במידה שנחשוב שההחלטה של הוועדה איננה
מספקת אותנו, ואולי בכל-זאת פורום אחר

הרב א. שרם:

יחשוב שאנו כן צודקים בדרישותינו - מדוע לסגור בפנינו דלת כזו?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יכולה להיות רק עוד צורת ערעור אחת, שאינה

חלויה בכס: אם אחד מחברי ועדת השרים

יהיה סבור שהוועדה טעתה במסקנותיה, הוא רשאי לערער על כך בפני מליאת

הממשלה. זו זכותו ולא זכותכם. רק שר רשאי לערער ורק בפני הממשלה.

אם הולכים בדרך של ערכאות משפטיות, אצטער על כל דחיה, אבל אומר לשרים:

אנו נקיים אמנם את הסיור, ואתם תפנו לערכאות. תפקידנו כוועדה שרים לקדם את שיקומו של הרובע, להזיז את הדברים ולא להקפיא אותם על-ידי מלחמות-היהודים. אני רוצה להיות בטוח שדיון זה יהיה פורה. אם תקבלו את הדין - יהיה דיון.

קיבלנו את ההצעה.

ש. תוסייה-כהן:

גם אנו מקבלים את ההצעה.

חבר הדרי:

אנו שבנו לעיר העתיקה ורוצים להזור הביתה.

עו"ד ש. תוסייה-כהן:

ישיבת פורת-יוסף שכנה כאן עור מלפני

מלחמת העולם הראשונה. יהודי בהודו חשב שטוב יעשה אם יבנה בכספו בעיר העתיקה ישיבה לספרדים. ישיבות ספרדיות היו מעטות, גם היום הן מעטות במספר אבל לא באיכות. הוא קנה בכסף טוב את השטח, ואז קמה והייתה הישיבה.

אינני צריך לספר בפורום זה מה קרה בשנת

1948, מה נחנה הישיבה בעת המלחמה. לצערנו נפלה העיר העתיקה והישיבה נהרסה. פיצויים מהממשלה לא קיבלנו, כי החוק מדבר על שטח מדינת ישראל ולא על השטח שמעבר לקו הירוק, לא על ירושלים העתיקה. נותרנו בלי פיצויי כספי. בכוחות עצמיים הקימה הישיבה בנין גדול מול שניר בירושלים כדי לשקם את הישיבה. לא הספיק לנו המקום, הלכנו לשכונת קטמון, מצאנו שם מגרש. יש מאות תלמידים שיושבים על ספסל הלימודים ולומדים תורה. חיפשנו אפשרות לבנות ליד מלון 'הולילנד'. ארגנו כספים מהחוץ. לחצנו על העיריה שתאשר את תכניות הפרצלציה של השטח. עד שקרה הנס הגדול, אירע המאורע הגדול וירושלים שוחררה.

מייד באנו בפני הרשויות ואתהמתאימות

ואמרנו: אנו מבקשים לבטל את כל התכניות האחרות, אנו חוזרים לעיר

העתיקה, כי שם מקומנו, שם היינו כל השנים.

גישתנו מאז לא השתנתה. אנו מבקשים

להחזיר לנו את מה שהיה שלנו. בעצם יכולנו לבוא ולומר: אנו רוצים

יותר מאשר היה לנו בשנת 1948. מספר תלמידים שלנו גדל. מעליית-הנוער נשלחו אלינו תלמידים רבים, המתחנכים על לימוד תורה ומצוות. השטח יספיק בקושי למטרה זו. זהו דגם מצומצם של הישיבה. לא רצינו להתפשט. הבנו כי בירושלים העתיקה צריך להשאיר מקום גם לאחרים. אבל לא חשבנו שגם מהשטח שהיה שלנו יבואו ויציעו נחת לאחרים. לכך איננו מוכנים. יכול להיות שהחזית לכותל היא חשובה מאד. אבל אנו היינו כאן, קנינו את כל השטח שמול חזית הכותל בשביל הישיבה. אין לנו כאן כל מטרות פרטיות. בא השלטון הירדני ונטל חלק מהשטח הזה עבור הכביש. זה ירד מהשטח שלנו. יש גבול למה שאנו יכולים לתת מהשטח השלנו ובכל-זאת להישאר שלמים וחיים. נאמר שסלע-המחלוקת הוא לגבי שטח של 400 מטר. למעשה מדובר על בנין קיים בעורף. הבנין שימש את הישיבה והוא נמסר לה בשכירות מערבי.

שנים על שנים ישבנו ולמדנו כאן. עם שחרור המקום אנו חושבים שזכותנו לחזור לאותו מקום ולאכלס אותו. אנו מחכים לענין זה תקופה ארוכה. יהודים טובים בחו"ל תרמו כספים למטרה זו. הכספים מונחים ועומדים לרשותנו, ואיננו יכולים להתקדם. זה שנה וחצי שאנו נודדים מרשות לרשות כדי לקבל אישור לתכניות. נקינו את השטח, דיברנו עם נדיבים בחו"ל. הדבר יכול להסתכם בסכום של כמיליון דולר. כפי שחברי הוועדה יודעים, יוקם במקום בית-כנסת על-שם יצחק שלום. הכל מוסדר ומוכן לפעולה.

יש אולי בעיות עם ישיבת הכותל גם מפני ששמה 'ישיבת-הכותל' וגם מפני שהיא באה לעיר העתיקה, אבל לא על-חשבון כבשת-הרש. או שימצאו לה מקום אחר, או שייאמר להם: זהו המצב, הבעלות היא של ישיבת פורת-יוסף, הם היו במקום, הם יקבלו את השטח שהוא מול הכותל. לרב שרם יש הצעות אלטרנטיביות והוא יוכל להסביר לוועדה מדוע ישיבת-הכותל יכולה להסתפק במקום אחר.

היו"ר טגן ראש הממשלה י. אלון: אתם תדברו על צרכי הישיבה שלכם.

עו"ד ש. חוסייה-כהן: אם יש להם תביעות צודקות, יימצא להם מקום אחר.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלוון: כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

הרב א. שרם: זו פנימיה ל-250 תלמיד.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלוון: לפי התכנית יוקמו כאן פנימיה, חדרים

לימוד וביה-כנסת.

הרב א. שרם: כאשר מדברים על אורך החזית לכותל ומציגים את

המצב כאילו לנו יש חזית ארוכה ולישיבת הכותל

בסך-הכל חזית של 20 מטר, אני מרשה לעצמי לציין שלנו יש אולי חזית של

40 מטר לכותל, כל השאר איננו חזית לכותל. הקו הזה איננו ישר. חלק

מהשטח נלקח על-ידי חוסיין לסלילת הכביש, והדבר פגע בצורה חמורה ביותר

בישיבה שלנו. כאשר מדברים על חזית ארוכה דומה הדבר לאדם שרוצים להוריד

לו את אג הוואש ושישאר חי. מה שרוצים ליטול מאתנו זוהי פינת החמד של כל

הישיבה. בפינה זו היו החדרים של לשכת ראש הישיבה וסגניו. עכשיו טוענים

לעומתנו שרוצים לקחת רק 400 מטר ומזה 20 מטר מצפה לכותל. האם יש

מקום בהלכה שם נאמר שמוחר לקפה מוסד ותיק כדי שלמוסד אחר יהיה מצפה

להר-הבית? אנו יכולים להציע הצעות אחרות. אנו רואים בנטילת החלק

הזה גזל גלוי ומשווע. אני אחראי למה שאני אומר: זהו גזל משווע

לקחת מאתנו את התלקה הזו.

חבקרו ותראו את המנזר הצלבני בשטח ישיבת

פורת-יוסף ומה בנינו בסביבה. לא הממשלה התורכית ולא הממשלה המנדטורית

הרשו לבנות בפנים; בפנים היו כוכים שהשתמשנו בהם. יש לנו חזקה על

המקום לאחר שהשתמשנו בו 39 שנה. אנו יכולים להביא הוכחות לישיבתנו

במקום בתמונות. במקום שקיים המנזר הצלבני בקו ישר היו החדרים שלנו.

במבנה הערבי גרנו, למדנו ולימדנו מיום ייסוד הישיבה בשנת 1922. בנו

של הערבי שהשכיר לנו את הכנין חי עדיין והוא מוכן לבוא ולהעיד על כך.

יתכן שחדר אחד או שניים לא היו ברשותנו.

כל הכבוד לאנשי ישיבת בני-עקיבא שבאו לכאן

תחת דגל צה"ל. אבל אנו היינו כאן חדשים על חדשים בסבל, ברעב ובצמא.

לאחר שהגיע היום והמקום שוחרר ונפתח בפנינו, האם זוהי הכרת התודה לבוא ולהגיד לנו: יש לכם שטח יותר מדי גדול? בשביל השטח שילמנו מאות אלפי לירות לפני ששים שנה. בשנת 1909 נקנה השטח למטרה זו. בשנת 1948 היינו נחונים במצור ואיש מלומדי הישיבה לא זז מהמקום. רבים נהרגו והלכו בשבי אבל לא היו מוכנים לזוז מהמקום. האם ככה ייעשה לנו כאשר אנו חוזרים למקום הזה? כל הכבוד לישיבת בני-עקיבא, אבל האם יש לתת לה במחנה שטח השייך לישיבת פורת-יוסף?

המקום ששם אצא רוצים להעמיד את הפנימיה היתה החצר היחידה שבה מאות תלמידים שאפו רוח. כאן יוקם בנין של בית-כנסת שיעלה שני מיליון לירות. משפחת שלם רוצה להקים בנין לתפארת, אבל היא מחנה תנאי שהשטח יהיה חפשי. אם כאן יקום מבנה נוסף - הם יוצאים מהעסק. שלושה מטרים מבדילים בין המבנה הצלבני לבית-הכנסת. כאשר מעיינים בתכניות האמיתיות של ישיבת בני-עקיבא אפשר לראות כיצד ישיבה זו 'תחתוך' את ישיבת פורת-יוסף. התכניות אינן בתיק, חשבתי שנראה אותן. הקמת מבנה מעל זה פירושה - גזר-דין מוות לישיבת פורת-יוסף.

אנו מבקשים להתחשב בפנייתנו ולהעריך את המאמצים שהושקעו כאן על-ידנו.

לפני שנה וחצי נגמרו התכניות. מדובר על איכלוס

ירושלים. תכניות אלה שונות בינתיים. זכינו ליחס עויין מהיום הראשון.

באתי לכאן והייתי בטוח שנקבל את השטח הזה. והנה שמעתי שישיבה אחרת מכובדת עולה למקום. פנינו למר יהודה חמיר בענין זה, ולא אחזור על מה שאמרתי לו. הוא לא רצה לספל בענין. פניתי למר יעקב הרצוג ואמרתי: מר חמיר יונק את סמכותו ממך, אני מבקש ממך לא לתת להם לעשוק אותנו. יש ציבור ספרדי ויש ישיבה ספרדית אחת שמילאה את העולם תורה. אמר לי

מר הרצוג שהדבר יוסדר. חזרנו עו"ד תוסייה-כהן ואנכי אל מר חמיר ואמרנו לו את הדברים האלה. והוא אמר: אני מבין, אני מבטיח להקים

את הישיבה. אני מוכן להעיד על הדברים האלה בשבועה. הבהרתי שמבנה נוסף מעל ישיבה זו איננו מחקבל על הדעת. קבענו פגישה נוספת שבה נבקר במקום. לאותה פגישה באתי לבדי, כי עו"ד תוסייה-כהן היה עסוק בבית-המשפט. הסברתי למר תמיר שיש לבקר במקום, כי מדובר בדיני נפשות, וכי יש להתעמק בבעיה. והוא השיב: טוב, חבנו זאת. אני אומר את הדברים בוודאות. אחר-כך שוב הופעל לחץ. הקב"ה יודע איזה לחץ מפעילים ומשפיעים עליו.

היו"ר טגן ראש הממשלה י. אלוון:

אני לא הרגשתי שום לחץ. אני יו"ר הוועדה מזה

כמה שבועות.

השר מ. בגין:

ציטטת את דבריו של הא' תמיר. לי נראה, לפי המשפט הראשון, שיש לכך המשך בצורת 'אבל'..

לא היה כל 'אבל'.

הרב א. שרם:

בקשר למבנה הערבי, אני מודה אל האמת שחשבתי כי בענין זה אין כל בעיה. ביקשתי את עוסמאן חאג' שימסר לנו את הבנין הערבי. אחר-כך נודע לי על ההפקעה. אמרו לי שההפקעה לא חלה על בתים ערבים אלא רק על הרובע היהודי. אחר-כך החברר לי דרך מקרה שמפנים את הבתים האלה עבור ישיבת הכותל.

כאן צריכה להיות פנימיה. אסור לפגוע בבית-כנסת שצריך להיות פאר לעולם כולו. משפחה עשירה הסכימה להקים את בית-הכנסת כדי להנציח את עצמה. אפשרו לנו להקים בנין לתפארת. למה לכם לעשות דבר הזה? על כך אין מענה.

נכון שיש צו הפקעה לגבי העיר העתיקה, אבל ההפקעה מתייחסת לצרכי ציבור. האם יש צרכי ציבור יותר גדולים וחשובים מאשר ישיבת פורת-יוסף? ציבור בעולם ובמדינה נושא את עיניו לבית הזה. האם אנו באים ואומרים לכם שאין לנו כספים לבניה? האם אנו באים לגזול ממישהו? תראו את המבנים החרבים שבהם חיינו ולמדנו. אנו רוחשים לכם אמן. אנו מבקשים מכם שתפסקו צדק ואמת למען ידעו שציבור זה לא קופח.

עו"ד ש. תוסייה-כהן:

הרב שרם נולד כאן, למד כאן וגר במקום
הזה ולכן הוא כל-כך נרגש.

הטיעון שלנו מתבסס על שלוש נקודות: א. המקום

הוא שלנו; ב. אנו חוזרים למקומנו; ג. אנו זקוקים למקום.

כאשר אתם אומרים 'השטח הוא שלנו', מה פירוש הדבר?

השר א. ששון:

יש שטח שלנו ויש שטח שלנו בשכירות. מהכביש

הרב א. שרם:

כל הריבוע הזה הוא שלנו לפי רישום בטאבו.

שלוש אלטרנטיבות טובות יותר אציע לישיבה

בני-עקיבא.

מה אתם מתכוונים לעשות כאן?

השר א. ששון:

לאחר שחשבנו כי מוטב כי ברקע של בית-הכנסת

הרב א. שרם:

לא יהיה מבנה צפוף וגדול, שלא יסתיר את היופי,

הלכנו ולפי תומנו הקימונו כולל, משרדים וספריה גדולה, מפעלים אשר ינציחו

את העבר. לא ידענו שהדבר ינוצל בצורה לא יפה ושיטענו לעומתנו, שאין לנו

צורך בשטח. היתה לנו בעיר העתיקה ספריה בת 30 אלף ספר שעלתה באש.

רצינו להחזיר את עטרת הספריה ההיא ליושנה. על רקע של בית-כנסת אפשר

להקים ספריה. בדרך זו לא תהיה צפיפות ויישמר יופיה של העיר העתיקה.

ניצלו את הדבר בצורה כזו ואמרו: אתם לא זקוקים למקום.

כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

השר א. ששון:

בפנימיה יהיו 250 תלמיד. החלק הזה יספיק בקושי

הרב א. שרם:

ל-150 תלמיד. כאן תהיה הספריה ויהיה הכולל

כדי לא להפריע להדרו של בנין בית-הכנסת. פה היתה חצר משנת 1922.

אם היא תוכנס פנימה - יהיה מחנק.

אני מבין שהרב שרם רוצה שישגיב הכותל תימצא

השר מ.ח. שפירא:

במקום זה (מראה על הדגם) ושיהיה לה מבט לכותל.

היכן הם יכולים לה^למכן, שיהיה להם מבט לכותל ושישררו השלום והשלווה

בתוכנו?

הרב א. שרם:
הממונה על העיר העתיקה לא ירצה שאני אכנס
לפרטים. כאן במקום הזה יוקמו שמונה יחידות
דיוור בצורת קוטג'ים. זהו מצפה יפה להר-הבית.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: קודם הסברת שרק לחלק מהחזית מהווה
מבט לכוחל.

הרב א. שרם: אם יש עליה, המבט לכוחל הוא יותר יפה.

הרב מ.ה. שפירא: אולי אותם קוטג'ים נועדו לראשי הישיבות?

הרב א. שרם: צריך לשאול את הממונה. הם אינם מיועדים לראשי
ישיבת פורת-יוסף; אם הם היו מיועדים להם,
הייתי אומר לראשי הישיבה שלנו שיצאו מהמקום וימסרו אותו לישיבת בני-עקיבא.
השטח של 'משגב-לדך' הוא קטן. הם יותר ותיקים מאשר ישיבת פורת-יוסף.
אבל כאן המבט לכוחל הוא יותר יפה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: ומה יגידו אנשי 'משגב-לדך'?

הרב א. שרם: ממול למנזר יש מנזר נוסף. המנזר הצלבני
היה מאתיים שנה. אני בטוח שברצון טוב אפשר
לתת לישיבת בני-עקיבא מראה יותר נאה לכוחל מאשר לישיבת פורת-יוסף,
וזאת מעל המנזר.

יש אלטרנטיבות רבות אבל בתנאי אחד, שכל
יסתכלו עלינו כעל חוטבי עצים ושואבי מים.

הרב י. הדרי: אנו באנו לכאן לפני שנתיים, כחדש לאחר שחרורה
של העיר. חלק גדול מהשרים זוכר באיזה תנאים
חלוציים גרנו פה. האנשים שלנו הרגישו שהם עושים מפעל ראשוני. כך הם
התקשרו למקום וההתקשרות הזו למקום מהווה עד היום את חוט השדרה של
עבודתנו החינוכית.

במשך הזמן באו לכאן תלמידים בוגרי ישיבות
חיכוניות בכל הארץ. ישיבת-הכוחל היא הישיבה הגבוהה של רשת הישיבות

התיכונות של בני-עקיבא, כך ששיבת-הכותל משמשת את רוב בוגרי הישיבות המוצאים את דרכם לאוהלי תורה. אמר לי אחד התלמידים: אני מרגיש בקימורים האלה את כל הדורות חופפים עלינו. הוא ביטא מה שאנשים מרגישים כאן יום-יום כאשר הם לומדים בישיבה. ההתקשרות למקום היא חלק בלתי-נפרד בהרגשתם וחוששתם של הבחורים.

אני רוצה להתייחס למספר נקודות ^{שהעלו} ~~אנשי~~ אנשי ישיבת פורת-יוסף. עם כל הכבוד לפורום של ועדת השרים, יצאתי עם הרב ששון, נשיא הוועד של פורת-יוסף ואמרתי לו: אנו יהודים דתיים, הבה נושיב בית-דין שאתה תהיה אחד מחבריו. הרב ששון היה מוכן לכך. הרב שרם אמר שאיננו מוכן.

הרב א. שרם: אמרתי שהדיון הוא עם הממשלה.

הרב י. הדרי: כאשר היה חשש שאולי אנו גוזלים - ובלי להיכנס כאן לענין ההלכה - ביקשתי את אברהם הלפרין, מי שהיה מפקד העיר העתיקה לחוות דעה. הוא ערך מפה מדויקת והתברר שבשטח זה (מראה על המפה) על שלושה מטרים היו הדרים של ראש הישיבה וסגניו, ובכל השאר לא ידוע שישבו אנשי פורת-יוסף. הדבר לא ידוע לנו. אם יש הוכחות משפטיות, נראה אותן. הוא אמר שיש רישום של טאבו, שהשטח נקנה בדרך קנינית של ההלכה או של המדינה כשטח השייך להם. הרב ששון הזכיר את המושג בר-מיצרא. מושג זה קיים כאשר שני אנשים קונים, ואומר השלישי: תמכרו לי.

ה

המדינה רוצה לעודד את הכיוון החינוכי שניתן למקום והיא הבינה את הצורך שלנו במבט אל הכותל והר-הבית. משום כך אין כאן דין בר-מיצרא. הממשלה רוצה לעודד את הדרך הזו.

הצילום שצילמנו מהתריט של אנשי פורת-יוסף מיוני 1967 הוא ששימש אותנו בדיונים שלנו. שם לא נזכר שטח המריבה. את ענין שטח המריבה הם העלו עכשיו. ביוני 1967, כאשר הם הביאו

מהנדס-מודד למקום ופרסמו פרוספקט על החכניות, הן בכלל לא הכניסו את הקטע הזה. הבנין לא היה במסגרת. סיפר לי יהודה קיל שכסטודנט היה לו ולחבריו חדר במקום הזה. הרב פריימן, שהוא בנו של השמש בחורבה, זוכר שאת חגיגת בר-המצווה שלו ערכו באותה דירה שבה גרו הוריו. אני יודע על אנשים אחרים שגרו בבנין הזה. בחכניות של ישיבת פורת-יוסף השטח הזה לא נכלל. זה ניכר בדגם הקטן.

השר מ. בגין: היכן הייתה צריכה להיות הישיבה של פורת-יוסף?

הרב י. הדרי: (מצביע על מקומו של בית-הכנסת על המפה)
אני טוען שהדגם הזה חופף את החכנית.

אני מוכרח לומר שבמשך הזמן אנז רואים צורך במקום הזה מחמת שתי סיבות: א. כלפי פנים - בוגרי הישיבות החיכוניות הם העבודה שלנו, ואנו חושבים להנך לאור הדגל הזה שאנו יושבים מול הר-הבית ולומדים תורה. זוהי הדרך שלנו. והייתי יכול להביא לכם מכתבים רבים של בחורים שלנו, היושבים בגבולות מהסואץ ועד לבקעה, כדי להראות לכם כיצד לבם הומה לקראת קבלת-שבת ליד הכותל. לא נוכל לתת ביטוי לאוחו אספקט חינוכי אדיר אם לא נשב מול הכותל, אם בחורינו לא ילמדו תורה ליד לשכת הגזית. הבאנו את הרב שכטר, מפעילי הוועד שלנו, לנקודה הזו, והוא אמר: אל חסגרו את המזרח, תזגו אותו בזכויות, כדי שכל אדם שיושב ולומד תורה ומתפלל פניו יהיו אל מול הכותל ואל העזרה. ב. כלפי חוץ - ראש הישיבה שלנו הנמצא בארצות-הברית כבר עוסק בהפעלת ידידים למען הישיבה כאשר הוא מסביר להם את הרעיון העצום הזה. יש שם קהילה אשר הבנה את בית-המדרש על-שמה. שר הקליטה מנהל צמנו משא-ומתן על הבאת תלמידים מחו"ל למספר שנות לימוד בישיבת-הכותל. אנו לוכדים את אנשי חוץ בכך שאנו אומרים להם: תלמדו תורה בתוככי ירושלים אל מול הר-הבית.

זוהי התכנית שטרם אושרה ושאותה אנו מבקשים

להגשים. בתכנית זו מסומן השטח של ישיבת פורת-יוסף והשטח של ישיבת-הכותל.
(מצביע על השטח של אולם בית-המדרש) בגלל המבנה הטופוגרפי, מי שיעמוד
בבית-המדרש יראה את חצר העזרה.

השר פ. קול: מה המרחק מבית-המדרש שלכם לבית-המדרש של פורת-

יוסף?

הרב א. שרם: 3 מטרים.

הרב י. הדרי: המבנה נכנס פנימה..

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: הם יראו את הכותל בזכות הגובה.

הרב י. הדרי: ואם הרב שרם הציע אלטרנטיבות, אף אני ארשה

לעצמי להשיא מספר עצות. אם ישיבת פורת-יוסף

זקוקה למבנה נוסף לפנימיה, הרי היא יכולה להקימה בעיר העתיקה יותר
פנימה. העיר העתיקה איננה רחבת ידיים. המכלול הזה ישמש נושא אחד,
בעוד שהמגורים שאינם חלק אורגני של המפעל יכולים להיות בעיר העתיקה -
ואפשר למצוא מקום למטרה זו. בדרך זו נוכל כולנו ליהנות. וכבר נאמר
שירושלים לא נחלקה לשבטים, כי כל ישראל שותפים בה.

אנו מבקשים, גם בזכות היותנו ראשונים

וגם בזכות העובדה שאיננו גוזלים, לאפשר לאנשים שלנו ללמוד במקום הזה
עד שהם יעלו להר-הבית בראשו של משיח.

הא' א. דיאמנט: אני מבקש את ישיבות בני-עקיבא בכל רחבי הארץ.

היה לי העונג להכיר את הרב שרם ברגע זה.

הוויכוח לא התנהל בין שתי ישיבות. כל צד היה

לו קשר עם משרד ראש הממשלה. משרד האש הממשלה היה זה שהקצה את השטח.

הרב שרם דיבר גם על הצד הרגשי. הצד הרגשי במקרה דנן גובר על השכל,
בפרט שמדובר בעיר הקודש ירושלים. בזמן היותי במשלט במלחמת ששת הימים

שמעתי ברדיו שהעיר העתיקה בידינו. מייד הרגשתי את עצמי שותף לעיר העתיקה כיהודי, שהרי לא ישבח שם. במוחי צץ רעיון לבנות שם ישיבה. בנינו עשרים ישיבות ממירון במרום הגליל ועד באר-שבע בירת הנגב. זה היה הדבר הראשון שחשבתי עליו כאשר שמעתי את הבשורה.

בס' סיון השתחררתי ומייד למחרת היום, בי' סיון, כתבתי מכתב שער היום לא קיבלתי תשובה עליו, אבל בכל-אופן נעשו מעשים בינחיים. באותו מכתב שלחתי ברכה לראש העיר ובקשה בצדה. עובדה היא שכל הצדדים מתווכחים אל מול הבית, ואין צורך לשכנע באותו מומנט חשוב של היותנו מול הר-הבית. אמנם הנקודה הרגשית היא העיקרית וקשה להסבירה, אבל יש להבין שכולנו רוצים להיות מול הר-הבית.

מר יהודה תמיר הסביר שהרצויה מול הכותל מיועדת למוסדות ציבור ולא לדירות פרטיות. משרד ראש הממשלה צא איננו מציע מקום אחר אלא להקצות 20 מטרים מול הכותל במקום הזה. השקענו בעניין כבר 300 אלף לירות. אנו הייתי ראשונים במקום הזה. חברים שלנו, חברי ישיבות בני-עקיבא, גרים ולומדים כאן מח' באב. הם נמצאים כאן עשרים-וארבע שעות ביממה. לא נוכל להגיד לאלה: מכאן ואילך לא תהיה מול הכותל. השאיפה להיות מול הכותל היתה נחלתם של כל אלה שרצו ללמוד בישיבת-הכותל. יוצר מצב אבסורדי, שהכל יהיו מול הכותל פרט לישיבת-הכותל. החווכחנו רבות עם הא' תמיר, שהופיע בשם הממשלה. הוויכוח לא היה קל. לא קיבלנו זאת על מגש-כסף. גם אנו עומדים למעשה כאן כבר שנתיים, מהיום שנכנסנו לדיר זמני.

אנו עומדים על כך ששים שנה.

הרב א. שרם:

לא רציתי להיכנס לצד העדתי, אבל חמישים אחוז מהתלמידים שלנו הם בני עדות המזרח.

הרב י. הדרי:

הרב א. שרם:

אשר לתרשים - הסתננה אלינו ידיעה כאילו
כב' נשיא המדינה, ראש הממשלה ל. אשכול ז"ל
וראש העיר ירושלים מתכננים הקמת ביח-כנסת עולמי על המגרש של ישיבת
פורת-יוסף. הדבר פורסם בעתונות באנגליה. הרב ששון שאלני אם אמנם נכון
הדבר, והשבתי לו שמחלכות שמועות כאלה.

ראש העיר ט. קולק:

לכב' הנשיא היה רעיון כזה.

הרב א. שרם:

יתכן שהדבר נבע מכך שלא השמענו את קולנו -
אמר הרב ששון. הוא ביקשני לזמן מסיבת
עתונאים שבה הוא רוצה להודיע שאנו מקימים את ישיבת פורת-יוסף. כאשר
ביקשתי לכנס את מסיבת העתונאים נאמר לי שאביא תרשים. הלכתי למר אצא
מרקסון, מודר ידוע בירושלים, וביקשתי להכין לי תרשים. השטח היה בידי
הצבא, אבל הוא הסתנן לשטח ומדר. כאשר הוא הביא לי את התרשים, זעקתי חמס,
כי המקום של לשכת ראש הישיבה וסגניו לא היה שם. עוזי נרקיס טען שאין
להיכנס לשטח כדי לעשות שם מדידות. נסינו להשתמש בסולם גבוה של מכבי-אש
למטרה זו.

וכי אני אגיש תרשים רשמי שלא כלולאצ בו לשכת
ראש הישיבה וסגניו? הא' מרקסון לא מדד זאת, ומשום כך אני מבקש לפסול
את התרשים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:

הפרוצידורה תהיה כזו: את הדיון והבדיקה
נעשה בינינו לבין עצמנו בלי נוכחות הצדדים. חשוב שהיום לא תישאר בעיה
שלא נבהיר לעצמנו. אני מציע שנצא לסיום בשטח.

השר א. ששון:

שאלתי את הרב שרם אם יש רישום בטאבו, כי יש
שמועה כאילו אין רישום כזה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:

איש איננו מכחיש את זיקתם למקום.

הרב י. הדרי:

האם יש לכם מסמכים משפטיים?

אני אביא את המסמכים.

הרב א. שרם:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוז:

הסיוור בשטח יבהיר לנו נקודות רבות.

ה ח ל ט ה: לאחר סיוור בשטח הוחלט להמשיך את הדיון

בישיבה הבאה של הוועדה.

פ ר ו ט ו ק ו ל

מישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים

יום ב', כ"א בתמוז תשכ"ט - 7.7.69

אד.

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ז. ורהפטיג, מ. קול, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, ח. גבתי (בחול), י. גלילי, פ. ספיר (בחול), י.ש. שפירא, ז. שרף.

ד. אגמון	-	המשרד לקליטת העליה
י. גלאט	{	נציגי ישיבת הכותל
א. דיאמנט		
י. הדרי		
א. סלע	-	לשכת השר פ. ספיר
ט. קולק	-	ראש העיר ירושלים
צ. רפיח	-	משרד החוץ
הרב א. שרם	{	נציגי ישיבת פורת-יוסף
ש. תוסייה-כהן		
י. חמיר	-	משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הוועדה

158-50 158-50

1. איתור שטחים ובניית קריית האוניברסיטה על הר-הצופים;

סדר-היום:

2. הפקעת שטח בית-הכנסת 'פורת-יוסף'.

איתור שטחים ובניית קריה האוניברסיטה על הר-הצופים

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלוון: אני פותח את הישיבה.

בטרם נעבור לדיון בסעיף שלמענו התכנסנו, אני מרוצה שיש בידי להודיע לחברי הוועדה, כי כתוצאה משיבתנו בהר-הצופים עם נציגי האוניברסיטה מחד, ונציגי הרשות המתכננת מצד שני, התבהרו לשני הצדדים חילוקי-הדעות ביתר מתינות, כנראה בזכות האופי המיוחד של חברי הממשלה. לפי בקשתי, התכנסו שני הצדדים במטרה לנסות לברר בינם לבין עצמם מה ניתן לעשות, ולהשאיר לנו את נקודות המחלוקת העקרוניות.

לפני כמה ימים קיבלתי הודעה משני הצדדים - גם מנשיא האוניברסיטה וגם מראש העיר ירושלים - שבדו-שיח בינם לבין עצמם הם הגיעו לסיכום מלא בדבר תכניות הבניה, שהן עונות גם על צרכי האוניברסיטה וגם על התביעות של המתכננים מטעם הוועדה המחוזית. כך שבעיה זו לפחות באה על פתרונה.

אני בשמכם הבעתי הערכה לשני הצדדים על

שהגיעו לכלל הסכם.

האם נקבל את הסיכום כדי שנדע על מה הם התפשרו?

השר י. קול:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוון: אעביר את הסיכום לחברי הוועדה.

הפקעת שטח ביה-הכנסת "פורת יוסף"

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוון: הסעיף השני בסדר היום הוא: חילוקי-

הדעות השוררים בין שתי ישיבות מתוכננות לבנייה ברובע היהודי של העיר העתיקה. הישיבה האחת היא ישיבת 'פורת-יוסף', והשנייה - ישיבת-הכותל, שלשתיהן הועיד הצוות המתכנן את השטח הדרוש.

יש ערעור מצד אנשי ישיבת פורח-יוסף, שתיכף נשמע אותו מפי האנשים הנוגעים בדבר במשריץ, הטוענים שהשטח שהוקצה להם לא רק שאיננו מספיק לבניה של הישיבה לפי התיקף הממוכנן על-ידם, אלא שהם גורסים שהלק מהשטח שהועד לישיבת-הכוחל היה שייך להם לא בדרך בעלות ישירה אלא בדרך של שכירות מידי משכיר ערבי. הם סבורים שיש להם זכות בר-מיצר על המגרש הזה. לעומת זאת ישיבת-הכוחל, הנושאת לא פחות מאשר את שמו של הכוחל, סבורה שאם המגרש לא יעמוד לרשותה, לא יהיה לה מבט ראוי לכוחל, בנוסף לבעיית השטח הראוי לבניה. מבחינה רוחנית אנשי ישיבת-הכוחל יראו עצמם נפגעים מאד והם עומדים על כך שיאפשרו להם לבנות כפי שהוצע על-ידי הצוות הממוכנן. על כן אין מנוס מלהביא את הסוגיה הזו בפני הוועדה.

לגבי הטכניקה של הבירור - ביקשתי שכל ישיבה תשלח שני נציגים. אני מציע שנפתח את הבירור בכך שנשמע הסברים ממר יהודה חמיר מה מוצע לשני הצדדים ונראה זאת גם על המפה. אחרי זה נשמע את הטיעון של כל צד בקיצור. ואחרי זה הייתי מציע לעצמנו שנרד יחד אל השטח עצמו כדי לקבל מושג במה מדובר במקום. סיור כזה במקום יאפשר לנו לסכם את הדברים בדרך יותר טובה ונכונה.

ההנחה היא - ובנדון זה אני רוצה לשמוע את שני הצדדים - שמה שפוסקת הוועדה העליונה לענין ירושלים מחייב את שני הצדדים. יש פרוטוקול של הדיון, ומה שיירשם יהא מחייב. כי אם אחרי כל זה עוד נקבל ערעור מצד זה או אחר או תהינה תביעות משפטיות, אציע לוועדה לסרב לדון בענין. אנו נציגי הממשלה, איננו בית-דין. אם הצדדים יתנו אמון מספיק בוועדת השרים העליונה לענין ירושלים - ויש יסוד לחת בה אמון - אנו נדון בשאלה ונחליט, ומה שנחליט - יחייב. בתום הסיור, אני מזמין את הנוכחים להיכנס לדירתי החדשה בעיר העתיקה ולהרים כוסית.

המגמה היתה לאפשר לישיבת-הכוחל - וללא

הא' י. המיר:

ספק לישיבת פורת-יוסף - מבט אל הכוחל.

כוונתנו היא להקים בחזית מול הכוחל מוסדות ולא בתי מגורים. זה חלק מהתכנית הכללית. ליד שני המוסדות, אנו פותחים את המעבר של הרובע היהודי לכוחל.

אבגא

הוויכוח הוא סביב שטח זה (מראה על המפה).

מהו גודלו של שטח המריבה?

השר מ. בגין:

הוא הולך ומתפתח. לפי הבנתי שטח

הא' י. המיר:

המריבה הוא 400 מטר, מזה חזית לכוחל -

20 מטר.

אני מציע שנשמע את בעלי הדין, ומייד

השר מ. בגין:

אחרי זה נצא לשטח.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: אני מניח שאתם מתחייבים מראש לקבל את ההלטת ועדת השרים. אחרת אין טעם לדון.

הרב אברהם שרם, מנהל הישיבה, ואנכי

עו"ד ש. תוסייה-כהן:

לא כעורך-דין אלא כידיד הישיבה, נייצג

בפני הוועדה את ישיבת פורת-יוסף.

במידה שנחשוב שההחלטה של הוועדה איננה

הרב א. שרם:

מספקת אותנו, ואולי בכל-זאת פורום אחר

יחשוב שאנו כן צודקים בדרישותינו - מדוע לסגור בפנינו דלת כזו?

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: יכולה להיות רק עוד צורה ערעור אחת, שאינה

תלויה בכס: אם אחד מחברי ועדת השרים

יהיה סבור שהוועדה טעתה במסקנותיה, הוא רשאי לערער על כך בפני מליאת

הממשלה. זו זכותו ולא זכותכם. רק שר רשאי לערער ורק בפני הממשלה.

אם הולכים בדרך של ערכאות משפטיות, אצטער על כל דחיה, אבל אומר לשרים:

אנו נקיים אמנם את הסיור, ואחם תפנו לערכאות. תפקידנו כוועדת שרים לקדם את שיקומו של הרובע, להזיז את הדברים ולא להקפיא אותם על-ידי מלחמות-היהודים. אני רוצה להיות בטוח שדיון זה יהיה פורה. אם תקבלו את הדין - יהיה דיון.

קיבלנו את ההצעה.

ש. חוסייה-כהן:

גם אנו מקבלים את ההצעה.

הרב פריי:

אנו שבנו לעיר העתיקה ורוצים לחזור הביתה.

עו"ד ש. חוסייה-כהן:

ישיבת פורה-יוסף שכנה כאן עוד לפני

מלחמת העולם הראשונה. יהודי בהודו חשב שטוב יעשה אם יבנה בכספו בעיר העתיקה ישיבה לספרדים. ישיבות ספרדיות היו מעטות, גם היום הן מעטות במספר אבל לא באיכות. הוא קנה בכסף טוב את השטח, ואז קמה והיתה הישיבה.

אינני צריך לספר בפורום זה מה קרה בשנת

1948, מה נתנה הישיבה בעת המלחמה. לצערנו נפלה העיר העתיקה והישיבה נהרסה. פיצויים מהממשלה לא קיבלנו, כי החוק מדבר על שטח מדינת ישראל ולא על השטח שמעבר לקו הירוק, לא על ירושלים העתיקה. נותרנו בלי פיצויי כספי. בכוחות עצמיים הקימה הישיבה בנין גדול מול שניר בירושלים כדי לשקט את הישיבה. לא הספיק לנו המקום, הלכנו לשכונת קטמון, מצאנו שם מגרש. יש מאות תלמידים שיושבים על ספסל הלימודים ולומדים תורה. חיפשנו אפשרות לבנות ליד מלון 'הולילנד'. ארגנו כספים מהחוץ. לחצנו על העיריה שתאשר את חכניות הפרצלציה של השטח. עד שקרה הנס הגדול, אירע המאורע הגדול וירושלים שוחררה.

מייד באנו בפני הרשויות אצאהמתאימות

ואמרנו: אנו מבקשים לבטל את כל החכניות האחרות, אנו חוזרים לעיר העתיקה, כי שם מקומנו, שם היינו כל השנים.

גישתנו מאז לא השתנתה. אנו מבקשים

להחזיר לנו את מה שהיה שלנו. בעצם יכולנו לבוא ולומר: אנו רוצים

יותר מאשר היה לנו בשנת 1948. מספר תלמידים שלנו גדל. מעליית-הנוער נשלחו אלינו תלמידים רבים, המתחנכים על לימוד תורה ומצוות. השטח יספיק בקושי למטרה זו. זהו דגם מצומצם של הישיבה. לא רצינו להתפשט. הבנו כי בירושלים העתיקה צריך להשאיר מקום גם לאחרים. אבל לא חשבנו שגם מהשטח שהיה שלנו יבואו ויציעו נחת לאחרים. לכך איננו מוכנים. יכול להיות שהחזית לכותל היא חשובה מאד. אבל אנו היינו כאן, קנינו את כל השטח שמול הזית הכותל בשביל הישיבה. אין לנו כאן כל מטרות פרטיות. בא השלטון הירדני ונטל חלק מהשטח הזה עבור הכביש. זה ירד מהשטח שלנו. יש גבול למה שאנו יכולים לתת מהשטח השלנו ובכל-זאת להישאר שלמים וחיים. נאמר שסלע-המחלוקת הוא לגבי שטח של 400 מטר. למעשה מדובר על בנין קיים בעורף. הבנין שימש את הישיבה והוא נמסר לה בשכירות מערבי.

שנים על שנים ישבנו ולמדנו כאן. עם שחרור המקום אנו חושבים שזכותנו לחזור לאותו מקום ולאכלס אותו. אנו מחכים לענין זה תקופה ארוכה. יהודים טובים בחו"ל תרמו כספים למטרה זו. הכספים מונחים ועומדים לרשותנו, ואיננו יכולים להתקדם. זה שנה וחצי שאנו נודדים מרשות לרשות כדי לקבל אישור לתכניות. נקינו את השטח, דיברנו עם נדיבים בחו"ל. הדבר יכול להסתכם בסכום של כמיליון דולר. כפי שחברי הוועדה יודעים, יוקם במקום בית-כנסת על-שם יצחק שלום. הכל מוסדר ומוכן לפעולה.

יש אולי בעיות עם ישיבת הכותל גם מפני ששמה 'ישיבת-הכותל' וגם מפני שהיא באה לעיר העתיקה, אבל לא על-חשבון כבשת-הרש. או שימצאו להם מקום אחר, או שייאמר להם: זהו המצב, הבעלות היא של ישיבת פורת-יוסף, הם היו במקום, הם יקבלו את השטח שהוא מול הכותל. לרב שרם יש הצעות אלטרנטיביות והוא יוכל להסביר לוועדה מדוע ישיבת-הכותל יכולה להסתפק במקום אחר.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוץ: אתם חתבתם על צרכי הישיבה שלכם.

עו"ד ש. חוסייה-כהן: אם יש להם תביעות צודקות, יימצא להם מקום אחר.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

הרב א. שרם: זו פנימיה ל-250 תלמיד.

היו"ר סגן ראש-הממשלה י. אלון: לפי התכנית יוקמו כאן פנימיה, חדרי

לימוד וביה-כנסת.

הרב א. שרם: כאשר מדברים על אורך החזית לכותל ומציגים את

המצב כאילו לנו יש חזית ארוכה ולישיבת הכותל

בסך-הכל חזית של 20 מטר, אני מרשה לעצמי לציין שלנו יש אולי חזית של

40 מטר לכותל, כל השאר איננו חזית לכותל. הקו הזה איננו ישר. חלק

מהשטח נלקח על-ידי חוסיין לסלילת הכביש, והדבר פגע בצורה חמורה ביותר

בישיבה שלנו. כאשר מדברים על חזית ארוכה דומה הדבר לאדם שרוצים להוריד

לו את אף הראש ושישאר חי. מה שרוצים ליטול מאתנו זוהי פינת החמד של כל

הישיבה. בפינה זו היו החדרים של לשכת ראש הישיבה וסגניו. עכשיו טוענים

לעומתנו שרוצים לקחת רק 400 מטר ומזה 20 מטר מצפה לכותל. האם יש

מקום בהלכה שם נאמר שמותר לקפה מוסד ותיק כדי שלמוסד אחר יהיה מצפה

להר-הביית? אנו יכולים להציע הצעות אחרות. אנו רואים בנטילת החלק

הזה גזל גלוי ומשווע. אני אחראי למה שאני אומר: זהו גזל משווע

לקחת מאתנו את החלקה הזו.

תבקרו ותראו את המנזר הצלבני בשטח ישיבת

פורת-יוסף ומה בנינו בסביבה. לא הממשלה התורכית ולא הממשלה המנדטורית

הרשו לבנות בפנים; בפנים היו כוכים שהשתמשנו בהם. יש לנו חזקה על

המקום לאחר שהשתמשנו בו 39 שנה. אנו יכולים להביא הוכחות לישיבתנו

במקום בתמונות. במקום שקיים המנזר הצלבני בקו ישר היו החדרים שלנו.

במבנה הערבי גרנו, למדנו ולימדנו מיום ייסוד הישיבה בשנת 1922. בנו

של הערבי שהשכיר לנו את הבנין חי עדיין והוא מוכן לבוא ולהעיד על כך.

יתכן שחדר אחד או שנים לא היו ברשותנו.

כל הכבוד לאנשי ישיבת בני-עקיבא שבאו לכאן

תחת דגל צה"ל. אבל אנו היינו כאן חדשים על חדשים בסבל, ברעב וכצמא.

לאחר שהגיע היום והמקום שותרר ונפתח בפנינו, האם זוהי הכרת התודה לבוא ולהגיד לנו: יש לכם שטח יותר מדי גדול? בשביל השטח שילמנו מאות אלפי לירות לפני ששים שנה. בשנת 1909 נקנה השטח למטרה זו. בשנת 1948 היינו נתונים במצור ואיש מלומדי הישיבה לא זז מהמקום. רבים נהרגו והלכו בשבי אבל לא היו מוכנים לזוז מהמקום. האם ככה ייעשה לנו כאשר אנו חוזרים למקום הזה? כל הכבוד לישיבת בני-עקיבא, אבל האם יש לתת לה במתנה שטח השייך לישיבת פורת-יוסף?

המקום ששם אצא רוצים להעמיד את הפנימיה היתה החצר היחידה שבה מאות תלמידים שאפו רוח. כאן יוקם בנין של בית-כנסת שיעלה שני מיליון לירות. משפחת שלם רוצה להקים בנין לתפארת, אבל היא מחנה תנאי שהשטח יהיה חפשי. אם כאן יקום מבנה נוסף - הם יוצאים מהעסק. שלושה מטרים מבדילים בין המבנה הצלבני לבית-הכנסת. כאשר מעיינים בתכניות האמיתיות של ישיבת בני-עקיבא אפשר לראות כיצד ישיבה זו 'תחתוך' את ישיבת פורת-יוסף. התכניות אינן בתיק, חשבתי שנראה אותן. הקמת מבנה מעל זה פירושה - גזר-דין מוות לישיבת פורת-יוסף.

אנו מבקשים להתחשב בפנייתנו ולהעריך את המאמצים שהושקעו כאן על-ידנו.

לפני שנה וחצי נגמרו התכניות. מדובר על איכלוס

ירושלים. תכניות אלה שונות בינתיים. זכינו ליחס עויין מהיום הראשון.

באתי לכאן והייתי בטוח שנקבל את השטח הזה. והנה שמעתי שישיבה אחרת מכובדת עולה למקום. פנינו למר יהודה תמיר בענין זה, ולא אחזור על מה שאמרתי לו. הוא לא רצה לטפל בענין. פניתי למר יעקב הרצוג ואמרתי: מר תמיר יונק את סמכותו ממך, אני מבקש ממך לא לתת להם לעשוק אותנו. יש ציבור ספרדי ויש ישיבה ספרדית אחת שמילאה את העולם חורה. אמר לי

מר הרצוג שהדבר יוסדר. חזרנו עו"ד תוסייה-כהן ואנכי אל מר תמיר ואמרנו לו את הדברים האלה. והוא אמר: אני מבין, אני מבטיח להקים

את הישיבה. אני מוכן להעיד על הדברים האלה בשבועה. הבהרחי שמבנה נוסף מעל ישיבה זו איננו מתקבל על הדעת. קבענו פגישה נוספת שבה נבקר במקום. לאותה פגישה באתי לבדי, כי עו"ד תוסייה-כהן היה עסוק בבית-המשפט. הסברתי למר תמיר שיש לבקר במקום, כי מדובר בדיני נפשות, וכי יש להתעמק בבעיה. והוא השיב: טוב, תבנו זאת. אני אומר את הדברים בוודאות. אחר-כך שוב הופעל לחץ. הקב"ה יודע איזה לחץ מפעילים ומשפיעים עליו.

היו"ר טבן ראש הממשלה י. אלון:

אני לא הרגשתי שום לחץ. אני יו"ר הוועדה מזה

כמה שבועות.

השר פ. בגין:

ציטטת את דבריו של הא' תמיר. לי נראה, לפי המשפט הראשון, שיש לכך המשך בצורת 'אבל'..

הרב א. שרט:

לא היה כל 'אבל'.

בקשר למבנה הערבי, אני מודה אל האמת שחשבתי כי בענין זה אין כל בעיה. ביקשתי את עוסמאן חאג' שימסר לנו את הבנין הערבי. אחר-כך נודע לי על ההפקעה. אמרו לי שההפקעה לא חלה על בתים ערבים אלא רק על הרובע היהודי. אחר-כך התברר לי דרך מקרה שמפנים את הבתים האלה עבור ישיבת הכותל.

כאן צריכה להיות פנימיה. אסור לפגוע בבית-כנסת שצריך להיות פאר לעולם כולו. משפחה עשירה הסכימה להקים את בית-הכנסת כדי להנציח את עצמה. אפשרו לנו להקים בנין לתפארת. למה לכם לעשות כדבר הזה? על כך אין מענה.

נכון שיש צו הפקעה לגבי העיר העתיקה, אבל ההפקעה מתייחסת לצרכי ציבור. האם יש צרכי ציבור יותר גדולים וחשובים מאשר ישיבת פורת-יוסף? ציבור בעולם ובמדינה נושא את עיניו לבית הזה. האם אנו באים ואומרים לכם שאין לנו כספים לבניה? האם אנו באים לגזול ממישהו? תראו את המבנים החרבים שבהם חיינו ולמדנו. אנו רוחשים לכם אמן. אנו מבקשים מכם שתפסקו צדק ואמת למען ידעו שציבור זה לא קופח.

עו"ד ש. חוסייה-כהן:

הרב שרם נולד כאן, למד כאן וגר במקום

הזה ולכן הוא כל-כך נרגש.

הסיעון שלנו מחבסס על שלוש נקודות: א. המקום

הוא שלנו; ב. אנו חוזרים למקומנו; ג. אנו זקוקים למקום.

כאשר אתם אומרים 'השטח הוא שלנו', מה פירוש הדבר?

השר א. ששון:

יש שטח שלנו ויש שטח שלנו בשכירות. מהכביש

הרב א. שרם:

כל הריבוע הזה הוא שלנו לפי רישום בטאבו.

שלוש אלטרנטיבות טובות יותר אציע לישיבת

בני-עקיבא.

מה אתם מתכוונים לעשות כאן?

השר א. ששון:

לאחר שחשבנו כי מוטב כי ברקע של בית-הכנסת

הרב א. שרם:

לא יהיה מבנה צפוף וגדול, שלא יסתיר את היופי.

הלכנו ולפי חומנו הקימונו כולל, משרדים וספריה גדולה, מפעלים אשר ינציחו

את העבר. לא ידענו שהדבר ינוצל בצורה לא יפה ושיטענו לעומתנו, שאין לנו

צורך בשטח. הייתה לנו בעיר העתיקה ספריה בת 30 אלף ספר שעלתה באש.

רצינו להחזיר את עטרת הספריה ההיא ליושנה. על רקע של בית-כנסת אפשר

להקים ספריה. בדרך זו לא תהיה צפיפות ויישמר יופיה של העיר העתיקה.

ניצלו את הדבר בצורה כזו ואמרו: אתם לא זקוקים למקום.

כמה תלמידים יגורו בפנימיה?

השר א. ששון:

בפנימיה יהיו 250 תלמיד. החלק הזה יספיק בקושי

הרב א. שרם:

ל-150 תלמיד. כאן תהיה הספריה ויהיה הכולל

כדי לא להפריע להדרו של בנין בית-הכנסת. פה הייתה חצר משנת 1922.

אם היא תוכנס פנימה - יהיה מחנק.

אני מבין שהרב שרם רוצה שישיבת הכותל תימצא

השר מ.ה. שפירא:

במקום זה (מראה על הדגם) ושיהיה לה מבט לכוחל.

היכן הם יכולים לה^למכן, שיהיה להם מבט לכוחל ושישרר השלום והשלווה

בתוכנו?

הרב א. שרם: הממונה על העיר העתיקה לא ירצה שאני אכנס לפרטים. כאן במקום הזה יוקמו שמונה יחידות דיור בצורת קוטג'ים. זהו מצפה יפה להר-הבית.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: קודם הסברת שרק לחלק מהחזית מהווה מבט לכוחל.

הרב א. שרם: אם יש עליה, המבט לכוחל הוא יותר יפה.

הרב מ.ה. שפירא: אולי אותם קוטג'ים נועדו לראשי הישיבות?

הרב א. שרם: צריך לשאול את הממונה. הם אינם מיועדים לראשי ישיבת פורת-יוסף; אם הם היו מיועדים להם, הייתי אומר לראשי הישיבה שלנו שיצאו מהמקום וימסרו אותו לישיבת בני-עקיבא. השטח של 'משגב-לדך' הוא קטן. הם יותר ותיקים מאשר ישיבת פורת-יוסף. אבל כאן המבט לכוחל הוא יותר יפה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון: ומה יגידו אנשי 'משגב-לדך'?

הרב א. שרם: ממול למנזר יש מנזר נוסף. המנזר הצלבני היה מאתיים שנה. אני בטוח שברצון טוב אפשר לתת לישיבת בני-עקיבא מראה יותר נאה לכוחל מאשר לישיבת פורת-יוסף, וזאת מעל המנזר.

יש אלטרנטיבות רבות^{XX} אבל בחנאי אחד, שכל יסתכלו עלינו כעל חוטבי עצים ושואבי מים.

הרב י. הדרי: אנו באנו לכאן לפני שנתיים, כחדש לאחר שחרורה של העיר. חלק גדול מהשרים זוכר באיזה תנאים חלוציים גרנו פה. האנשים שלנו הרגישו שהם עושים מפעל ראשוני. כך הם התקשרו למקום וההתקשרות הזו למקום מהווה עד היום את חוט השדרה של עבודתנו החינוכית.

במשך הזמן באו לכאן חלמידים בוגרי ישיבות תיכוניות בכל הארץ. ישיבת-הכוחל היא הישיבה הגבוהה של רשת הישיבות

התיכונות של בני-עקיבא, כך ששיבת-הכותל משמשת את רוב בוגרי הישיבות המוצאים את דרכם לאוהלי תורה. אמר לי אחד התלמידים: אני מרגיש בקימורים האלה את כל הדורות חופפים עלינו. הוא ביטא מה שאנשים מרגישים כאן יום-יום כאשר הם לומדים בישיבה. ההתקשרות למקום היא חלק בלתי-נפרד בהרגשתם ותחושתם של הבחורים.

שהעלו
אני רוצה להתייחס למספר נקודות ~~אשר~~ ^{אשר} אני רוצה להתייחס למספר נקודות אשר אני רוצה להתייחס להן. ישיבת פורת-יוסף. עם כל הכבוד לפורום של ועדת השרים, יצאתי עם הרב ששון, נשיא הוועד של פורת-יוסף ואמרתי לו: אנו יהודים דתיים, הבה נוסיב בית-דין שאתה תהיה אחד מחבריו. הרב ששון היה מוכן לכך. הרב שרם אמר שאיננו מוכן.

אמרתי שהדיון הוא עם הממשלה.

הרב א. שרם:

כאשר היה חשש שאולי אנו גוזלים - ובלי להיכנס

הרב י. הדרי:

כאן לענין ההלכה - ביקשתי את אברהם הלפרין, מי

שהיה מפקד העיר העתיקה לחוות דעה. הוא ערך מפה מדויקת והתברר שבשטח זה (מראה על המפה) על שלושה מטרים היו חדרים של ראש הישיבה וסגניו, ובכל השאר לא ידוע שישבו אנשי פורת-יוסף. הדבר לא ידוע לנו. אם יש הוכחות משפטיות, נראה אותן. הוא אמר שיש רישום של טאבו, שהשטח נקנה בדרך קניינית של ההלכה או של המדינה כשטח השייך להם. הרב ששון הזכיר את המושג בר-מיצרא. מושג זה קיים כאשר שני אנשים קונים, ואומר השלישי: תמכרו לי.

ה

המדינה רוצה לעודד את הכיוון החינוכי שניתן למקום והיא הבינה את הצורך שלנו במבט אל הכותל והר-הבית. משום כך אין כאן דין בר-מיצרא. הממשלה רוצה לעודד את הדרך הזו.

הצילום שצילמנו מהתסריט של אנשי פורת-יוסף

מיוני 1967 הוא ששימש אותנו בדיונים שלנו. שם לא נזכר שטח המריבה.

את ענין שטח המריבה הם העלו עכשיו. ביוני 1967, כאשר הם הביאו

מהנדס-מודד למקום ופרטמו פרוספקט על החכניות, הן בכלל לא הכניסו את הקטע הזה. הבנין לא היה במסגרת. סיפר לי יהודה קיל שכסטודנט היה לו ולחברו חדר במקום הזה. הרב פריימן, שהוא בנו של השמש בחורבה, זוכר שאת חגיגת בר-המצווה שלו ערכו באותה דירה שבה גרו הוריו. אני יודע על אנשים אחרים שגרו בבנין הזה. בחכניות של ישיבת פורת-יוסף הטטח הזה לא נכלל. זה ניכר בדגם הקטן.

השר מ. בגין: היכן היתה צריכה להיות הישיבה של פורת-יוסף?

הרב י. הדרי: (מצביע על מקומו של בית-הכנסת על המפה)
אני טוען שהדגם הזה חופף את התכנית.

אני מוכרח לומר שבמשך הזמן אנז רואים צורך במקום הזה מחמת שתי סיבות: א. כלפי פנים - בוגרי הישיבות התיכוניות הם העתודה שלנו, ואנז חושבים להנך לאור הדגל הזה שאנז יושבים מול הר-הבית ולומדים תורה. זוהי הדרך שלנו. והייתי יכול להביא לכם מכתבים רבים של בחורים שלנו, היושבים בגבולות מהסואץ ועד לבקעה, כדי להראות לכם כיצד לבם הומה לקראת קבלת-שבת ליד הכותל. לא נוכל לתח ביטוי לאותו אספקט חינוכי אדיר אם לא נשב מול הכותל, אם בחורינו לא ילמדו תורה ליד לשכת הגזית. הבאנו את הרב שכטר, מפעילי הוועד שלנו, לנקודה הזו, והוא אמר: אל תסגרו את המזרח, תזגנו אותו בזכויות, כדי שכל אדם שיושב ולומד תורה ומתפלל פניו יהיו אל מול הכותל ואל העזרה. ב. כלפי חוץ - ראש הישיבה שלנו הנמצא בארצות-הברית כבר עוסק בהפעלת ידידים למען הישיבה כאשר הוא מטביר להם את הרעיון העצום הזה. יש שם קהילה אשר הבנה את בית-המדרש על-שמה. שר הקליטה מנהל צמנו משא-ומתן על הבאת תלמידים מחו"ל למספר שנות לימוד בישיבת-הכותל. אנז לוכדים את אנשי חוץ בכך שאנז אומרים להם: חלמדו תורה בתוככי ירושלים אל מול הר-הבית.

זוהי התכנית שטרם אושרה ושאותה אנו מבקשים

להגשים. בתכנית זו מסומן השטח של ישיבת פורת-יוסף והשטח של ישיבת-הכותל. (מצביע על השטח של אולם בית-המדרש) בגלל המבנה הסופוגרפי, מי שיעמוד בבית-המדרש יראה את חצר העזרה.

השר מ. קול: מה המרחק מבית-המדרש שלכם לבית-המדרש של פורת-

יוסף?

הרב א. שרם: 3 מטרים.

הרב י. הדרי: ומבנה נכנס פנימה..

היו"ר טבן ראש הממשלה י. אלון: הם יראו את הכוחל בזכות הגובה.

הרב י. הדרי: ואם הרב שרם הציע אלטרנטיבות, אף אני ארשה

לעצמי להשיא מספר עצות. אם ישיבת פורת-יוסף

זקוקה למבנה נוסף לפנימיה, הרי היא יכולה להקימה בעיר העתיקה יותר פנימה. העיר העתיקה איננה רחבת ידיים. המכלול הזה ישמש נושא אחד, בעוד שהמגורים שאינם חלק אורגני של המפעל יכולים להיות בעיר העתיקה - ואפשר למצוא מקום למטרה זו. בדרך זו נוכל כולנו ליהנות. וכבר נאמר שירושלים לא נחלקה לשבטים, כי כל ישראל שותפים בה.

אנו מבקשים, גם בזכות היותנו ראשונים

וגם בזכות העובדה שאיננו גוזלים, לאפשר לאנשים שלנו ללמוד במקום הזה עד שהם יעלו להר-הבית בראשו של משיח.

הא' א. דיאמנט: אני ^{מסב}פסב את ישיבות בני-עקיבא בכל רחבי הארץ.

היה לי העונג להכיר את הרב שרם ברגע זה.

הוויכוח לא התנהל בין שתי ישיבות. כל צד היה

לו קשר עם משרד ראש הממשלה. משרד האש הממשלה היה זה שהקצה את השטח.

הרב שרם דיבר גם על הצד הרגשי. הצד הרגשי במקרה דנן גובר על השכל, בפרט שמדובר בעיר הקודש ירושלים. בזמן היותי במשלט במלחמת ששת הימים

שמעתי ברדיו שהעיר העתיקה בידינו. מייד הרגשתי את עצמי שותף לעיר העתיקה כיהודי, שהרי לא ישבח שם. במוחי צץ רעיון לבנות שם ישיבה. בנינו עשרים ישיבות ממירון בפרום הגליל ועד באר-שבע בירת הנגב. זה היה הדבר הראשון שחשבתי עליו כאשר שמעתי את הבשורה.

בט' סיון השתחררתי ומייד למחרת היום, בי' סיון,

כתבתי מכתב שעד היום לא קיבלתי חשובה עליו, אבל בכל-אופן נעשו מעשים בינתיים. באותו מכתב שלחתי ברכה לראש העיר ובקשה בצדה. עובדה היא שכל הצדדים מתווכחים אל מול הבית, ואין צורך לשכנע באותו מומנט חשוב של היותנו מול הר-הבית. אמנם הנקודה הרגשית היא העיקרית וקשה להטבירה, אבל יש להבין שכולנו רוצים להיות מול הר-הבית.

מר יהודה תמיר הסביר שהרצועה מול הכותל

מיועדת למוסדות ציבור ולא לדירות פרטיות. משרד ראש הממשלה צא איננו מציע מקום אחר אלא להקצות 20 מטרים מול הכותל במקום הזה. השקענו בעניין כבר 300 אלף לירות. אנו הייתי ראשונים במקום הזה. חברים שלנו, חברי ישיבות בני-עקיבא, גרים ולוכדים כאן מח' באב. הם נמצאים כאן עשרים-וארבע שעות ביממה. לא נוכל להגיד לאלה: מכאן ואילך לא תהיה מול הכותל.

השאיפה להיות מול הכותל היתה נחלתם של כל אלה שרצו ללמוד בישיבת-הכותל.

יווצר מצב אבסורדי, שהכל יהיו מול הכותל פרט לישיבת-הכותל. התווכחנו רבות עם הא' תמיר, שהופיע בשם הממשלה. הוויכוח לא היה קל. לא קיבלנו זאת על מגש-כסף.

גם אנו עומדים למעשה כאן כבר שנתיים, מהיום

שנכנסנו לדיר זמני.

אנו עומדים על כך ששים שנה.

הרב א. שרם:

לא רציתי להיכנס לצד העדתי, אבל חמישים אחוז

הרב י. הדרי:

מהחלמידים שלנו הם בני עדות המזרח.

הרב א. שרם:

אשר לתרשים - הסתננה אלינו ידיעה כאילו
 כב' נשיא המדינה, ראש הממשלה ל. אשכול ז"ל
 וראש העיר ירושלים מתכננים הקמת בית-כנסת עולמי על המגרש של ישיבת
 פורת-יוסף. הדבר פורסם בעתונות באנגליה. הרב ששון שאלני אם אמנם נכון
 הדבר, והשבתי לו שמתהלכות שמועות כאלה.

ראש העיר ט. קולק:

לכב' הנשיא היה רעיון כזה.

הרב א. שרם:

יתכן שהדבר נבע מכך שלא השמענו את קולנו -
 אמר הרב ששון. הוא ביקשני לזמן מסיבת
 עתונאים שבה הוא רוצה להודיע שאנו מקימים את ישיבת פורת-יוסף. כאשר
 ביקשתי לכנס את מסיבת העתונאים נאמר לי שאביא תרשים. הלכתי למר אקא
 מרקסון, מודר ידוע בירושלים, וביקשתי להכין לי תרשים. השטח היה בידי
 הצבא, אבל הוא הסתנן לשטח ומדד. כאשר הוא הביא לי את התרשים, זעקתי חמס,
 כי המקום של לשכת ראש הישיבה וסגניו לא היה שם. עוזי נרקיס טען שאין
 להיכנס לשטח כדי לעשות שם מדידות. נסינו להשתמש בסולם גבוה של מכבי-אש
 למטרה זו.

וכי אני אגיש תרשים רשמי שלא כלולא בו לשכת
 ראש הישיבה וסגניו? הא' מרקסון לא מדד זאת, ומשום כך אני מבקש לפסול
 את התרשים.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוז:

הפרוצידורה תהיה כזו: את הדיון והבדיקה
 נעשה בינינו לבין עצמנו בלי נוכחות הצדדים. חשוב שהיום לא תישאר בעיה
 שלא נבהיר לעצמנו. אני מציע שנצא לסיור בשטח.

השר א. ששון:

שאלתי את הרב שרם אם יש רישום בטאבו, כי יש
 שמועה כאילו אין רישום כזה.

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלוז:

איש איננו מכחיש את זיקתם למקום.

הרב י. הדרי:

האם יש לכם מסמכים משפטיים?

אני אביא את המסמכים.

הרב א. שרע:

היו"ר סגן ראש הממשלה י. אלון:

הסיוור בשטח יבהיר לנו נקודות רבות.

ה ח ל ט ה: לאחר סיוור בשטח הוחלט להמשיך את הדיון

בישיבה הבאה של הוועדה.

ס ו ד י

פ ר ר ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
כ"ח בתמוז תשכ"ט - 14.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי,
ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. ששון.
נעדרו השרים: א. אבן, י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא
(חולה), ז. שרף.

א. אגמון	- משרד האוצר
מ. כנבנישתי	- עיריית ירושלים
ש. הלל	- משרד החוץ
א. סלע	- לשכת השר מ. ספיר
א. צפירי	- משרד ראש הממשלה
ט. קולק	- ראש עיריית ירושלים
מ. ששון	- לשכת ראש הממשלה
י. תמיר	- משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

רשמה: מ. טרלו

א. תביעות בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

היו"ר סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת השרים
העליונה לענין ירושלים.

בישיבה הקודמת בשבוע שעבר, שמענו בפירוט
יתר את דעת שני הצדדים. ביקרנו בשטח ולמדנו את התנאים במקום.
הפעם הדיון נערך שלא בנוכחות הצדדים. אני מבקש מכל הנוכחים כאן,
בעיקר לא-חברי הממשלה, העוזרים והיועצים, שכל מה שייאמר כאן
ומי יהיה בעד הצעה זו או אחרת, לא יודלף החוצה. הנושא הוא רגיש
מאד, לא הייתי רוצה עוד חומר בערה. אני אודה אם על הישיבה הזאת
לא ידווח כל חומר נוסף.

אני רוצה לנסות להציע הצעה שתשמש בסיס

לדיון.

אני מניח שהכל זוכרים את המבנה הסופוגרפי

ואת היקף השטח הנדון. אין עוררין על זכויותיה של "פורת יוסף" מבחינת הסטוריה, מבחינת הותק, מבחינת הזיקה. ממזרח לבית הכנסת מתוכנן השטח על מגרש שקורים לו "המגרש הצלבני". היום השטח שם ריק והוא חוצץ בין התחום שנקבע ל"פורת יוסף" לבין המבנה הערבי. מבחינת סופוגרפית זה גובל אפילו בגב בית הכנסת, הם לא יכולים לשאת זאת - ואני חושב שלא בלי צדק - שמבנה יעיב על הכנין המרכזי שלהם. הבעיה השניה שהם הציגו זה המחסור בשטח להקמת מעונות לתלמידים. מי שזוכר את הדגם, אני מזכיר לכם, שהבעיה של יש יבת הכותל היא גם כן תביעה לגיטימית: שבאיזה שהוא מקום בישיבה שלהם, רחבת הכותל והר הבית יהיו לנגד עיניהם. אני חושב זאת לסכעי לישיבה, לישיבה הראשונה במסגרת העיר העתיקה, זו בודאי תביעה לגיטימית.

עשיתי עוד סיור בשטח כדי ללמוד אותו

באופן אינטימי. המחשבות שלי הן לנסות לתת תשובה לשתי הבעיות גם יחד.

אני מציע שהמגרש הצלבני לא ייבנה, לא

יימסר לישיבת הכותל לצורך בניה, אלא הוא ישאר מגרש ריק שמתוך התייעצות עם העירייה, עם רשות הגנים, יעשו מזה גינה או דבר אחר, באופן שייווצר מרחב גאוגרפי באורך של 20 מ' בין הקיר המזרחי של בית הכנסת של "פורת יוסף" לבין המבנה הראשון של ישיבת הכותל. * לא יקימו שם את המעונות של המורים כי גם מעון של מורים מעיב על יופיו של בית הכנסת; זה יהיה מגרש ריק שלא יימסר לבעלות ישיבת הכותל ויתוכנן כאתר נאה ויתן מרווח.

הבניה של ישיבת הכותל תתחיל מעבר למגרש

הצלבנים ומבחינת הסופוגרפיה, גם משם נראה הכותל במלוא הדרו.

כדי לפתור את בעית הצפיפות הקיימת

לגבי בניית חדרי מגורים לתלמידי ישיבת "פורת יוסף", אני מציע שניקה את הבנין הערבי הזה שאנחנו נפנה. הבנין בנוי בצורת מלבן ארוך אבל לא ישר, יש בו שני קווים אלכסוניים שנפגשים באיזו נקודה באמצע. שני הבנינים מתחברים ויוצרים פינה. אני מציע שהפינה הזאת תהיה הגבול לבין "פורת יוסף" לבין ישיבת הכותל. המבנה הערבי הנוכחי יימסר לישיבת הכותל, המבנה הערבי הדרומי יימסר לישיבת פורת יוסף. זה נותן ל"פורת יוסף" הרחבת המבנה הראשון של ישיבת הכותל מבית הכנסת שלהם, ונותן להם מקום לצרכי שיכון תלמידים. במקום החתיכה שאנחנו נוטלים מהתכנית המקורית מישיבת הכותל, אפשר לתת להם בצומק יותר לתוך העיר העתיקה, בהמשך של הכנין המתוכנן. שם אין עוד התחייבויות.

מה שיחסר לישיבת הכותל כדי לשכן את תלמידיה, אפשר לפצות אותה בחלק אחר. אני חושב ששתי הישיבות תבואנה, פחות או יותר, על סיפוקן.

השר מ. בנין:

לא אשמיע שום דבר כדי למצוא חן בעיני אחד מהצדדים.

אני אתחיל בניתוח התביעות.

אנחנו פה עומדים בפני מקרה קלאסי של צדק לשני הצדדים. ישיבת "פורת יוסף" סוענת בצדק: אנחנו רוצים לשוב אל המקום בו היינו, ממנו גורשנו, ועליו גם נתנו את נפשותינו; וצריך לאפשר להם את הישיבה הזאת.

הישיבה של בני עקיבא, הקרואה; ישיבת הכותל, אין לה זכות מוקנית כאן, אלא זכות אחרת. הצעירים האלה נכנסו מיד לאחר שחרור העיר העתיקה וגרו בתנאים קשים. עכשיו הם רוצים לפתח את המבנה התורני שלהם.

באשר למצפה על הר הבית, יש לאלה ואף לאלה, כי הבית היום גבוה וממנו אפשר לצפות אל הר הבית.

מאז ביקרנו במקום, שקלתי את הדבר והגעתי למסקנה שיש לנו פתרון אחד שייעשה צדק עם שתי התביעות ולא נפגע באף אחד משני המוסדות המדעניים.

הצעתי היא שלא נטפל בהקמת מבנה על יד מבנה, שלא יעשה דבר, שתהיה בו טידה של צדק ע"י קפוח הדדי מסוים. אני מציע שהפעם שקריב את הקרבן הציבורי. העניין הוא רגיש מאד. אנחנו צריכים למנוע כל חרפה של הסכסוך, וביחוד שלשני הצדדים יש טענות צודקות.

ראינו שם שטח מסוים שעליו עומדים להקים למה שקרא הרב שרם "קוטג'ים". אני מציע לוותר על התכנית של הקוטג'ים ואת השטח הזה למסור לישיבת הכותל, ואת כל שאר השטח להעמיד לרשות ישיבת "פורת יוסף", עם בית ערבי ועם המצפה. יקימו בנין ויגביהו אותו, ואפשר להתגבר על העניין של מצפה הכותל. לרשות ישיבת הכותל יהיה שטח יפה ואת הבעיה של המצפה יפתרו, יגביהו את השטח. אפשר להתיעץ עם האדריכלים. אני סובר שזה ניתן להעשות. ואילו לישיבת "פורת יוסף" לא תהיינה כל טענות.

חשבתי גם על "משגב לדרך" כי גם זה היה נראה לי כפתרון, אבל זה יכניס אותנו לסכסוך חדש. מתוך כל השיקולים הגעתי למסקנה זו.

אני מבין שחשוב להקים בתיים בשביל 16 משפחות, אבל אנחנו נתקלים כאן בסכסוך מיוחד במינו. אם לא נפתור אותו, הוא יאכל אותנו שנים, אם לא למעלה מזה. כל אחד יבוא בטענות שלו.

הפתרון, לדעתי, הפעם הוא קיצוני. הציבור מוותר. שם היו צריכים לגור יהודים. אני משער לעצמי שזה היה דבר יפה מאד בשל העיר העתיקה, כל זה טוב ויפה, אבל כועדה מסעם הממשלה אנחנו נתקלים בסכסוך כזה, עם כל החריגות שיש בו, עם הטענות הצודקות הסותרות אחת את השניה, ועלינו למצוא מוצא, אם מותר לומר, לא על חשבון זה ולא על חשבון זה, אם ישנו פתרון אחר. לדעתי פתרון אחר קיים. לא יגורו שם 16 משפחות. ניתן להם מקום אחר בעיר העתיקה. נפתור את הבעיה של מיקומם וצמ את המצפה על הר הבית. אני מבקש להעלות כבטים לדיון גם את

הצעתי זו.

מר י. תמיר:

בדקנו את כל השטח ממשגב לדרך ועד מעבר לקו הירידה אל הכותל. עשינו חתכים

מהצד הקיצוני של משגב לדרך, שהוא גבול מהשטח המיועד לקוטג'ים. אם משגב לדרך נמצא 758 מ' מעל פני הים ורחבת הכותל כאן (מצביע על תרשים), וכאן בית הכנסת של "פורת יוסף". ברור שלא מהקוטג'ים ולא ממשגב לדרך יראו את הכותל. אני מדבר על השטח שמסער המוגרבים צפונה. אם רוצים במשגב לדרך להגיע למצב שיראו את הכותל, צריך להעלות את הרצפה בעוד 11 מטר, וכך נקבל כגדל בן 17 - 18 מ' ומבהינה ארכיטקטונית איש לא יסכים לזה. את הקוטג'ים צריך להעלות ב-6 מ' גוספים. השטח איננו מתאים, אפשר לראות את זה אם נעמוד בבית של סגן ראש הממשלה, ששם רואים את זה, והוא נמצא בגובה של כמה מטרים מעל לשטח של הקוטג'ים. כאשר בית הכנסת איננו בנוי, אפשר לראות את זה גם היום ממשגב לדרך, אבל ברגע שייבנה בית הכנסת של "פורת יוסף", לא ייראה הכותל מכאן.

בחגך השני, לקחנו את רצפת המגרש הצלבני שנמצא בגובה של 7,58, כדי שיוכלו לראות מבית המדרש אנחנו צריכים להעלות את הרצפה ב-3 מ', למעשה אפשר להעלות רק ב-1,5 מ', כי מביטים מהחלון. ככל שנסוגים אחורה צריך להרים את הבניין.

אם להתייחס להצעת סגן ראש הממשלה,
אז רק בקשר למגרש, כי את המבנה אפשר לחלק, ע"י זה אפשר ליצור קשר
לעומק העיר העתיקה. הבעיה היחידה היא לגבי קו הראיה מבית המדרש.
אפשר להגביה עוד יותר את ישיבת הכותל או להגמיך במקצת את כפת
בית הכנסת "פורת יוסף".

(מראה צילום השטח שנעשה לפני 1948).
עכשיו "פורת יוסף" רוצים להגביה בהרבה את בית הכנסת מאשר היה קודם.
איננו מתנגדים לזה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

אפשר להגביה את ישיבת הכותל בלי
לשנות את המבנה הארכיטקטוני של הרובע?

מר י. תמיר:

כן, אבל היא נמצאת יותר שטאלה.
לו בית הכנסת היה זו ב-5 מ', אפשר היה
להרחיק את ישיבת הכותל. כמו"ס אתם זה לא ניתן.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

אם נזיז את בית המדרש של ישיבת הכותל
20 - 30 מ' מערבה כדי לא לבנות על הגב
של הצלבנים, אפשר לתת להם אפשרות לבנות בגובה מתאים שניתן להם מבט
על הכותל או לא?

מר י. תמיר:

שכני זה אפשרי. אני חושש שועדת בניין
ערים לא תסכים לזה. אנחנו נצטרך להעלות
את זה בעוד 3 - 4 מ' ואנחנו כבר רואים שהבניין הזה גבוה מאד.

חשר מ. בנטוב:

בתור אלטרנטיבה, לא להעלות, אלא להזיז
את בית הכנסת החדש ב-5 מ' אחורה, אפשרי?

מר י. תמיר:

זה יסתיר.

יש כאן בית מדרש של "חיי עולם" שמתחיל
להפריע מבחינת הראייה. אם נזיז בכמה מ' אולי נצליח למצוא זווית ראייה
מאד מצומצמת רק מהפינה של בית המדרש, תוך הגבהה של 1,5 - 2 מ'.
את העניין הזה אפשר לבדוק עוד. אני מציג את הדברים שבדקנו כבר.
הקוטג'ים לא יפתרו את הבעיה.

השר ח.מ.מ. שפירא:

אינני צריך לבוא לכאן ולהביע את
אהדתי לשני המוסדות הללו. המצב התפתח
בצורה כזאת שאנחנו לא צריכים למהר, עלינו להיות זהירים שלא יראו
את עצמם נפגעים, זו יכולה להיות בכייה לדורות. אלה שישבו שם יחד
קרובים כל כך, יכולות להתפתח שם מריבות בין שני המוסדות הללו.
ביחס להצעת היו"ר, יש לשני המוסדות
צפייה אל הכותל, אבל הם יראו יותר מדי אחד את השני וזה לא כל כך
פשוט. כאשר יבואו לשם תיירים, כל אחד יראה את גדולתו ואת עושרו
והדבר לא יהיה פשוט. זה לא דבר קל בשביל שני המוסדות כאחד.
לכן עלינו לחפש מוצא אשר ירחיק אותם
אחד מהשני, וזה יהיה לטובת שניהם.

כאשר הועלתה ההצעה בקשר לקוטג'ים,
חשבתי גם אני שמותר להקריבם למען לבנות שם את ישיבת הכותל. אני
רוצה לשאול: עכשיו, כאשר הכותל התרחב, איננו צריכים לראות את
הכותל רק מאותה זווית שאנחנו מכירים מזמן. האם אפשר לראות מהקוטג'ים
את הכותל? אם כן, אני חושב שכדאי להקריב את הקוטג'ים למטרה זו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

תמיר אומר שזה בלתי אפשרי.

השר ח.מ.מ. שפירא:
אני מתכוון לחלק הנוסף של הכותל, האם
אפשר לראותו משם?

אנחנו מעוניינים שישבו בעיר העתיקה
הרבה יהודים. אם יש למי שהוא צורך בוילה, אני מוכן לתת לו מקום
על יד העיר העתיקה. בשבילנו חשוב שיהיו שם 300 בחורים בבנין ולא
8 משפחות בקוטג'ים הללו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

אחרי שנבדוק את זה, נוכל לדעת. לו
היינו לוקחים את "משגב לדך" בשביל
ישיבת הכותל, זה היה נראה לך כפתרון?

השר ח.מ.מ. שפירא:
אינני בעד ההצעה שאותו בית ערבי יהיה
משותף לשני המוסדות. לו היינו הורסים
את הבית הזה ומצרפים עוד שטח מאחורי הבית, ושם מקימים את הישיבה,
אפשר לראות את הכותל משם, או לא?

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

מהחלון בביתי היום רואים את הכותל,
ברגע שיהיה בית המדרש "פורת יוסף"

לא יראו משם את הכותל.

השר ח.מ. שפירא:

לכן צריך לבדוק מחדש את ענין
הקוטג'ים, אם יראו משם את הכותל.

השר א. ששון:

אני מבין את הרגישות של הענין.
הפתרון הטוב ביותר היה אילו יכולנו
להפריד בין שתי השיבות. אני מצטרף בענין זה לדברי שר הפנים,
שאנחנו נחליט מה שנחליט, אבל הם ישבו שם יחד והחיים לא יהיו קלים.
השאלה היא אם אנחנו יכולים להפריד בין שני הטקומות; לתת ל"פורת
יוסף" מה שמגיע לה, מה שהיה לה; ולמצוא מקום אחר לישיבת הכותל.
אני שואל: הבית בו יושב עכשיו מנהל הכותל, מדוע לא נהפוך אותו
לישיבת הכותל? כל השטח הזה שייך לנו, גרתיב אותו, נעמיק אותו,
יוכלו לקבל כל מה שדרוש להם. יתכן שיש בסביבה עוד טקומות. לעומק
יש שטח מספיק.

מ. י. תמיר:

זה ענין לשנתיים, צריך לפנות את הבתים
הערביים.

השר א. ששון:

איננו מומחים כאלה שנוכל, על יסוד
מפה זו או אחרת, לקבוע דברים בעצמנו. לכן ההצעה שלי היא שנפנה
ועדת אדריכלים שתדאג לכך. היא תביא בחשבון את הצעת סגן ראש הממשלה
ואת הצעת השר בגין וגם את הצעתי, ותבדוק את הענין ותציע לנו הצעה.
אם אנחנו נחליט על יסוד מה שתגיש לנו ועדת האדריכלים, גם כלפי
חוץ נהיה בסדר.

לועדה הזו תינתן הנחיה שצריך להבטיח
תצפית אל הכותל לשני המוסדות וגם מספיק מקום.

השר ז. ורתמטינג:

ללא ספק שתי הישיבות צודקות.
ישיבת "פורת יוסף" וגם ישיבת הכותל.
במשך השנתיים האחרונות, היו אנשי ישיבת הכותל היחידים שחיו שם
בתנאים הכי קשים. הם התגלגלו מבית לבית ללא מים ושירותים.
המספר שלהם הולך וגדל. עכשיו יש שם למעלה מ-60 איש, ולקראת השנה
החדשה יהיו יותר מ-100. כולם חיילים משוחררים. חשוב שהם יהיו שם.
אני גם אומר שזה צורך דחוף, ואין לחכות לשנתיים. יש תורמים
ולא מתחילים מיד לבנות. לגבי ההצעות שהוצעו כאן, אינני חושב
שועדת התכנון תאשר אותן. אני מציע שמה שנחליט, יהיה מאושר
בועדת בנין ערים. יש לי נסיון מר, מחליטים בועדה אחת, וועדה

אחרת הופכת את ההחלטה על פיה. ההחלטה צריכה להיות מושלמת על מנת שיוכלו שתי הישיבות לגשת מיד לבנייה. אם ישיבת הכותל לא תיגש מיד לבניה, יהיה זה נזק גדול ליישוב העיר העתיקה. אני מוכן לקבל כל הצעה, ובלבד שיהיה שם מספיק ומרחב לכל אחת; שלכל אחת תהיה תצפית על הכותל; ושיוחל בבנייה מיד.

אניני מקבל את התנאי שצריך להפריד בין הדברים. אניני חושב שזה הכרחי. הם יכולים להיות בשלש.

אני חושש שאם תתקבל הצעת השר ששון, ניכנס לקונפליקט, כי המדובר ברב שממונה ע"י הרבנות הראשית. את ישיבת הכותל כבר פעם גרשו משם, הם היו בכנין של הרבנות הראשית.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
כל השרים רוצים לראות את שתי הישיבות מתפתחות ורואות את עצמן בלתי מקופחות שתהיה להן תצפית אל הכותל לפחות מאחת החזיתות שלהן. את המינימום ההכרחי לישיבת "פורת יוסף" כבר קבענו, הם ניגשים לבנייה. התביעה שלהם היא לתוספת. אני מציע לא לעכב את הבניה של "פורת יוסף" בגלל ועדת האדריכלים שבמנה.

השר א. ששון:
אפשר לעכב, הם לא יראו בזה פגיעה בשום דבר. אפשר לחכות שבועיים שלושה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
אני חושש שהעניין יקח כחודשיים. אני מציע לא לגעת ב"פורת יוסף". המיקום של "פורת יוסף" נקבע, היא סוענת שצו לה המקום ודורשת תוספת. ישיבת הכותל לא דורשת מ"פורת יוסף" את חלקה. לכן אל בעכב את "פורת יוסף".

השר מ. כנסוב:
יש לי הרושם שאם הם יקבלו מה שהם רוצים הם ישנו את התכנית. המקום צר.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
הם יקבלו את מחצית הכנין הערבי. המדובר בשיכונים לתלמידים ולא

בבית כנסת.

מכיון שהשלטון הירדני סלל כביש ..

המוגרבים שהיתה רחבת הכותל, הכביש הזה, סלול על אדמה שהיתה פעם ישיבת "פורת יוסף", ואז המקום שלהם מתחיל ברחוב של 3 - 4 מ' וחולך ומתרחב. לא הייתי רוצה שהדבר הראשון היוצא מישיבה זו יהיה שמקפידים את "פורת יוסף". אני מוכן להזמין את האיש ולברר את הענין אתו. אנחנו ניתן לאדריכלים הוראה שימצאו מקום לישיבת הכותל ול"פורת יוסף", ושלושניהם יהיה מצפה על הכותל. אינני יודע מדוע יש כאן סתירה. אם אאמאצלאצ האדריכלים יבואו עם רעיון חדש, לגבי הצעת השר בגין, או בקשר ל"משגב לדרך", אנחנו כבר נסתדר אתם והם יקבלו פיצוי; כודאי שטוב. אם התכנית של השר ששון תתקבל, גם כן טוב.

הועדה מסמיכה אותי למנות ועדה של

אדריכלים. נקבע לה זמן מינימלי ככל האפשר. יש לה חומר גלם. היא תלך לשטח ותבדוק את המקום?

מ ח ל י ט י מ: כי סגן ראש הממשלה ימנה ועדת אדריכלים, אשר תבדוק את כל האפשרויות, כולל ההצעות אשר הושמעו בעת הדיון, במגמה להציע פתרון נאות לתביעות ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

המלצות ועדת האדריכלים יוכאו לדיון ולאישור ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

כ. סקירה על המצב במזרח ירושלים.

מ ר ש. קולק: במשך שנתיים לא היה דיון רציני ביחסים

בינינו ובין הערבים. אינני רוצה לתת

כאן סקירה על דברים מעשיים - כפי שהיה בקשר להסתדרות וזכויות

עובדי הממשלה - אלא דבר יסודי: לאן אנחנו רוצים, בדרך כלל,

לכוון את היחסים בינינו ובין הערבים.

ברור שרובם ככולם ישארו כאן הרבה זמן.

אאינני מציע לצמצם את הויכוח על הנושא הזה. הנושא דחוף ביותר

כי יש כמה דברים כואבים ביותר.

יש לנו בירושלים - כפי שקבענו את

הגבולות - 65 - 70 אלף ערבים ורובם מרגישים את עצמם כירושלמים

ותיקים בעלי זכויות. יש כאלקשמשפחותיהם גרו באותו בית במשך

800 שנה. ביקרנו אצל ערבים כאלה. הם מרגישים שזכויותיהם כאן

לא קטנות מזכויותינו, ואולי יותר מזכויותינו. מצבם - גם מבחינה פסיכולוגית וגם מבחינה עובדתית - הרבה יותר קשה מאשר מצבם של ערביי הגדה או ערביי ישראל. הם קיבלו את הרע משני הצדדים. בשכם ובג'נין הם יכולים לצפות עדיין לשינוי, יש שם שלטון צבאי והם מצפים שיום אחד זה ייפסק. נשארה להם עיריה משלהם, עם ראש עיר שלהם, אם אחד הולך, בא אחר במקומו. כאן ביטלנו את העיריה. אמנם הצענו להם להפטרף אבל הם לא קיבלו את זה. העובדה היא שאין להם עיריה שלהם. שם נשארו ספרי הלימוד פרט להשמצות עלינו, ואילו כאן, שינו להם הכל. הם חיים משמעות ואינם יודעים מה ילד יום. הם אינם שותפים, גם לא בידיעה, על מה שאנחנו מתכוננים לעשות אתם. הם הופכים לאוביקטים של העשייה שלנו. כך הם רואים את זה.

מצד שני, הם לא השיגו את היתרונות של הערבים הישראליים היושבים בשפיעם ובנצרת. לערכים הללו החזרנו את כל הרכוש, ואילו לערביי ירושלים לא הוכסח דבר, איש לא אמר להם שפעם יקבלו את רכושם בחזרה. להפך, הם עובדים על יד הרכוש שלהם יום יום, ויש כאלה הנמצאים במצוקה כלכלית, ואינם יכולים לקבל את רכושם. הם רוצים לשלוח את הבנים ללמוד באנגליה, ואין להם האמצעים לכך, למרות שהם רואים את רכושם, ואינם יכולים לקבלו בחזרה. יחד עם זה, הדבקות לירושלים היתה גדולה. המשפחות הותיקות לא יצאו מירושלים. אם מצליחים להוציא מספר לא גדול של ערכים מירושלים, בשקט, הרי זה האספסוף, אנשים שבאו בשנים האחרונות, מבין הפליטים או מחברון, לא את האוכלוסיה הירושלמית. לא הפכנו אותם לערבים ישראלים, ואין להם הזכויות. לו ביום השחרור היינו הופכים אותם לערבים ישראלים, יתכן שהיו מקבלים את זה. מכיון שלא עשינו זאת, הם נשארו תלויים בין שני עולמות ואינם שייכים לא לזה ולא לזה. זה מתבטא בהרבה דברים מעשיים קטנים. המסחר בין הגדה ובין ירדן הוא דל; המסחר בין ירושלים ובין ירדן הוא קשה ביותר.

אני רוצה לומר שהמצב של הרסיונות הורס לנו את היחסים עם כל העולם. זה גורם להתמרמרות שקשה לתארה. יש אנשים שאנחנו בקשרים אתם. איש כזה יכול לבקש רשיון עבור בנו שהגיע מלונדון לעמאן והוא רוצה לראותו, ומבקש לתת לו רשיון לבוא לירושלים. למרות זה שהאיש משהף אתנו מעולה, אי אפשר להשיג את הרשיון במשך שבועות, עד שהבן חוזר ללונדון ולא ראה את אביו. או: איש שאומר שאמו בעמאן חולה והוא מבקש רשיון לצאת לשט לראותה. עוברים שבועות, ובינתיים האם נפטרה והוא את אמו לא ראה.

אנשים עומדים מ-4 בבוקר כדי לקבל מספר לבקשת רשיון. עומדים שם אנשים כמה שעות, ולבסוף הם מוכרזים את הפתקא בלירה או שתיים. אינני נכנס לויכוח, אני רק רוצה להציג את המצב.

אני מוכן לתת עוד דוגמה בשטח זה. הכנסיה הארמנית היא לוחמת ציונית. הם מסכנים את עצמם יום-יום, הם עושים אתנו תערוכה. הם הופיעו בטלויזיה ואמרו שעד היום לא יכלו לעשות את זה כי חששו לאוצרות שלהם, ועכשיו בפעם הראשונה הם מסוגלים לעשות זאת והם שמים על שיתוף הפעולה אתנו. את זה רואים בתו"ל ויש לזה חז בעולם כולו. אותו אפסריארך רצה לקרוא לכומר שלו כעמאן, שלדעתו אמר משהו בגד ישראל שלא מצא חן בעיניו, ולגזוף בו. במשך 4 שעות לא יכול היה להביא הנה את הכומר הזה. לו היה גר בפירה או ברמללה, הממשל הצבאי היה נותן לו את הרשיון ללא כל קושי.

יתכן שזו מדיניות נכונה, ויתכן שלא,

אבל על זה צריך להחליט.

יש ענין של שימוש בשפה הערבית. הם מקבלים עשרות ומאות הודעות בשפה העברית. הופיע ספר טלפונים והוא אינו מופיע בערבית. את ספר הטלפונים בעברית מקבלים חינם ובעד ספר הטלפונים באנגלית צריך לשלם 5 ל"י. היתה לזה סיבה טובה, לא רצו שכל ה"ייקים" והאחרים, יקראו רק באנגלית, והחליטו לספק להם ספרי טלפונים רק בעברית. אם תהיה בחירה, צריך לתת אותה לכל אזרחי המדינה, ולא רוצים שיהיו בתיפה ותל-אביב יבקשו את ספר הטלפונים באנגלית. הממשל בגדה הוציא ספר טלפונים בערבית. בכל המקומות יש ספר טלפונים בערבית, וכירושלים - אין.

יש יועצים למס הכנסה ואזרח יכול ללכת ליועץ בכל יום, וגם בשעות הערב, ולקבל עצה; רק כמזרח ירושלים זה לא קיים. אבל ההודעה על מס הכנסה מופיעה בעברית. ויש דוגמאות נוספות.

יש גם אבסורד של העיריה. קראנו בעתונות של עמאן שברדיו מוסקבה אמרו שממשיכים לדרוש מסים על בתיים שפוצצו, ואם ישלמו בזמן, יקבלו הנה... בדקנו את זה וזה היה נכון.

אינני רוצה להתווכח עם משרד זה או

אחר, אני רק רוצה לתאר את הרגשתם ואת מצבם.

אנחנו טפסידים לאט לאט את כל הנוער

המתבגר. לאוניברסיטאות שלנו הם לא יכולים להתקבל; הם רגילים
ללכת לאוניברסיטאות הערביות, האחים והתורים הלכו לשם. היתה
הצעה שניתן באלהם ללמוד - כפי שנותנים להבחן ל"לונדון מטריקולישן" -
והם יוכלו אחרי הבחינה ללמוד בעמאן או במקום אחר. לענין הזה
היה עוד יתרון, כמה מאות מהם היו עובדים ורובם לא היו חוזרים.
משרד החינוך אסר על זה. מה קורה? שולחים אותם לאל-בירה
או לרמלה או לבתי ספר פרטיים, שם הם לומדים לפי ספר לימוד
של ירדן חוץ מהשמאות עלינו, והם יוצאים לגמרי מהשפעתנו.

אף פעם לא היה דיון רציני על זה

בפורום יותר רחב חוץ ממשרד החינוך שלו יש עמדה מוצדקת או לא
מוצדקת.

יכולתי להמשיך בדברים נוספים דומים

לאלה.

הרגשתם הכי קשה היא בקשר להר הבית.

הם בטוחים שכל המעשים שלנו מכוונים לזה שנתפוס יום אחד את הר הבית.
טרוט' מזר חופר קצת, מה מפוצצים בית ופה תופסים את המחכמה,
כיום אחד רוצה מי שהוא לקנות דירה בשער השלשלת, והשמועות עוברות
שאנחנו רוצים להשתלט על הר הבית. הם חיים מהשמועות הללו.
בכל העניינים האלה אין שום מדיניות מתואמת.

הגדה יש איזה שהוא תאום. יש ועדת

מנכ"לים וועדת השרים לא באה במקום זה, כי הם מספלים בדברים
קטנטנים שרק חלק קטן מהם מביאים לוועדת השרים.

כאשר העניינים מנוהלים ע"י הממשל

הצבאי, יש אפשרות פעם להשתמש בשוט כלפי איש מסוים, אבל יחד
עם זה, יכול איש חשוב מאד להופיע בפני שר המטרה ולבקש ממנו
לשחרר את אשתו, וזה נעשה או לא נעשה וכאשר אומרים לאותו איש
שהיה חבר בוועדה להערכת מסים, הוא מסרב לעשות זאת. אילו היו
אומרים לו: נותנים לך רשיון יבוא לסחורה, משחררים את אשתך,
אבל עליך להיות חבר בוועדה הזאת. היו קושרים בין הדברים.

אנחנו עומדים מול חזית קשה ביותר

ואיננו מתנהגים בהתאם.

מכל הדברים האלה נובעות כמה מסקנות

ואני מוכן להציע הפעות לגביהן, אבל זאת בישיבה הבאה.

מר מ. ששון:

אין לי מה להוסיף. אני רוצה רק להדגיש
כמה נקודות מנקודת מבט של האינטרס
כפי שאני רואה אותו, האינטרס המדיני, תוך הדגשת כמה דברים מעשיים.
לי ברור שבמשך השנתיים וחודש שאנחנו

יושבים בירושלים העתיקה, התפתח תהליך שהוא מסוכן מאד מבחינת
האינטרס הישראלי. לאחר השחרור, העיר היתה בלהבת. שתי האוכלוסיות
שמחו על כי התפטרנו מהקירות שהצנו בינינו. לא היה ערבי אחד
בירושלים אשר הציע להחזיר את צויות התיל. אמרו שהם חולקים עלינו
באשר לפתרון המדיני, אבל כולם כאחד אמרו שהעיר תישאר מאוחדת
ופתוחה. לפני כמה חודשים שמעתי גירסה שאומרת שהעיר תשאר פתוחה
אבל לא מאוחדת. הם טוענים כי אינם יכולים לחיות אתנו. היום הדעה
הרווחת בקרב מרבית האנשים, בין 70,000 התושבים, היא: שאין
אפשרות של דו-קיום בינינו וביניהם, באשר אנחנו מנשלים אותם
ולאט לאט פוגעים במה שהם רואים כזכויותיהם.

מבחינת האינטרס הישראלי אנחנו צריכים
לעשות שני דברים במהירות: איכלוס העיר העתיקה ע"י יהודים, ואיחוד
העיר למעשה. אנחנו עכשיו כמצב של איחוד חד-סמרי. האינטרס
שהערבי יהיה מרוצה הוא יותר ישראלי מאשר ערבי.

מר קולק דבר על דברים יום-יומיים
שהם חשובים מאד. אני מניח שכך או אחרת הבעיות האלה - במידה
שנקבל החלטות - תפתרנה. אבל יש בעיות גם ארוכות-טווח שאני רוצה
להזכירן בקצרה כרקע לדיון שיהיה בועדה.

הבחירות מתקרבות. אסור לנו ליצור מצב
שאנחנו תבענו מהם להשתתף בבחירות העירוניות והם חתמו את הבחירות
הללו. איננו צריכים לכפות עליהם דבר. ירצו להשתתף - בבקשה, לא
ירצו להשתתף - אז לא. ברור לי שהם יחזיקו את הבחירות. אני לא
משלה את עצמי שאפילו אם לא נרוץ אחריהם הם לא יעשו אקט של חתרנות,
הם יעשו, אבל שהמצב יהיה יותר נוח לנו.

אין ספק שאיננו יכולים בבת אחת להטיל
עליהם את כל המטרות הכלכליות, המסיות וכל הדברים בבת אחת, וליצור
אצלם מצב מדאיג מבחינה חומרית. יש צורך לספל במצבם החומרי ביד
רכה. ערביי ישראל לא השוו עד היום את השכר של הפועלים בנצרת
עם שכרם של פועלים אצלנו. מה רוצים לעשות זאת בבת אחת.

הוא הדין לגבי מסים. יש ענפים שלמים שנגדעו מהעורף הכלכלי שלהם. אין תחליף. כל הקומפלקס הכלכלי - כולל מסים - מחייב דיון רציני. יש מספר צנפים שנהרסו לגמרי, למשל, ירושלים היתה מרכז של מכירת מניות של כל הגזת, כל זה לא קיים היום. אסור היום למשאית לעבור את גבולות המחוז. אם ירושלמי רוצה להביא סחורה מעמאן, הוא שוכר באל-בירה את המכונית, בעוד שמכונית המשא בירושלים עומדת. כבר הגיעו אלפי בנים לביקורי הקיץ ולירושלים לא הגיעו אלא מעטים. יש לזה הרבה סיבות.

אחרי שחרור העיר, זימן ראש הממשלה אליו את כל ראשי הדתות, ובכלל זה את ראשי הדתות המוסלמים, להודיע להם שלא נפגע בזכויות. אנחנו מקיימים את זה לגבי המוסדות הכנסייתיים הנוצריים בקפדנות, אנחנו איננו מקיימים סטטוס קוו לגבי הזכויות המוסלמיות, ולא במקרה. יש זכויות מוסלמיות שהם נטלו מאתנו בזמנו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

מרס לאתרים יהודיים שהם נטלו מאתנו, כמה אנחנו פוגעים בהם?

מר מ. ששון:

אני מתאר מצב. אינני מתעלם מזה שיש הוסר שיתוף פעולה מצדם הנוכע לפעמים מהוראות מעמאן, לפעמים משפטים פוליטיים וגם טעמים אישיים אבל המצב הזה איננו כחייב את ההתעלמות שלנו מהבעיה. יש בעיה של המשפט האישי השרעי, איננו מכירים במחכמה השרעי להנהלת הוקף, אבל זה קיים. זו בעיה מסובכת. מלבד בעיית ההקדשים והמשפט השרעי, יש הרגשה למוסלמים שהנה, הקרקע נשטפת מתחת לרגליהם.

כאשר אנחנו ניגשים לבעית 70,000 התושבים אני הוטב שצריך לקחת בחשבון שהם ימשיכו לגור כאן. יוולדו יותר בנים מאשר יצאו ללמוד בחוץ. אנחנו חייבים לחפש דרכים לפנות אל האוכלוסיה הזאת ולנסות לפתור לה כמה בעיות, אפילו חוך כפיה, על מנת ליצור אצלם לאט לאט את האינטרס של חיים משותפים.

מר ט. קולק:

אני חושש שמתוך רצון לקצר, אולי כמה דברים לא הסברתי די.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

תקבלו רשות דיבור בישיבה הבאה. הנושא יהיה סעיף ראשון בישיבה הבאה.

ס ו ד י

פ ר ו ט ו ק ר ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
כ"ח בתמוז תשכ"ט - 14.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי,
ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, א. ששון.

נעדרו השרים: א. אבן, י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא
(חולה), ז. שרף.

א. אגמון	- משרד האוצר
מ. בנבנשתי	- עיריית ירושלים
ש. הלל	- משרד החוץ
א. סלע	- לשכת השר פ. ספיר
א. צפירי	- משרד ראש הממשלה
ט. קולק	- ראש עיריית ירושלים
מ. ששון	- לשכת ראש הממשלה
י. תמיר	- משרד ראש הממשלה

מ. ניר - מזכיר הועדה

רשמה: מ. טרלו

א. תביעות בית הכנסת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

היו"ר סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
אני מתכבד לפתוח את ישיבת ועדת השרים
העליונה לענין ירושלים.

בישיבה הקודמת בשבוע שעבר, שמענו כפירוש
יתר את דעת שני הצדדים. ביקרנו בשטח ולמדנו את התנאים במקום.
הפעם הדיון נערך שלא בנוכחות הצדדים. אני מבקש מכל הנוכחים כאן,
בעיקר לא-חברי הממשלה, העוזרים והיועצים, שכל מה שייאמר כאן
ומי יהיה בעד הצעה זו או אחרת, לא יודלף החוצה. הנושא הוא רגיש
מאד, לא הייתי רוצה עוד חומר בערה. אני אודה אם על הישיבה הזאת
לא ידווח כל חומר נוסף.

אני רוצה לנסות להציע הצעה שתשמש בסיס

לדיון.

אני מניח שהכל זוכרים את המבנה הסופוגרפי

ואת היקף השטח הנדון. אין עוררין על זכויותיה של "פורת יוסף" מבחינה
הסטורית, מבחינת הותק, מבחינת הזיקה. ממזרח לבית הכנסת מתוכנן השטח
על מגרש שקוטים לו "המגרש הצלבני". היום השטח שם ריק והוא חוצץ
בין התחום שנקבע ל"פורת יוסף" לבין המבנה הערבי. מבחינה סופוגרפית
זה גובל אפילו בגב בית הכנסת, הם לא יכולים לשאת זאת - ואני חושב
שלא בלי צדק - שמבנה יציב על הבנין המרכזי שלהם. הבעיה השניה
שהם הציגו זה המחסור בשטח להקמת מעונות לתלמידים. מי שזוכר את
הדגם, אני מזכיר לכם, שהבעיה של יש יבת הכותל היא גם כן תביעה
לגיטימית: שבאיזה שהוא מקום כשישיבה שלהם, רחבת הכותל והר הבית
יהיו לנגד עיניהם. אני חושב זאת לטבעי לישיבה, לישיבה הראשונה
במסגרת העיר העתיקה, זו כודאי תביעה לגיטימית.

עשיתי עוד סיור בשטח כדי ללמוד אותו

באופן אינטימי. המחשבות שלי הן לנסות לתת תשובה לשתי הבעיות גם יחד.

אני מציע שהמגרש הצלבני לא ייבנה, לא

יימסר לישיבת הכותל לצורך בניה, אלא הוא ישאר מגרש ריק שמתוך התייעצות
עם העיריה, עם רשות הגנים, יעשו מזה גינה או דבר אחר, באופן שייווצר
מרחב גאוגרפי באורך של 20 מ' בין הקיר המזרחי של בית הכנסת של
"פורת יוסף" לבין המבנה הראשון של ישיבת הכותל. אם לא יקימו שם
את המעונות של המורים כי גם מעון של מורים מעיב על יופיו של בית הכנסת;
זה יהיה מגרש ריק שלא יימסר לבעלות ישיבת הכותל ויתוכנן כאתר נאה
ויתן מרווח.

הבניה של ישיבת הכותל תתחיל טעבר למגרש

הצלבנים ומבחינת הסופוגרפיה, גם משם נראה הכותל במלוא הדרו.

כדי לפתור את בעיית הצפיפות הקיימת

לגבי בניית חדרי מגורים לתלמידי ישיבת "פורת יוסף", אני מציע

שניקה את הבנין הערבי הזה שאנחנו נפנה. הבנין בנוי באדמת מלבן

ארוך אבל לא ישר, יש בו שני קווים אלכסוניים שנפגשים באיזו נקודה

באמצע. שני הבנינים מתאברים ויווצרים פינה. אני מציע שהפינה הזאת

תהיה הגבול לבין "פורת יוסף" לבין ישיבת הכותל. המבנה הערבי

הצפוני יימסר לישיבת הכותל, המבנה הערבי הדרומי יימסר לישיבת פורת יוסף.

זה גותן ל"פורת יוסף" הרחוקת המבנה הראשון של ישיבת הכותל מבית הכנסת

שלהם, ונותן להם מקום לצרכי שיכון תלמידים. במקום ההתייבה שאנחנו

נוטלים מהתכנית המקורית מישיבת הכותל, אפשר לתת להם בצומק יותר

לתוך העיר העתיקה, בהמשך של הבנין המתוכנן. שם אין עוד התחייבויות.

מה שיחסר לישיבת הכותל כדי לשכן את תלמידיה, אפשר לפצות אותה בחלק אחר. אני חושב ששתי הישיבות תבואנה, פחות או יותר, על סיפוקן.

השר ט. בגין:

לא אשמיע שום דבר כדי למצוא חן בעיני אחד מהצדדים.

אני אתחיל בניתוח התביעות.

אנחנו מה עומדים בפני מקרה קלאסי של צדק לשני הצדדים. ישיבת "פורת יוסף" טוענת בצדק: אנחנו רוצים לשוב אל המקום בו היינו, ממנו גורשנו, ועליו גם נתנו את נפשותינו; וצריך לאפשר להם את הישיבה הזאת.

הישיבה של בני עקיבא, הקרואה: ישיבת הכותל, אין לה זכות מוקנית כאן, אלא זכות אחרת. הצעירים האלה נכנסו מיד לאחר שחרור העיר העתיקה וגרו בתנאים קשים. עכשיו הם רוצים לפתח את המבנה התורני שלהם.

באשר למצפה על הר הכית, יש לאלה ואף לאלה, כי הכית היום גבוה וממנו אפשר לצפות אל הר הבית.

מאז ביקרנו במקום, שקלתי את הדבר והוצעתי למסקנה שיש לנו פתרון אחד שייעשה צדק עם שתי התביעות ולא נפגע באף אחד משני המוסדות התורניים.

הצעתי היא שלא נטפל בהקמת מבנה על יד מבנה, שלא יעשה דבר, שתהיה בו מידה של צדק ע"י קפוח הדדי מסוים. אני מציע שהפעם שקריב את הקרבן הציבורי. העניין הוא רגיש מאד. אנחנו צריכים למנוע כל החרפה של הסכסוך, וביחוד שלשני הצדדים יש טענות צודקות.

ראינו שם שטח מסוים שעליו עומדים להקים למה שקרא הרב שרם "קוטג'ים". אני מציע לוותר על התכנית של הקוטג'ים ואת השטח הזה למסור לישיבת הכותל, ואת כל שאר השטח להעמיד לרשות ישיבת "פורת יוסף", עם בית ערבי ועם המצפה. יקימו בניין ויגביהו אותו, ואפשר להתגבר על העניין של מצפה הכותל. לרשות ישיבת הכותל יהיה שטח יפה וזה הבעיה של המצפה יפתרו, יגביהו את השטח. אפשר להתייעץ עם האדריכלים. אני סובר שזה ניתן להעשות. ואילו לישיבת "פורת יוסף" לא תהיינה כל טענות.

חשבתי גם על "משגב לדך" כי גם זה היה נראה לי כפתרון, אבל זה יכניס אותנו לסכסוך חדש. מתוך כל השיקולים הנעתי למסקנה זו.

אני מבין שחשבו להקים בתים בשכיל 16 משפחות, אבל אנחנו נתקלים כאן בסכסוך מיוחד במינו. גם לא נפתור אותו, הוא יאכל אותנו שנים, אם לא למעלה מזה. כל אחד יבוא בטענות שלו.

הפתרון, לדעתי, הפעם הוא קיצוני. הציבור מותר. שם היו צריכים לגור יחידים. אני משער לעצמי שזה היה דבר יפה מאד בשל העיר העתיקה, כל זה טוב ויפה, אבל כוועדה מטעם הממשלה אנחנו נתקלים בסכסוך כזה, עם כל החריפות שיש בו, עם הטענות הצודקות הסותרות אחת את השנייה, ועלינו למצוא מוצא, אם מותר לומר, לא על חשבון זה ולא על חשבון זה, אם ישנו פתרון אחר. לדעתי פתרון אחר קיים. לא יגורו שם 16 משפחות. ניהן להם מקום אחר בעיר העתיקה. נפתור את הבעיה של מיקומם וגם את המצפה על הר הכית. אני מבקש להעלות ככסיס לדיון גם את

הנעתי זו.

מר י. תמיר:

בדקנו את כל השטח ממשגב לדך ועד מעבר לקו הירידה אל הכותל. עשינו חתכים

מהצד הקיצוני של משגב לדך, שהוא גבול מהשטח המיועד לקוטג'ים. את משגב לדך נמצא 758 מ' מעל פני הים ורחבת הכותל כאן (מזכיע על תרשים), וכאן בית הכנסת של "פורת יוסף". ברור שלא מהקוטג'ים ולא ממשגב לדך יראו את הכותל. אני מדבר על השטח שמשער הסוגרבים צפונה. אם רוצים במשגב לדך להגיע למצב שיראו את הכותל, צריך להעלות את הרצפה בעוד 11 מטר, וכך נקבל מגדל בן 17 - 18 מ' ומבחינה ארכיטקטונית איש לא יסכים לזה. את הקוטג'ים צריך להעלות ב-6 מ' ברוספים. השטח איננו מתאים, אפשר לראות את זה אם נעמוד בבית של סגן ראש הממשלה, ששם רואים את זה, והוא נמצא בגובה של כמה מטרים מעל לשטח של הקוטג'ים. כאשר בית הכנסת איננו בנוי, אפשר לראות את זה גם היום ממשגב לדך, אבל ברגע שייבנה בית הכנסת של "פורת יוסף", לא ייראה הכותל מכאן.

בחתך השני, לקחנו את רצפת המגרש הצלבני שנמצא בגובה של 7,58, כדי שיוכלו לראות מבית המדרש אנחנו צריכים להעלות את הרצפה ב-3 מ', למעשה אפשר להעלות רק ב-1,5 מ', כי מביטים מהחלון. ככל שנסוגים אחורה צריך להרים את הכניין.

אם להתייחס להצעת סגן ראש הממשלה, אז רק בקשר למגרש, כי את המבנה אפשר לחלק, ע"י זה אפשר ליצור קשר לעומק העיר העתיקה. הבעיה היחידה היא לגבי קו הראיה מבית המדרש. אפשר להגביה עוד יותר את ישיבת הכותל או להנמיך במקצת את כפת בית הכנסת "פורת יוסף".

(מראה צילום השטח שנעשה לפני 1948).
עכשיו "פורת יוסף" רוצים להגביה בהרבה את בית הכנסת מאשר היה קודם. איננו מתנגדים לזה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

אפשר להגביה את ישיבת הכותל בלי לשנות את המבנה הארכיטקטוני של הרובע?

מר י. תמיר:

כן, אבל היא נמצאת יותר שמאלה.
לו בית הכנסת היה זו ב-5 מ', אפשר היה להרחיק את ישיבת הכותל. במו"מ אתם זה לא ניתן.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:

אם נזיז את בית המדרש של ישיבת הכותל 20 - 30 מ' מערבה כדי לא לבנות על הגג של הצלבנים, אפשר לתת להם אפשרות לבנות בגובה מתאים שניתן להם מבט על הכותל או לא?

מר י. תמיר:

טכניק זה אפשרי. אני חושש שועדת בנין ערים לא תסכים לזה. אנחנו נצטרך להעלות את זה בעוד 3 - 4 מ' ואנחנו כבר רואים שהבנין הזה גבוה מאוד.

חשר מ. בנטוב:

בתור אלטרנטיבה, לא להעלות, אלא להזיז את בית הכנסת החש ב-5 מ' אחורה, אפשרי?

מר י. תמיר:

זה יסמיר.

יש כאן בית מדרש של "חיי עולם" שמתחיל להפריע מכחינת הראייה. אם נזיז בכמה מ' אולי נצליח למצוא זווית ראייה מאד מצומצמת רק מהפינה של בית המדרש, תוך הגבהה של 1,5 - 2 מ'. את העניין הזה אפשר לבדוק עוד. אני מציג את הדברים שבדקנו כבר. הקוטג'ים לא יפתרו את הבעיה.

השר ח.מ. שפירא:

אינני צריך לבוא לכאן ולהביע את
אהדתו לשני המוסדות הללו. המצב התפתח

בצורה כזאת שאנחנו לא צריכים למהר, עלינו להיות זהירים שלא יואו
את עצמם נפגעים, זו יכולה להיות בכייה לדורות. אלה שישבו שם יחד
קרובים כל כך, יכולות להתפתח שם מריבות בין שני המוסדות הללו.

ביחס להצעת היו"ר, יש לשני המוסדות

צפייה אל הכותל, אבל הם יראו יותר מדי אחד את השני וזה לא כל כך
פשוט. כאשר יבואו לשם תיירים, כל אחד יראה את גדולתו ואת עושרו
והדבר לא יהיה משוט. זה לא דבר קל בשביל שני המוסדות כאחד.

לכן עלינו לחפש מוצא אשר ירחיק אותם

אחד מהשני, וזה יהיה לטובת שניהם.

כאשר הועלתה ההצעה בקשר לקוטג'ים,

חשבתי גם אני שמותר להקריבם למען לכנות שם את ישיבת הכותל. אני
רוצה לשאול: עכשיו, כאשר הכותל התרחב, איננו צריכים לראות את
הכותל רק מאותה זווית שאנחנו מכירים מזמן. האם אפשר לראות מהקוטג'ים
את הכותל? אם כן, אני חושב שכדאי להקריב את הקוטג'ים למטרה זו.

סגן ראש הממשלה

ושר לקליטת עליה י. אלוז:

תמיד אומר שזה בלתי אפשרי.

אני מתכוון לחלק הנוסף של הכותל, האם
אפשר לראותו משם?

השר ח.מ. שפירא:

אנחנו מעוניינים שישבו בעיר העתיקה

הרבה יהודים. אם יש למי שהוא צורך בוילה, אני מוכן לתת לו מקום
על יד העיר העתיקה. בשבילנו חשוב שיהיו שם 300 בתורים בבנין ולא
8 משפחות בקוטג'ים הללו.

סגן ראש הממשלה

ושר לקליטת עליה י. אלוז:

אחרי שנבדוק את זה, נוכל לדעת. לו
היינו לוקחים את "משגב לדך" בשביל

ישיבת הכותל, זה היה נראה לך כפתרון?

השר ח.מ. שפירא:

אינני בעד ההצעה שאותו בית ערבי יהיה
משותף לשני המוסדות. לו היינו חורסים

את הבית הזה ומצרפים עוד שטח מאחורי הבית, ושם מקימים את הישיבה,
אפשר לראות את הכותל משם, או לא?

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלוון:

מהחלון בביתי היום רואים את הכותל,
כרגע שיהיה בית המדרש "פורת יוסף"

לא יראו משם את הכותל.

השר ח.מ. שפירא:

לכן צריך לבדוק מחדש את ענין
הקוטג'ים, אם יראו משם את הכותל.

השר א. ששון:

אני מבין את הרגישות של הענין.
הפתרון הטוב ביותר היה אילו יכולנו
להפריד בין שתי חשיבות. אני מצטרף בענין זה לדברי שר הפנים,
שאנחנו נחליט מה שנחליט, אבל הם ישבו שם יחד והחליטו לא יהיו קלים.
השאלה היא אם אנחנו יכולים להפריד בין שני המקומות; לתת ל"פורת
יוסף" מה שמגיע לה, מה שהיה לה; ולמצוא מקום אחר לישיבת הכותל.
אני שואל: הבית בו יושב עכשיו מנהל הכותל, מדוע לא נהפוך אותו
לישיבת הכותל? כל השטח הזה שייך לנו, נרחיב אותו, נעמיק אותו,
יוכלו לקבל כל מה שדרוש להם. יתכן שיש בסביבה עוד מקומות. לעומק
יש שטח מספיק.

מר י. תמיר:

זה ענין לשנתיים, צריך לפנות את הבתים
הערביים.

השר א. ששון:

איננו מוסכים כאלה שנוכל, על יסוד
מפה זו או אחרת, לקבוע דברים בעצמנו. לכן ההצעה שלי היא שנמנה
ועדת אדריכלים שתדאג לכך. היא תביא בחשבון את הצעת סגן ראש הממשלה
ואת הצעת השר כגין וגם את הצעתי, ותבדוק את הענין ותציע לנו הצעה.
אם אנחנו נחליט על יסוד מה שתגיש לנו ועדת האדריכלים, גם כלפי
חוץ נהיה בסדר.

לועדה הזו תינתן הבחיה שצריך להבטיח

תצפית אל הכותל לשני המוסדות וגם מספיק מקום.

השר ז. ורטהיימ:

ללא ספק שתי הישיבות צודקות.
ישיבת "פורת יוסף" וגם ישיבת הכותל.

במשך השנתיים האחרונות, היו אנשי ישיבת הכותל היהודים שחיו שם
כתנאים הכי קשים. הם התגלגלו מבית לבית ללא מים ושירותים.
המספר שלהם הולך וגדל. עכשיו יש שם למעלה מ-60 איש, ולקראת השנה
החדשה יהיו יותר מ-100. כולם חיילים משוחררים. חשוב שהם יהיו שם.
אני גם אומר שזה צורך דחוף, ואין לחכות לשנתיים. יש תורמים
ולא מתחילים מיד לבנות. לגבי ההבעות שהוצעו כאן, אינני חושב
שועדת התכנון תאשר אותן. אני מציע שמה שנחליט, יהיה מאושר
בועדת בנין ערים. יש לי נסיון מר, מחליטים בועדה אחת, וועדה

אחרת הופכת את ההחלטה על פיה. ההחלטה צריכה להיות מושלמת על מנת שיוכלו שתי הישיבות לגשת מיד לבנייה. אם ישיבת הכותל לא תיגש מיד לבניה, יהיה זה נזק גדול ליישוב העיר העתיקה. אני מוכן לקבל כל הצעה, ובלבד שיהיה שטח מספיק ומרחב לכל אחת; שלכל אחת תהיה תצפית על הכותל; ושיוחל בבנייה מיד.

אינני מקבל את התנאי שצריך להפריד בין הדבקים. אינני חושב שזה הכרחי. הם יכולים להיות כשלם. אני חושש שאם תתקבל הצעת השור ששון, ניכנס לקונפליקט, כי המדובר ברב שממונה ע"י הרבנות הראשית. את ישיבת הכותל כבר פעם גרשו משם, הם היו בכנין של הרבנות הראשית.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
כל השרים רוצים לראות את שתי הישיבות מתפתחות ורואות את עצמן בלתי מקופחות שתהיה להן תצפית אל הכותל לפחות מאחת החזיתות שלהן. את הטיניסוס ההכרחי לישיבת "פורת יוסף" כבר קבענו, הם ביגשים לבנייה. התביעה שלהם היא לתוספת. אני מציע לא לעכב את הבניה של "פורת יוסף" בגלל ועדת האדריכלים שנמנה.

השר א. ששון:
אפשר לעכב, הם לא יראו בזה פגיעה בשום דבר. אפשר לחכות שבועיים שלושה.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
אני חושש שהענין יקח כחודשיים. אני מציע לא לבצע ב"פורת יוסף". המיקום של "פורת יוסף" נקבע, היא מוענת שצר לה המקום ודורשת תוספת. ישיבת הכותל לא דורשת מ"פורת יוסף" את חלקה. לכן אל לעכב את "פורת יוסף".

השר מ. בנטוב:
יש לי הרושם שאם הם יקבלו מה שהם רוצים הם ישנו את התכנית המקום צר.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון:
הם יקבלו את מחצית הבנין הערבי. המדובר בשיכונים לתלמידים ולא

בבית כנסת.

מכיון שהשלטון הירדני סלל כביש אל שכונת

המוגרכים שהיתה רחבת הכותל, הכביש הזה, סלול על אדמה שהיתה פעם ישיבת "פורת יוסף", ואז המקום שלהם מתחיל ברחוב של 3 - 4 מ' והולך ומתרחב. לא הייתי רוצה שהדבר הראשון היוצא מישיבה זו יהיה שמקפאיים את "פורת יוסף". אני מוכן להזמין את האיש ולכרר את הענין אתו. אנחנו כיתן לאדריכלים הוראה שימצאו מקום לישיבת הכותל ול"פורת יוסף", ושלשניהם יהיה מצפה על הכותל. אינני יודע מדוע יש כאן סתירה. אם אאאאאאאא האדריכלים יבואו עם רעיון חדש, לגבי הצעת השר בגין, או בקשר ל"משגב לדך", אנחנו כבר נסתדר אתם והם יקבלו פיצוי; בודאי שטוב. אם התכנית של השר ששון תתקבל, גם כן טוב.

הועדה מסמיכה אותי למנות ועדה של

אדריכלים. בקבע לה זמן מינימלי ככל האפשר. יש לה חומר גלם. היא תלך לשטח ותבדוק את המקום?

מ ח ל י ט י ט: כי סגן ראש הממשלה ימנה ועדת אדריכלים, אשר תבדוק את כל האפשרויות, כולל ההצעות אשר הושמעו בעת הדיון, כמגמה להציע פתרון באות לתביעות ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל.

המלצות ועדת האדריכלים יובאו לדיון ולאישור ועדת השרים העליונה לענין ירושלים.

ב. סקירה על המצב במזרח ירושלים.

מר ט. קולק: במשך שנתיים לא היה דיון רציני ביחסים

בינינו ובין הערבים. אינני רוצה לתת

כאן סקירה על דברים מעשיים - כפי שהיה בקשר להסתדרות וזכויות עובדי הממשלה - אלא דבר יסודי: לאן אנחנו רוצים, בדרך כלל, לכוון את היחסים בינינו ובין הערבים.

ברור שרובם ככולם ישארו כאן הרבה זמן.

גאינני מציע לצמצם את הויכוח על הנושא הזה. הנושא דחוף ביותר כי יש כמה דברים כואבים ביותר.

יש לנו בירושלים - כפי שקבענו את

הגבולות - 65 - 70 אלף ערבים ורובם מרגישים את עצמם כירושלמים ותיקים בעלי זכויות. יש כאלה שמשפחותיהם גרו באותו בית במשך 800 שנה. ביקרנו אצל ערבים כאלה. הם מרגישים שזכויותיהם כאן

לא קטנות מזכויותינו, ואולי יותר מזכויותינו. מצבם - גם מבחינה פסיכולוגית וגם מבחינה עובדתית - הרבה יותר קשה מאשר מצבם של ערביי הגדה או ערביי ישראל. הם קיבלו את הרע משני הצדדים. בשכם ובג'נין הם יכולים לצפות עדיין לשינוי, יש שם שלטון צבאי והם מצפים שיום אחד זה ייפסק. נשארה להם עיריה משלהם, עם ראש עיר שלהם, אם אחד הולך, בא אחר במקומו. כאן ביטלנו את העיריה. אמנם הצענו להם להפטרף אבל הם לא קיבלו את זה. העובדה היא שאין להם עיריה שלהם. שם נשארו ספרי הלימוד פרט להשמצות עלינו, ואילו כאן, שינו להם הכל. הם חיים משמעות ואינם יודעים מה ילד יום. הם אינם שותפים, גם לא בידיעה, על מה שאנחנו מתכוננים לעשות אתם. הם הופכים לאוביקטים של העשייה שלנו. כך הם רואים את זה.

מצד שני, הם לא השיגו את היתרונות של הערבים הישראליים היושבים בשרעם ובנצרת. לערבים הללו החזרנו את כל הרכוש, ואילו לערביי ירושלים לא הובטח דבר, איש לא אמר להם שפעם יקבלו את רכושם בחזרה. להפך, הם עוכרים על יד הרכוש שלהם יום יום, ויש כאלה הנמצאים במצוקה כלכלית, ואינם יכולים לקבל את רכושם. הם רוצים לשלוח את הבנים ללמוד באנגליה, ואין להם האמצעים לכך, למרות שהם רואים את רכושם, ואינם יכולים לקבלו בחזרה. יחד עם זה, הדבקות לירושלים היתה גדולה. המשפחות הותיקות לא יצאו מירושלים. אם מצליחים להוציא מספר לא גדול של ערבים מירושלים, בשקט, הרי זה האספסוף, אנשים שבאו בשנים האחרונות, מבין הפליטים או מחברון, לא את האוכלוסייה היושלתית. לא הפכנו אותם לערבים ישראלים, ואין להם הזכויות. לו ביום השחרור היינו הופכים אותם לערבים ישראלים, יתכן שהיו מקבלים את זה. מכיון שלא עשינו זאת, הם נשארו תלויים בין שני עולמות ואינם שייכים לא לזה ולא לזה. זה מתבטא בהרבה דברים מעשיים קטנים. המסחר בין הגדה ובין ירדן הוא דל; המסחר בין ירושלים ובין ירדן הוא קשה ביותר.

אני רוצה לומר שהמצב של הרסיונות הורס לנו את היחסים עם כל העולם. זה גורם להתמרמרות שקשה לתארה. יש אנשים שאנחנו בקשרים אתם. איש כזה יכול לבקש רשיון עבור בנו שהגיע מלונדון לעמאן והוא רוצה לראותו, ומבקש לתת לו רשיון לבוא לירושלים. למרות זה שהאיש משתף אתנו פעולה, אי אפשר להשיג את הרשיון במשך שבועות, עד שהבן הוזר ללונדון ולא ראה את אביו. או: איש שאומר שאמו בעמאן חולה והוא מבקש רשיון לצאת לשם לראותה. עוברים שבועות, וכינתיים האם נפטרה והוא את אמו לא ראה.

אנשים עומדים מ-4 בבוקר כדי לקבל מספר לבקשת רשיון. עומדים שם אנשים כמה שעות, ולבסוף הם מוכרים את הפתקא בלירה או שתיים. אינני נכנס לויכוח, אני רק רוצה להציג את המצב.

אני מוכן לתת עוד דוגמה כששח זה. הכנסיה הארמנית היא לוחמת ציונית. הם מסכנים את עצמם יום-יום, הם עושים אתנו תערוכה. הם הופיעו בטלוויזיה ואמרו שעד היום לא יכלו לעשות את זה כי חששו לאוצרות שלהם, ועכשיו בפעם הראשונה הם מסוגלים לעשות זאת והם שמחים על שיתוף הפעולה אתנו. את זה רואים בחו"ל ויש לזה הד בעולם כולו. אותו אפסריארך רצה לקרוא לכומר שלו בעמאן, שלזעתו אמר משהו נגד ישראל שלא מצא חן בעיניו, ולנזוף בו. במשך 4 שבועות לא יכול היה להביא חנה את הכומר הזה. לו היה גר בפירה או ברמללה, הממשל הצבאי היה נותן לו את הרשיון ללא כל קושי.

יתכן שזו מדיניות נכונה, ויתכן שלא,

אבל על זה צריך להחליט.

יש עניין של שימוש בשפה הערבית. הם מקבלים עשרות ומאות הודעות בשפה העברית. הופיע ספר טלפונים והוא אינו מופיע בערבית. את ספר הטלפונים בעברית מקבלים חינם ובעד ספר הטלפונים באנגלית צריך לשלם 5 ל"י. היתה לזה סיבה טובה, לא רצו שכל ה"ייקים" והאחרים, יקראו רק באנגלית, והחליטו לספק להם ספרי טלפונים רק בעברית. אם תהיה בחירה, צריך לתת אותה לכל אזרחי המדינה, ולא רוצים שיהודים בחיפה ותל-אביב יבקשו את ספר הטלפונים באנגלית. הממשל בגדה הוציא ספר טלפונים בערבית. בכל המקומות יש ספר טלפונים בערבית, ובירושלים - אין.

יש יועצים למס הכנסה ואזרח יכול ללכת ליועץ בכל יום, וגם בשעות הערב, ולקבל עצה; רק במזרח ירושלים זה לא קיים. אבל ההודעה על מס הכנסה מופיעה בעברית. ויש דוגמאות נוספות.

יש גם אבסורד של העיריה. קראנו בעתונות של עמאן שברדיו מוסקבה אמרו שממשיכים לדרוש מסים על בתיים שפוצצו, ואם ישלמו בזמן, יקבלו הנחה... בדקנו את זה וזה היה נכון.

אינני רוצה להתווכח עם משרד זה או

אחר, אני רק רוצה לתאר את הרגשתם ואת מצבם.

אנחנו מפסידים לאט לאט את כל הנוער

המתבגר. לאוניברסיטאות שלנו הם לא יכולים להתקבל; הם רגילים
ללכת לאוניברסיטאות הערביות, האחים וההורים הלכו לשם. היתה
הצעה שניתן ללכת ללמוד - כפי שנותנים להבחן ל"לונדון מטריקוליישן" -
והם יוכלו אחרי הבחינה ללמוד בעמאן או במקום אחר. לענין הזה
היה עוד יתרון, כמה מאות מהם היו עובדים ורובם לא היו חוזרים.
משרד החינוך אסר על זה. מה קורה? שולחים אותם לאל-בירה
או לרמלה או לבתי ספר פרטיים, שם הם לומדים לפי ספר לימוד
של ירדן חוץ מההשקפות עלינו, והם יוצאים לגמרי מהשפעתנו.

אף פעם לא היה דיון רציני על זה

בפורום יותר רחב חוץ ממשרד החינוך שלו יש עמדה מוצדקת או לא
מוצדקת.

יכולתי להמשיך בדברים נוספים דומים

לאלה.

הרגשתם הכי קשה היא בקשר להר הבית.

הם בטוחים שכל המעשים שלנו מכוונים לזה שנתפוס יום אחד את הר הבית.
מרוץ מדר המזר קצת, פה ממוצצים בית ופה תופסים את המחכמה,
ביום אחד רוצה מי שהוא לקנות דירה בשער השלשלת, והשמועות עוברות
שאנחנו רוצים להשתלט על הר הבית. הם חיים מהשמועות הללו.
בכל העניינים האלה אין שום מדיניות מתואמת.

בגדה יש איזה שהוא תאום. יש ועדת

מנכ"לים וועדת השרים לא באה במקום זה, כי הם מטפלים בדברים
קטנטנים שרק חלק קטן מהם מביאים לוועדת השרים.

כאשר העניינים מנוהלים ע"י הממשל

הצבאי, יש אפשרות פעם להשתמש בשוט כלפי איש מסוים, אבל יחד
עם זה, יכול איש חשוב מאד להופיע בפני שר המשטרה ולבקש ממנו
לשחרר את אשתו, וזה נעשה או לא נעשה וכאשר אומרים לאותו איש
שהיה חבר בוועדה להערכת מסים, הוא מסרב לעשות זאת. אילו היו
אומרים לו: נותנים לך רשיון יכוא לסחורה, משחררים את אשתך,
אבל עליך להיות חבר בוועדה הזאת. היו קושרים בין הדברים.

אנחנו עומדים מול חזית קשה ביותר

ואיננו מתנהגים בהתאם.

מכל הדברים האלה נובעות כמה מסקנות

ואני מוכן להציע הצעות לגביהן, אבל זאת בישיבה הבאה.

מר מ. ששון:

אין לי מה להוסיף. אני רוצה רק להדגיש כמה נקודות מנקודת מבט של האינטרס כפי שאני רואה אותו, האינטרס המדיני, תוך הדגשת כמה דברים מעשיים. לי ברור שבמשך השנתיים וחודש שאנחנו

יושבים בירושלים העתיקה, התפתח תהליך שהוא מטוכן טאד מבהיגת האינטרס הישראלי. לאחר השחרור, העיר היתה נלחבת. שתי האוכלוסיות שמחו על כי התפטרנו מהקירות שהצצו בינינו. לא היה ערבי אחד בירושלים אשר הציע להחזיר את צדרות התיל. אמרו שהם חולקים עלינו באשר לפתרון המדיני, אבל כולם כאחד אמרו שהעיר תישאר מאוחדת ופתוחה. לפני כמה חודשים שמעתי גירסה שאומרת שהעיר תשאר פתוחה אבל לא מאוחדת. הם טוענים כי אינם יכולים להיות אהנו. היום הדעה הדרושה בקרב מרבית האנשים, בין 70,000 התושבים, היא: שאין אפשרות של דו-קיום בינינו וכיניהם, באשר אנחנו ממשלים אותם ולאט לאט פוגעים במה שהם רואים כזכויותיהם.

מבחינת האינטרס הישראלי אנחנו צריכים לעשות שני דברים במהירות: איכלוס העיר העתיקה ע"י יהודים, ואיחוד העיר למעשה. אנחנו עכשיו במצב של איחוד חד-סטרי. האינטרס שהערבי יהיה מרוצה הוא יותר ישראלי מאשר ערבי.

מר קולק דבר על דברים יום-יומיים שהם חשובים מאד. אני מניח שכך או אחרת הכעיות האלה - כמידה שבקבל החלטות - תפתרנה. אבל יש בעיות גם ארוכות-טווח שאני רוצה להזכירן בקצרה כרקע לדיון שיהיה בועדה.

הכחירות מתקרבות. אסור לנו ליצור מצב שאנחנו תבענו מהם להשתתף בבחירות העירוניות והם החרימו את הבחירות הללו. איננו צריכים לכפות עליהם דבר. ירצו להשתתף - בבקשה, לא ירצו להשתתף - אז לא. ברור לי שהם יחרימו את הבחירות. אני לא משלה את עצמי שאפילו אם לא נרוץ אחריהם הם לא יעשו אקט של החרמה, הם יעשו, אבל שהמצב יהיה יותר נוח לנו.

אין ספק שאיננו יכולים בבת אחת להטיל עליהם את כל החובות הכלכליות, המסים וכל הדברים בבת אחת, וליצור אצלם מצב מדאיג מבחינה חומרית. יש צורך לשפל בסצבם החומרי ביד רכה. ערביי ישראל לא השוו עד היום את השכר של הפועלים בנצרת עם שכרם של פועלים אצלנו. מה רוצים לעשות זאת בבת אחת.

הוא הדין לגבי מסים. יש ענפים שלמים שנגדעו מהעורף הכלכלי שלהם. אין תחליף. כל הקומפלקס הכלכלי - כולל מסים - מחייב דיון רציני. יש מספר אנשים שנהדסו לגברי, למשל, ירושלים היתה מרכז של מכירת מניות של כל הגדה, כל זה לא קיים היום. אסור היום למשאית לעבור את גבולות המחוז. אם ירושלמי רוצה להביא טחורה מעמאן, הוא שוכר באל-בירה את המכונית, בעוד שמכונית המטא בירושלים עומדת. כבר הגיעו אלפי בנים לביקורי הקיץ ולירושלים לא הגיעו אלא מעטים. יש לזה הרבה סיבות.

אהרי שחרור העיר, זימן ראש הממשלה אליו את כל ראשי הדתות, ובכלל זה את ראשי הדתות המוסלמים, להודיע להם שלא נפגע בזכויות. אנחנו מקיימים את זה לגבי המוסדות הכנסייתיים הנוצריים בקפדנות, אנחנו איננו מקיימים סטטוס קוו לגבי הזכויות המוסלמיות, ולא במקרה. יש זכויות מוסלמיות שהם נטלו מאתנו בזמנו.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: פרט לאתרים יהודיים שהם גזלו מאתנו, כמה אנחנו פוגעים בהם?

מר מ. ששון: אני מתאר מצב. אינני מתעלם מזה שיש חוסר שיתוף פעולה מצדם הנובע לפעמים מהוראות מעמאן, לתעמים מטעמים פוליטיים וגם טעמים אישיים אבל המצב הזה איננו מחייב את ההתעלמות שלנו מהבעיה. יש בעיה של המשפט האישי השרעי, איננו מכירים במחכמה השרעי להנהלת הוקף, אבל זה קיים. זו בעיה מסובכת. מלבד בעיית ההקדשים והמשפט השרעי, יש הרגשה למוסלמים שהנה, הקרקע נשמסת מתחת לרגליהם.

כאשר אנחנו ניגשים לבעית 70,000 התושבים אני חושב שצריך לקחת בחשבון שהם ימשיכו לגור כאן. יולדו יותר בנים מאשר יצאו ללמוד בחוץ. אנחנו חייבים לחפש דרכים לפנות אל האוכלוסיה הזאת ולנסות לפתור לה כמה בעיות, אפילו תוך כפיה, על סנת ליצור אצלם לאט לאט את האינטרס של חיים משותפים.

מר ט. קולק: אני חושש שמתוך רצון לקצר, אולי כמה דברים לא הסברתי די.

סגן ראש הממשלה
ושר לקליטת עליה י. אלון: תקבלו רשות דיבור בישיבה הבאה. הנושא יהיה טעיף ראשון בישיבה הבאה.

הישיבה בעולה.

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
ו' באב תשכ"ט - 21.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, מ. בנטוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, ז. שרף, א. ששון.

נעדרו השרים: י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה).

ד. אגמון	-	משרד לקליטת העליה
ז. אלנבוגן	-	משרד האוצר
מ. בנכנישתי	-	עיריית ירושלים
ש. הלל	-	משרד החוץ
ט. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו	-	משטרת ישראל
י. תמיר	-	משרד ראש הממשלה
מ. ניר	-	מזכיר הועדה
רשמה: מ. טרלו		

א. תביעות ישיבת "פורת יוסף" ו"ישיבת הכותל".

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני פותח את הישיבה.

אני רוצה לפתוח בדיווח של דקות ספורות

על המשך טפולנו בנושא של התחום שבין **ישיבת "פורת יוסף"** וישיבת הכותל. הייתי צריך למנות - כתוצאה מהישיבה הקודמת והביקור בשטח - ועדת אדריכלים של שלושה, על מנת להבטיח מרחב בנייה מספיק לשתי הישיבות עם תצפית נאותה לכותל לישיבת הכותל, ל"פורת יוסף" זה מובטח בלאו הכי.

בעוד אני בהתייעצות - באמצעות

יהודה תמיר ואגודת האינג'ינרים והארכיטקטים - בדבר המלצות להרכב הועדה, הצוות - תוך כדי פעולתו לרכישת מבנים ונכסים נוספים - גילה סיכוי - אינני רוצה לקבוע מה הסבירות שלו, בערך 50% - לרכישה של שני מבנים ערביים צפופה מהמקום שעמדנו בו. אם זה יסתדר, אפשר יהיה לתת לישיבת הכותל לבנות מול הכותל, מבלי שתהיה התחככות מוגזמת בין שתי הישיבות. ברשות הועדה, אני עיכבתי את מינוי ועדת האדריכלים לכמה ימים, ואני מקווה שבעוד כמה ימים נדע מה סיכויי הפינוי. אם זה יצא לפועל, אפשר לתכנן ישיבה עצמאית של ישיבת הכותל; אם יתברר שלא הצלחנו, אז ועדת האדריכלים תתמנה, ותוך שבוע תמציא לנו אפשרויות שונות. אני תקווה שהענין ייגמר בלי הרגשת קיפוח לשום צד.

השר ז. ורהפטיג:

אני מבקש לזרז ככל האפשר. ישיבת הכותל נמצאת כבר שנתיים בעיר העתיקה ואיננה יכולה לבנות. זה מפריע לתכניות הכספיות שלה. ככל שתבנה יותר מוקדם, מוטב. לפי שעה זו הקבוצה היחידה שיושבת בעיר העתיקה, "מוריה באה אחיה".

הם עשו תכניות במקום שהוקצה להם והוציאו על זה הון תועפות בשביל הדריכלים. אין זו שאלה של כסף בלבד, אלא גם של זמן. זה תלוי הרבה בצוות של העיר העתיקה.

השר א. ששון:

הם לא היו צריכים לעשות תכניות לפני שהוקצה להם הקרקע.

היו"ר סגן ראש הממשלה

והשר לקליטת עליה י. אלון:

התכניות שנעשו עד היום בבנייה, כולל תכנית העבודה של ישיבת הכותל, נעשו בצורה הכי מוסמכת, הם קבלו את כל האישורים.

השר א. ששון:

אמרתם ישיבת "פורת יוסף" מערערת על זה, זה היה מוטמן?

היו"ר סגן ראש הממשלה

והשר לקליטת עליה י. אלון:

הדבר הראשון שעסקתי בו בתור יו"ר הוועדה, היה העניין הזה. הלואי ונקבל את שני המבנים האלה, אני אראה בזה הישג כביר בשביל הישיבה. סיכום בעניין זה יובא לישיבה הקרובה של הוועדה.

ב. המצב במזרח ירושלים - המשך הדיון

מר ס. קולק:

המטרה שלנו היא, שירושלים תהיה עיר יהודית. היא תהיה עיר יהודית רק אם תהיה עליה גדולה. כל נסיון שלנו להוציא מכאן את הערבים, עלול להביא לכך שמאות יצאו אבל לא יותר.

מעשים שלנו, שאינם מוכנים להם, ובעיקר בנושא של הר הבית, עלולים להביא למתיחות במקום ולמעולות מצדו.

אם תהיינה פעולות מצדם, זה יזיק לעלית יהודים לכאן. אם לא יהיה שקט, אני חושש שיהודים לא יבואו לכאן, בפרט בעלי משפחות.

לכל דבר שאנחנו עושים יש השלכה

בטחונות.

שכנענו את שר הבריאות לא לסגור את בנק הדם של הערבים. יש להם מוסד משלהם והכוונה היתה - מתוך יעול - לסגור אותו. עובדים שם שבעה אנשים. משרד הבריאות תומך בזה. יש בנק דם יהודי גדול ואין צורך בבנק הדם שלהם מבחינה מעשית. אולם הם מרגישים לא בנוח אם סוגרים מוסד שלהם, וחשים כאילו אנחנו מחבלים בפעולותיהם. כך זה בכל השטחים: בבעיות חינוך, עבודה ועוד. לכל הדברים האלה יש השלכה בטחונות. אם מחר תהיה שביתה ויצטרכו להוציא את האנשים מהמקום בכוח, נעמוד בפני דבר שלא חשבנו עליו כאשר קבלנו את ההחלטה הנוהלית לסגור מוסד זה ולהעביר מוסד ממקום אחד לשני. שר המשטרה ומר רוזוליו מכירים את הבעיות יותר טוב ויודעים שלכל פעולה יש השלכה בטחונות.

הערבי בירושלים מרגיש את עצמו מופלה

לרעה מערבים בגדה. אם המדובר בהחזקת אוטו או תשלום מסים, או חינוך. בגדה הם חיים לפי החוק הירדני, ואילו בירושלים הם חיים לפי חוק ישראלי. שם ידוע שהמצב ומני כינתיים ויש שלטון צבאי, והוא יכול לחלוט שהוא יחזור למשטר הירדני, ואילו פה, הוא יודע שזה קבע. בגדה יש להם ראשי ערים שלהם, ואילו פה אין להם נציגות. כל זה ודברים אחרים מכבידים עליו.

בהר הבית הוא רואה שבכל יום עושים

עוד נסיון כדי להשתלט על המקום. יום אחד הורסים את השכונה של המוג'ביט; אחר-כך עולים לשער המוג'ביט, אחר-כך לאבו סעוד. פרופ' מזר חופר, והם בטוחים שהוא חופר על מנת שיום אחד אל-אקצה תיפול.

אני מתאר את מצבם בלבד.

עכשיו הם רואים איך יהודים נכנסים

להר הבית ותומרים להם שרוצים לקחת גם את שער השלשלת. במקרה, או לא במקרה, באותו זמן בא הרב קורן ונחל מו"ט על בית שמעם יש מעבר לשער השלשלת. יש סיפורים שהיהודים רוצים להוריד את הגג של אל-אקצה והדיבורים גובלים מזה שמי שהוא מהקהל היהודי אומר זאת, הוא איבדו אחראי, אבל ממנו זה עובר הלאה. אני מתאר מצב רוח ולא עובדות.

היוזמה להעלות את הנושא במועצת הבסחון

בזמן האחרון, יצאה דוקא מירושלים, בגלל הר הבית. היודנים רצו להסתדר עם האמריקאים, אבל הירושלמים לאטו דוקא על כך. אינני מסתדר יותר במועצת הבסחון מאשר מי שהוא אחר. אני רק מביא את העובדות. אף ערבי לא חזל לעבוד ואף יהודי לא חדל ללכת לשם. להפך: עשינו פעולות כדי להגביר את הנוכחות שלנו שם. היו"ר שלנו דאג לכך שההסתדרות הסכים לוותר על שעות הקיץ כדי שיעבדו שם יותר בגבעת הסבטר. כל מני אנשים עשו פעולות כדי שיישוב יהיה יותר מהיר. אבל מצד שני, יום אחד לוקחים את המחכה, למחרת בא חייל ומוריד את השלט של המחכמה, אחר-כך מדביקים מזוזה על המחכמה, וכל זה הולך ויוצר מצב רוח מסוים. אני חושש שהמצב הזה עלול להביא להדלקת אש שקשה יהיה להסתלט עליה.

יש כמה הצעות מעשיות אשר יכולות

להביא להורדת המתח.

1. הקלות מסוימות בענין הסידורים

הטכניים בקשר להוצאת רשיונות ותעודות ע"י משרד הפנים. יתכן שצריך להוסיף שם כמה עובדים. זה צריך להיות שקול כנגד הדבר שתוארתי. צריך להיות חלון נפרד לאנשים מסוימים. באנשי הכמורה צריך לטפל ספול מיוחד, הם משתפים אתנו פעולה במידה גדולה. הנה היוג, הפתיחה של התערוכה הארמנית מסעירה את כל הירושלמים. הם עשו דבר נועז ויפה וצריך לראות להם הערכה. אותו דבר לגבי היוונים. הם משתפים פעולה בכל דבר. הם לחמו את מלחמת ירושלים שלנו, לכן צריך לתת להם נחס עדיף, לאנשי הכמורה.

שר הפנים נפגש איתי ובכמה דברים חגענו

לפתרונות, אבל יש עוד זכרים שצריך לפתור.

ביום המסקד היו אנשים בירושלים,

היציאה עובדי מדינה ועובדי עיריה שהתישבו בשועפת. כמה ימים אחרי זה, מתח קו גבול, והשכונה הזאת נשארה כחוצץ. המדובר ב-50 משפחות. אחר-כך ביקשו מהם בחזרה את תעודות הזהות, ואחר-כך ויתרו על זה. אבל מי שמאבד את תעודת הזהות, לא מסבל אחרת במקומה.

זה בינתיים סודר, יקבלו אותן.

השר ה.מ. שפירא:

הם פחדו שאם יאכדו את תעודות הזהות

לא יקבלו זכות לעבודה.

מר ט. קולק:

מתעוררת השאלה של בטוח סוציאלי.

הם שילמו שנה וחצי בטוח סוציאלי, אבל היות ואינם אזרחים ישראלים חדלו לשלם להם בטוח לאומי ואנשי הבטוח הלאומי מבקשים חוות דעת מכאן כדי שיוכלו להמשיך לשלם להם. לו היינו יכולים, היינו היום משנים את הגבול. מתוך סיבות שונות זה בלתי אפשרי, אבל בטוח סוציאלי אפשר להמשיך לשלם להם.

שר האוצר היה נוכח בפגישה עם סוחרים ערביים והיה לו יחס חיובי להשקעות שיושקעו שם. בסכומים לא גדולים אפשר לתקן שם כמה עוותים שמכבידים במיוחד בהשוואה לשכם, רמללה או אל-בירה.

אני מבקש שתתקבל החלטה פרינציפיונית שמי שכותב בערבית, יענו לו בערבית ולא בעברית, וכל הפעולות בעיר יתנהלו בשתי שפות. כל מכתב שבא בערבית, אנחנו עונים בעברית ובערבית. אנחנו מציעים שם הכנסה ינהג בעיר העתיקה כפי שהוא נוהג בארץ ויכניס לשם יועצים למס הכנסה. זה יקח הרבה זמן עד שהערבים יאמינו ליועצים האלה, אבל זה חשוב פרינציפיונית.

אנחנו מציעים שמשדד העבודה - דברתי כבר עם שר העבודה על כך - יעסיק כמאה עובדים של "הצוארון הלבן", זה עולה מחצית הכסף שעולה אחר כך, כשאדם כזה נמצא בבית הסוהר. הדרך מחוסר עבודה בחוגים מסוימים אל הפתח ולפעולות בגדנו, היא דרך ישרה. בזה אפשר להוריד מהמתיחות.

הזכרתי כמה פתרונות כמו ענין הכפר דחיית אל ברית שברצון טוב אפשר לפתור את הענין. אני חושב שפה ושם נעשו כמה שגיאות שצריך לתקן.

אני מציע שלא בבהירות להסתדרות ולא בבהירות הכלליות יפנו אל הערכים ויבקשו את קולותיהם למפלגה. אני בעד זה שברוש טחם להכביד, בעד עצמם, ולא נעשה תעמולה לאף מפלגה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לפליטה עליה י. אלוז:

מה תעשה דק"ח?

דק"ח בירושלים לא מעמידים אנשים לבהירות
כי בזה יש הכרה בעיר מאוחדת.

מר מ. קולט:

אני מניח שצריך להגיד להם להצביע, אחרת יבואו אלינו בטענות שאין להם נציגות. אנחנו חייבים להגיד את זה. עלינו להסביר לכל אזרח את זכויותיו. אבל אם הם לא רוצים להצביע, לא צריך. אני מציע לא לרוץ אחריהם. אני מציע לא לנהל שם מלחמה בחירות. הם אינם מתנגדים לשלטון הזמני של ממשלת ישראל; הם מוכנים לפנות אל המושל הצבאי או למשטרה, הם מתנגדים לאיחוד העיר וישנה מלחמה שלנו שיכירו באיחוד העיר. היינו זריזים לכוון אותם לעיריה בדברים רבים. לכן אני מציע שתוקם ועדה מתאמת על יד העיריה, בה ייפגשו פקידים בפירים ויתאמו בין הדברים. אני מציע לחזק את ועדת רוזוליו.

אני חושב שכמה מן הפעולות האחרונות אפשר היה לנהל ביתר תבונה לו היה יותר תאום ויותר ריכוז של דברים, ולא היו מחליטים לפני שהדברים ברורים על פרטיהם עד הסוף.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: אני רוצה להציע הצעות כדי שחברי הממשלה

יוכלו לחלוק על ההצעות. ברור לי לחלוטין שאנחנו לא צריכים לנקוט בצעדים פעילים להוצאת ערבים מירושלים, אבל בהחלט לעשות כל מה שניתן, בדרכים לגיטימיות, לא רק כדי להגדיל את מספר היהודים בירושלים כמזרח העיר ובעיר העתיקה, אלא גם להרבות נכסים יהודיים במזרח העיר ובעיר העתיקה. לדוגמה: אם היינו מצליחים לאס לאס להרגיל אותם למכור נכסים. הצוות של העיר העתיקה עושה עבודת נמלים. ראש העיר כחוך התמונה. הם עושים עבודה נמלים שקטה, בסופו של דבר היא זולה כי עד עכשיו מרחבנו את ההתייזה היהודית מבחינת בעלות על נכסים ללא רעש וללא עתונות וללא כוונת בטחון. אילו יכולנו לרכוש בתי מלון, מגרשים, כל מה שניתן לרכוש בכסף ללא לחץ וטענות של כפייה, אני הייתי מברך על זה. יש רבויקטניות לעשותם בדרך מסחרית רגילה ואפילו ביוזמה פרטית. יש דברים שצריך לעשותם בנכונות יותר שקטות ונסתרות. מה שבטוח - בעטח. רק יציתי להשלים את זה כדי שלא יתקבל הרושם שאנחנו חוששים שיעזבו ערבים. אדרבא, מי שיצא, יצא. אם נוח לו, מטעמים טעשיים או לשם החזקת מכונית, לחיות כאל-בירה במקום בירושלים, אנחנו מוכנים לזה.

אני מתחיל מהסוגיה הקשה ביותר, זו דרך מכולנו במקומות המקודשים ליהודים שהיו בהחזקה ערבית. אין לנו שום קושי עם המקומות הקדושים הנוצריים או המוסלמיים.

הקושי ישנו בדרך הטבע במקומות שבהם היתה לנו חזקה, אבל בכוח הזרוע בלקחה מאתנו. בשעתו, מינתה הממשלה ועדת שריט לעניני המקומות הקדושים. בדרך כלל יש שלושה מוקדי קונפליקטים אפשריים בינינו לבין האיסלם:

1. סביב הר הבית;
2. סביב מערת המכפלה;
3. סביב קבר רחל.

קבר רחל לא היה אף פעם בעל משמעות לגבי המוסלמים.

השר ז. שרף:

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

יש בעיה שצריך להגיע לידי הסכם עליה בשתי הועדות - הועדה לשמירה על המקומות

הקדושים והועדה לענין ירושלים - או שצריך להביאה להכרעת הממשלה. אני חושב שישבן בעיות הנוגעות לועדה למקומות קדושים ומוכרחות לבוא לדיון מדיני. אני הייתי מאחד את שתי הועדות. בלאו הכי רוב השרים היושבים בוועדה אחת הם גם בוועדה השניה. ראש העיר העלה כאן בעיות הנוגעות לועדה אחרת. אם הייתם מסכימים שנביא את זה כהצעה מוסכמת לראש הממשלה, בבקשה. אם לא, אני אסנה אל ראש הממשלה ואביא לפני את הקונפליקט.

השר ח.מ. שפירא:

הועדה לענין ירושלים לא ישבה זמן רב והיא תהלה להתכנס רק בזמן האחרון; הועדה למקומות הקדושים היתה עובדת כמעט כל שבועיים או שלושה שבועות.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני הצבעתי בממשלה כהיום להקמת הועדה למקומות קדושים, כמו כל אחד מכם.

אני חושב שהיות ד"ר ירושלים מאוחדת, לא יכולות להיות שתי ועדות שתדונה בעניני עיר אחת. לא יכול להיות טיפול צאצאצא בעניני ירושלים מבחינת ציבורית וחברתית, לא מבחינה של האספקט הדתי. בשתי ועדות נפרדות. הועדה הזאת תפעל עכשיו בכל שבוע כי יש כמה בעיות שאנחנו צריכים לקדם. אני מקיים מגע עם הגורמים השונים עם משרד השיכון, עם המוסד של תמיר, כדי לחנך דברים ולהזיזם. בסופו של דבר תהיה ביקורת בגלל מחדלים, ובצדק.

השר ז. טרף:

אני מציע שהישיבה תימשך מדיון בבעיה הזאת. אני מציע שבדיון על המצב

בירושלים, ועל זה בדיון בישיבה אחרת.

השר ח.מ. שפירא:

יש רשות לכל חבר לבוא אל ראש הממשלה ולהציע לה תיקונים, אבל לא בשם הועדה.

סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:

חס וחלילה.

עד אז אני מציע לכל אחד מחברי הועדה

הזאת והועדה האחרת, כשהוא לא מרוצה מהחלטת הועדה הזאת או הועדה האחרת, לערער לממשלה. תלונות לאור מעשה, אם לא מערערים עליהם בשעת מעשה, אין להן ערך.

מר ט.קולק:

כמעט כל החברים שמשתתפים בועדה

הזאת הם גם חברי הועדה האחרת. אם

תהיה בעיה מיוחדת, אפשר לקיים ישיבה משותפת של שתי הועדות.

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני רוצה להציע הצעות אחדות להחלטה.

אני מקבל את הרעיון של ועדה דומה

אבל שמוצממת יותר לוועדת המנכ"לים, שעוסקת בשטחים, לטפול בעניינים הכלכליים של מזרח העיר, חלקם בלצו הכי באים מן הממשלה וחלקם מן העירייה. לכן הועדה הזאת צריכה להיות משותפת, שיהיו בה מנכ"לים של כמה משרדים, עד כמה שאפשר פחות, וייצוג של העירייה. אני בעד זה שיו"ר הועדה יהיה יו"ר ועדת המנכ"לים - אם שר האוצר לא יתנגד -

אני מקבל את עצת ראש העיר שמשרדי

הועדה הזאת יהיו בעירייה. צריך להרגיל את הערבים לכך שהעירייה היא אחד המוסדות הלגיטימיים של ירושלים השלמה.

אני מציע את המנכ"לים הבאים:

מנכ"ל משרד האוצר, מנכ"ל משרד המבנים, מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה, מנכ"ל משרד החירות, נציג מינהל מקרקעי ישראל או המנכ"ל או סגנו.

אני רוצה להסתער על שטחי קרקע שם בדרכים

לגיטימיות.

כמו כן אני מציע לצרף לוועדה את נציג

ראש הממשלה, הנציג המדיני של ראש הממשלה לענייני השטחים, את מר רוזוליו, היות שהוא יו"ר הועדה למבחון העיר. הייתי רוצה שיהיה קשר הדוק בין

הדברים. נציג מש רד החוץ, איצני עומד על כך שזה יהיה המנכ"ל. ומהעיריה אני מציע שישתתף בזה ראש העיר וגם עוזרו כדי לתת יותר משקל לועדה הזאת.

מר ט. קולק: אני מציע גם נציג משרד החינוך.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: הועדה הזאת תזמין לישיבותיה את המנכ"ל הנוגע לדבר כאשר דנים על ענינו. אינני מציע להוסיף עוד אנשים. ככל שנרבה, נקטין.

השר ז. שרף: אני מציע לא לכלול את מינהל מקרקעי ישראל. אין בזה צורך, וזה מחמת עינא בישא.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: אני מציע שמשרדי הממשלה יענו על מכתבים וינהלו התכתבות עם תושבי מזרח ירושלים בשתי לשונות, בעברית ובערבית. אני מתנגד להתכתבות ערבית בלבד. אילו אזרחנו אותם, היה הדבר אחר. אני הושב שזה אבסורד שנתכתב עם מזרח ירושלים רק בעברית, וכודאי שלא רק בערבית. לכן אני מציע התכתבות דו-לשונית. אם יהיה צורך באיש שיעסוק בתרגומים, נעמיד אותו לרשות המשרדים הנוגעים בדבר. המכתב יהיה כתוב עברית עם הסמלים, ויהיה מלווה בתרגום ערבי. שיהיה מצבן שזה שרות שנותנים לתושב כדי שלא יכבד עליו הדבר של התרגום. החתימה והחותמת תהיה על בלנק עברי. כל מה שנוגע לתרגומים, אבקש ש כרשות שר האוצר, והממונה על התקציבים, נציגיהם ונציגי ראש הממשלה יביאו הצעות איך לארגן טכנית את הענין, או שיהיה משרד טכני לתרגומים של כל המשרדים, או בצורה אחרת. אם שר האוצר מסכים לכך, ועדה כזאת תביא לנו הצעה לאפשר מתן שירות טוב.

אני ממליץ מאד על הצעת ראש העיר שהממונה על הכנסות המדינה יקים מרכז אחד או שניים ליעוץ בעצמי מס הכנסה, גם כדי לגבות יותר וגם כדי לגבות פחות. אנחנו ניתן לזה פוסטם בעתונות הערבית וגם במועצות.

אשר לספר הטלפונים, אני ממליץ ששר המזכיר יסכים להוצאת מהדורה מיוחדת בערבית לתושבי מזרח ירושלים.

יש מהדורה באנגלית. כמה האותיות הלטיניות יחסניות יותר מאשר האותיות הערביות? אין להעלות את זה על הדעת שלא נספק לקורא הערבי במדינת ישראל ספר טלפונים בערבית. אני מציע שנמליץ * בפני שר הדואר להוציא מהדורה ערבית. צד אז אני מציע שתינתן אפשרות בחירה לתושבי ירושלים המזרחית, לקבל ספר טלפונים - ללא תשלום - בשפה העברית או האנגלית. רבים מהם קוראים אנגלים. אין זה דומה ליתר חלקי הארץ. ערביי מזרח ירושלים אינם אזרחים ישראלים.

אני מבקש את שר הפנים, אחרי ששמע מה שהיה בפני ראש העיר והיועץ של ראש הממשלה, להגיב ביחס לתורים הארוכים במשרדים לקבלת רשיונות.

זה תלוי בעיקר בשר האוצר.

השר ח.ט. שפירא:

אם יתנו לנו להעסיק עובד כעבודה יזומה, אנחנו יכולים לפתור את הבעיה.

מר ט. קולק:

אם זה ניתן, אפשר אולי לבחור את הסובים והמתקבלים יותר אלינו, ולהרחיק את

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

העויינים לנו.

אני מציע שזה יהיה קל יותר, כי בסופו

של דבר, נוחנים, אבל אחרי צרות. אני מציע להקל עליהם, וזה מתוך כבוד למדינת ישראל. אני מציע ייעול התהליכים וקיצור תקופת ההמתנה. אני מציע שנציג משרד הפנים, נציג העיריה ומר ט. ששון יטפלו בדבר.

אני ממליץ שהועדה תמליץ על הצעת ראש העיר

לפחות עד סוף שנת התקציב, שתחיה סמכות לשר העבודה להעסיק במסגרת תעסוקה יזומה עוד 30 אנשים בעלי השכלה בעבודות אדמיניסטרטיביות שונות במסגרת עבודה יזומה.

אני חושב שצריך להעסיק במסגרת זו

מר ט. קולק:

40 - 50 איש. זה בשביל אוכלוסיה גדולה

איננו מספר גדול. אם מר ששון יבדוק את זה, הוא ימליץ בפניך ואתה תמליץ בפני משרד העבודה.

מר ט. קולק:

אנחנו מעסיקים 400 ערבים, ביניהם
100 בעלי השכלה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מבקש שהדבר ייבדק ע"י ועדת המנכ"לים.

לגבי הכפר דחיית אל בריד, אני חושב
שקרתה תקלה. אני חושב שממשלה ישראל נכשלה כשלון חמור כאשר הגדירה
את הקוטר של ירושלים. אילו קבלנו את הצעת המט"כל, המצב היה יותר
טוב, אפילו היו נוספים כמה ערבים.

השר תמ. שפירא:

דוקא הצבא דרש לצמצם את הדבר, אנחנו
הצענו ששח יותר גדול.

השר מ. בגין:

זה הלך בשני הכיוונים. הצבא התחיל
בהצעה רחבה יותר, היתה הצעה לצמצום,
לא מסעם הצבא, ואחרי זה באה הפשרה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

יש דברים שנוכל לפתור, ויש דברים שלא
נוכל לפתור. למשל, הבטוח הלאומי לא
יכול לתת להם, ולכן אין סמכות להתיר לו לתת להם תשלומים. יש רק
צורה אחת שבה אפשר לעזור, אם נותנים לבטוח הלאומי הקצבה מיוחדת,
לא מקורות הקרבות של הבטוח הלאומי, אלא מהתקציב, והם ישמשו רק
סוכן משלם. למשל, ניצלנו את הבטוח הלאומי להרכבה שליחויות כאלה
גם בשטח הישראלי. מבקש שועדת המנכ"לים תדון בזה.

אם תמקבל ההצעה על הקמת ועדת המנכ"לים
הרבה בעיות תיפתרנה שם. מה שנוגע לוועדת רוזוליו, אנחנו לא נדון
בזה היום. צריכה להיות שיחה מיוחדת עם שר המסחר ועם רוזוליו עצמו.

השר מ. בגין:

אני רוצה לרכז את דברי סכיב הבעיה
ששמה: הכנסת אוכלוסייה יהודית לתוך
ירושלים שבין החומות ובתוך מורח ירושלים.

כל ההצעות שהשמיע סגן ראש הממשלה
חשובות בעיני, זו דעתי גם על הצעת ראש העיר. אבל לדעתי, הועדה
הזאת תמלא את תפקידה, לאחר שהחלה לפעול. הרבה יותר מאשר פעלה בשנתיים
האחרונות, אם היא תדאג להחזרת ירושלים שבין החומות ומורח ירושלים.
בזה אני חושב, לכל הדעות, אנחנו מפגרים מאד. למעלה משנתיים

אנחנו עומדים לאחר השחרור ומספר היהודים שם מועט ביותר. שמעתי את כל ההסברים ביחס להקמת בתים ושיקום בתים. כל הנימקקים מתקבלים על הדעת, ובכל זאת נראה לי גם באופן רטרופקסיבי שפה היתה חולשה בפעולה. אני מבקש להקדיש תשומת לב עיקרית לבעיה הזאת: מה נעשה בחודשים הקרובים כדי שיבואו יהודים לעיר העתיקה. זה אחד הדברים הנורליים.

שמעתי - אם הדו"ח שקבלתי איננו נכון, אני מוכן לקבל כל תיקון - שבעיר בין החומות יש מספר ניכר של תושבים ערביים שהיו מוכנים בעבר, ומוכנים גם היום, אם כי לא כולם, בעד כסף טוב למכור חנות, בֵּית, מבנה. יש אפילו חוליה שלנו שמוטל עליה לפעול בשטח זה, אבל היא נתקלה בקשיים כאלה שלא יכלה להתגבר על זה. אני מבקש את היו"ר להתעניין באופן מיוחד בסוגיה זו.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אביא דו"ח בישיבה הבאה.

השר מ. בגין:

יש לנו אפשרות לרכוש - ללא עשיית עוול - חנות, בית מסחר, מבנה חדש, צריך לעשות זאת. לי נמסר שהיו מועמדים, בחלקם הסתלקו מתכניותיהם, שמוכנים למכור את רכושם. אני חושב שצריך לפעול. לא זו בלבד שצריך להסיר מכשולים מדרכם, אלא צריך להמריץ אותם ולעזור להם בכל האמצעים שעומדים לרשותנו. מבחינה זו, צריך לפתור את הבעיות שהועלו בשתי הישיבות. אם נגיע להסדר מניח את הדעת, אני בטוח שמאות אנשים יכנסו לירושלים שבין החומות, ולמזרח ירושלים מחוץ לחומה.

אבי הייתי מבקש לדעת מתי יתחילו

אנשים להכנס לבתים שרואים אותם?

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

בספטמבר תיכנסנה 300 המשפחות הראשונות.

השר מ. כנסוב:

אם יהיה כוח אדם מספיק.

השר מ. בגין:

אם דרוש מצדנו מאמץ כדי להתגבר על הקושי, הרי זה אחד הדברים החיוניים ביותר מבחינת המדינה, שכלל האפשר יותר מהר ישבו יהודים בבתי האלה. אינני בטוח אם העניין הזה שייך לוועדה שלנו. אני

אעלה אותו, אם יאמר מי שצריך לדבר על כך בועדה אחרת, שום נזק לא ייגרם ע"י כך שכבר הזכרתי את זה. יש מספר משפחות שאם יינתן להם מקום קרוב לירושלים, כמו ברמללה, אני חושב שהיה טוב. טוב שהועדה תיתן דעתה על כך. מדוע לא ניתן להם לשבת ברמללה אם רצונן בכך?

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני שושב שזה שייך לוועדת השרים
לעניני שטחים, זה על סדר היום.

מר ט. קולק: יש 50 דירות ריקות בשועפת שלא מצליחים
לאכלס אותן. במקום כבר נמצאות 60 משפחות.

השר מ. בגין: שמעתי גם על דירות בצפון מזרח ירושלים.
הערבים אומרים שאפשר שם לרכוש בתים.

מר ט. קולק: את אלה הזכרתי.

השר מ. בגין: אני מציע, כדי להחיש את הפרוצדורה
הזאת, שתקום ועדת משנה של הועדה הזאת
שתהיה ממונה על כל הדברים האלה הקשורים באכלוס העיר העתיקה ומזרח
ירושלים. אני מציע שבועדה זו ישבו 3 - 4 חברים שיקדישו את זמנם
היקר לפעולה בשטח, כך שהדברים לא יסארו תאורטיים.

עד כאן הכעיה של אכלוס ירושלים ע"י
יהודים. לדעתי זה צריך לעמוד במקום ראשון בסדר העדיפויות של
ועדה זו.

אני רוצה לומר משהו על סוגית הועדות.
לי נראה שלועדה למקומות קדושים, מלבד ירושלים, יש תפקידים נוספים.
המדובר במקומות קדושים לא רק בירושלים. לכן יותר נראית לי ההצעה
לקיים ישיבה משותפת מפעם לפעם.

אני בעד תרגום מסמך לערבית של כל
פנייה לערבים, אבל צריך שיהיה רשום "תרגום מוסמך". מעולם לא קבע
שום חוק איזו שפה היא השפה הרשמית במדינת ישראל, ועדיין, מדי פעם
בפעם, -היות וקבלנו את החוק כמות שהוא, כשיגויים מחוייבים, ע"י
הקמת המדינה, מן התקופה שבה היה קיים שלטון בריטי, -יש גם טענה
ששלוש השפות הרשמיות הן אנגלית, עברית וערבית. זה אבסורד
לומר שהשפה האנגלית היא שפה רשמית בא"י היום. עברית היא שפת
המדינה, ולאוכלוסיה שאיננה יודעת עברית צריך לאפשר לקרוא את כל

הדברים. הייתי מתחיל בטפסים הרשמיים, למעלה הכל יהיה כתוב בעברית ומתחת לזה בערבית. אני לא בטוח אם צריך להוציא את ספר הטלפונים בערבית, זה עלול להתפרש לא כל כך טוב. עד היום אינני קורא את ספר הטלפונים בעברית... אני חושב שערבי שיש לו טלפון, יודע לקרוא אותיות לטיניות.

אשר לבחירות, אם רוצים שהערבים במזרח ירושלים ישתתפו בבחירות לעיריה, אני מציע לא להשמיע קריאות פומביות שילכו לבחירות. אם תהיינה קריאות פומביות, מי שהוא, כ-29 באוקטובר, יתפאר בכך שערבים בירושלים לא הצביעו והחרימו את הבחירות. אם אפשר לעשות פעולה שקטה מבית לבית, ואפשר לדעת על לבו של מי אפשר לדבר ואיפה לא כדאי אפילו לדבר, הייתי מציע לדרך בדרך זו. חשוב שמספר המצביעים יהיה גדול ככל האפשר. אני חוזר ואומר; אל נשמיע להם קריאות, אלא נפעל בשקט.

אני מקבל את ההצעה.

מר ט. קולק:

צריך להסביר להם בפעולה שקטה שצנין

השר מ. בגין:

האזרחות הוא ענין לבחירתם, אנחנו לא הטלנו

עליהם באופן אוטומטי אזרחות, אבל היינו מאפשרים להם לקבל אזרחות. בהזדמנות זו, אם עושים פעולה שקטה, אפשר לומר להם שאם הם רוצים להיות אזרחים בעלי זכויות, לרבות זכות בחירה לכנסת, בבקשה. הכל צריך להעשות בשקט. צריך להסביר להם את הזכויות. יש גם יהודים שאינם מצביעים לכנסת אבל הם מצביעים לרשות המקומית. הם אינם אזרחים. תושבות מעניקה זכויות, ובין השאר, להצביע לעיריה. זו זכות ואפשר להפעיל את הזכות הזאת.

אקדים הערה על המגמה המרכזית העומדת

השר א. אבן:

בפני הועדה הזאת, לאמור: ישוב

ירושלים. אינני סבור שהבעיה של מזרח ירושלים תיפתר במנותק מבעיית ירושלים כולה ומורשת עמנו. קיימת כאן אותה רשלנות של מוסדות שהיתה אופיינית לפני חידוש שלמותה של העיר. בלי שמוסדות יעלו לשם, לא יהיו שם אנשים. אם יש שפע של יהודים בירושלים, הרי בגלל הליכתם לירושלים יקומו גם במזרח העיר ישובים. אני מציע שהבעיה הזאת תהיה נתפסת בכללותה - להביא יותר יהודים לירושלים בכלל ולמזרח ירושלים בפרט.

כאן ניצבת הבעיה שלא הצלחנו בה, לגבי המוסדות השונים, מרכזים שונים, משרדים ממשלתיים, אשר נשארו עדיין בשפלה. אני רוצה להוסיף לדברי השר בגין את הגורם הזה, לא לבדוד דוקא את הכעיה למזרח ירושלים, אלא לתבוע עליה גדולה של יהודים לירושלים ככלל ולמזרח ירושלים בפרט.

אשר להצעות היו"ר, אני מחייב את הרעיון

של ועדת המנכ"לים. אני סבור שעבודת הממשלה לוקה בעבודה מופרזת בועדות השרים הרבות. למעשה, השרים מזדקקים לפעולות ולמחקרים שהיו צריכים להיות מעובדים מראש. אם הזרוע הזאת תקום, אני חושב שזה יגרום למהפכה בעבודת הועדה הזאת. על יד הועדה תהיה זרוע מבצעת ומכינה ענינים להכרעה.

אני סבור שבכלל מתבקש יחסי חיובי ללשון. כל ציבור בעל זהות תרבותית מספח את לשונו. ידוע לכולם כי היחס של הערבי כלפי לשונו הוא כמעט בחינת פולחן. כל מה שנוכל לעשות כאן כדי לאפשר לו להשתמש בלשונו, אני חושב שצריך לעשות.

אני מסופק אם הייתי מעלה דוקא את ענין ספר הטלפונים. על כל פנים, לא נוכל לייחד את זה לירושלים המזרחית, יש בזה פגם עקרוני, אם יש בספר הטלפון בערבית רק השמות של מזרח ירושלים. פה אנחנו גורסים הפרדה, שאסורה מבחינת מדיניות. לעשות את כל היצירה הזאת בערבית, זה יקח הרבה זמן. יש לבדוק אם הביקוש מחייב את זה. אני חושב שיש תביעות לשוניות שקודמות לתביעה הזאת.

אני רוצה לומר משהו לגבי ההשלכות המדיניות של עבודת הועדה. הזדקקתי לנושא הזה בממשלה שעה שדברנו על ההחלטה האחרונה של מועצת הכסחון. למעשה, הגישה המוצעת ע"י ראש העיר, בשם צרכי העיר, היא המתבקשת גם בשם הצרכים המדיניים. יש השפעת גומלין בין תסיסה בתוך העיר והתסיסה מסביב לעיר. אני חושב ¹³³⁸ ~~מדיניות~~ מניעת סיבוכים ככל שאפשר בתחום המדיני, עלינו לאמץ את מאמר חז"ל בפרקי אבות: איזהו חכם, הרואה את הנולד. אני מציע כאן תרגיל מחודש של ראיית הנולד.

נחלנו כמה סיבוכים מיותרים בקשר לירושלים מתוך אי-ראיית הנולד. היינו גוררים מענין לענין. וכמה ענינים יצרו לנו מצוקות מדיניות, שאילו היינו ערוכים להם קודם, אפשר היה למנוע אותן.

אמנם, החלטנו וגמרנו על שלמות ירושלים

בירת ישראל ששקולה כנגד כל סיכון מדיני. אבל אם אפשר למנוע סיכוכים מדיניים, הדבר לא אסור. הזמנת סיכוכים מדיניים איננה מצווה שבקווי היסוד. אני תמים דעים עם ראש העיר כי המצב בירושלים מסבך לפעמים עקב מיסוי ויוזמות אחרות. הלואי שכל הטיפול היה מביא לידי יישוב העיר. אבל הדבר המשונה הוא: הדברים הגורמים לנו סיכוכים, אינם דוקא הדברים המחזקים את מעמדנו בעיר. לאמור: בניית שיכונים, עליית יהודים להתישב, עליית מוסדות; הדברים החשובים הללו הם דוקא פשוטים. יש דברים בעלי אופי ראוותני והפגנתי, שאינם מוסיפים הרבה אלא שסיכוכם מרובה. למשל, הדבקת מזוזה. מה זה מביא לנו? אלו ידענו על קיומם של דברים מראש, היינו יכולים לעשות אותם בצורה אחרת ולהסביר אותם לא על דרך של הסברה נחפזת, או להביא גורמים אחדים ולשתף אותם מראש. אם ניקח למשל את המתרחש לאחרונה בדר-אבו-סעוד, הריסה ללא הסבר הסטורי ארכיאולוגי משכנע...

השר ח.מ. שפירא:

את זה צריך היה משרד החוץ להסביר. הוא השתתף בישיבה והוא צריך היה

להסביר את זה.

השר א. אבן:

איך מסבירים? ע"י זה שמבקשים כמה עתונאים להסביר את הדברים. אבל

כאשר קורעים את וולצותיהם של העתונאים, זה בלתי אפשרי.

אני מציע שנסתכל בעתיד. המצב

הוא שנגררנו, הובאנו לדיון הבינלאומי בענין ירושלים שאינו יורד מהפרק. אם אפשר למנוע את זה, הרי זה לא לפי רצוננו. פה יש הגיון דיאלקטי, משום שיש השלמה יותר עם העמדה שלנו בירושלים מאשר עם כל ענין אחר. דוקא משום כך, אנו נתקפים יותר ומעלים את הדבר לדיון. ואילו יישובנו בכל השטחים, מן התעלה עד הרמה, איננו משמש כ-3/4 שנה נושא לדיון. בירושלים נגררנו למהלך עם המשכים שאינני יודע מה ילד יום.

נסינו להעלות מה הן הבעיות שחש

להן השלכה מסובכת ומסכנת. חשבתי שאילו יכולנו לעשות סקר מה צפוי ב-4 תחומים, במחצית השנה הבאה, זה היה ^{עוזר}אצא לנו להעריך מתוך הנחה שאנחנו חייבים לעשות את הדברים האלה ולא שנתעלם מהם. אילו ידענו מה יהיה ומצ צפוי לנו ב-4 תחומים, היינו יכולים גם לקבוע את צורת העשייה ואת תכנון ההסברה.

(א) מעשים שיש אתם הריסה - אינני מדבר

כאן על בעיות בטחונות - מטעמי בטחון שוטף, ההריסה הנובעת ממחקרים ארכיאולוגיים וכדומה. מה שצפוי בזמן הקרוב בתחום של הפקעות שיש אתן הוצאת הרבים מדירותיהם, צריך לדעת כיצד להערך, כיצד להפקיע, כיצד נפצה, כיצד ניישב ואיך נסביר, שלא יופתעו אותם הגורמים שגם מטעמים שלהם אינם מעוניינים בדיון סתמי בעניין ירושלים. לפעמים היתה הפעלת השפעה כדי למנוע את המעמדים הללו. אבל אותם גורמים אמרו שאילו היה יותר זמן ואילו ידעו, וכו'.

(ב) יש שני תחומים: הריסה, הפקעות שיש עמם הוצאת אנשים, בעיקר כל דבר הנוגע מטעמי קרבה למקומות הקדושים כל המתרחש מסביב לאל-אקצה.

(ג) תחיקה. משום מה דברים שנעשים בזרמים מינהליות, מעוררים הרבה פחות תהודה מאשר דברים המתייבים תחיקה. אינני מדבר על חוקי הכנסת בלבד, אלא יש דברים אחרים כגון משטח בעלי אופי תחיקתי, כדאי שנדע עליהם.

הצעתי היא נוהלית, לפי שעה. כדאי שהועדה הזאת, באמצעות היו"ר, תאמץ לעצמה ככלל שיפול בתכניות של כל המשרדים בתחומים הללו. יו"ר הועדה יהיה מוסמך לפנות לכל המשרדים ולדעת. לא להעיר, לא למתוח ביקורת או להציע הצעות, אלא לשאול מה ברעתם לעשות בתחומים הללו, בזמן הנראה לעין. כאשר נקבל את החומר אולי הועדה תוכל להעבך, שנוכל לומר שפה יש אור אדום ולא נהיה כמגיבים על הפתעה.

אני מציע, איפוא, שנעשה סקר של פעולות ירושלים העוללות לשמש סלע מחלוקת כזה, ע"י פנייה למשרדים ולשרים בתחומים הבאים. כאשר נקבל את החומר אני אציע דיון כיצד לספל ולקבוע עיתוי וכיצד לקבוע את דרכי ההסברה.

השר ז. ורהפטיג: ברשותו של היו"ר, אבקש סליחה אם אהיה מאד ברור. נאמרו כמה דברים שהיה

בהם מגלה טפה ומכסה טפחיים.

פה הוזכרה הריסת הבתים באבו-סעוד וכו', כאילו שזה נעשה שלא בהתאמה ולא בדרכי הסברה. אני רוצה שיהיה ברור מאד. אני התפלאתי. קבלתי שאילתא מחבר-כנסת ויקטור שם-טוב בצ שאל אותי שאלות. קראתי את השאלות ב"על המשמר". מה שהתפלאתי לקרוא היה כי ב"על המשמר" פורסם מכתב של הדובר שלי שהעמיד את הדברים על נכונותם. אחרי זה באה הערת הכתב: אני לא יודע מי אומר את האמת.

הכתב כותב שח"כ שם-טוב והוא היו אצל ראש העיר, וזה אמר להם שהבתיים של המוגרבים ייהרסו שלא על דעתו של שר החוץ. ~~האמת~~ הוסכם שהדבר ייעשה בתיאום עם משרד החוץ. לא היה דבר כזה שצו ההריסה ניתן לפני כמה חודשים והדבר התבצע אחרי כן.

מר שם-טוב לא היה אצלי עם עתונאי בכלל.

מר ט. קולק:

העתונאי אמר שכתב וצלצל אל שר החוץ ואמנם אמר לו שר החוץ שהוא נתן את

השר ז. ורהפטיג:

ההסכמה, אבל משרד החוץ לא אמר כך. האמת היא שצו ההריסה ניתן שתוך חודש ימים צריך להרוס|וזה באמת נהרס תוך חודש. אני לא טמכתי על ההסכמה בעל פה של שר החוץ ועל המתקאות האלה ודרשתי שיכתוב מכתב. קבלתי מכתב משר החוץ חתום על-ידו, שהוא מסכים על העיתוי שצריך להרוס את הבתים. בעל-פה אמר לי שהוא מייעץ להרוס את כל שלושת הבתים ולא לעשות זאת לשיעורין. כל זה נעשה לפי צו הריסה של מר קולק, לפי עיתוי של שר החוץ. אני לא יודע את העניין של רמזים. זה געשה לפי החלטה של ועדת השרים למקומות הקדושים. אם מר קולק לא אמר זאת למר שם-טוב, יואיל בטובו ויכחיש. אם שר החוץ כתב זאת במכתב, אל יבואו אנשי משרד החוץ אחרי זה ויגידו שזה לא בסדר. אם היתה קבורת גיבורי מצדה, והרביצו לעתונאי, מה זה שייך לעניין? לא אנחנו כצענו את ההריסה.

לעצם העניין. השר בגין התחיל כזה

והמשיך השר אבן. בעית ירושלים איננה בעיה של ערבים אלא של ירושלים יהודית. ירושלים כבירת מדינת ישראל וכבירת עם ישראל. כל היתר הם חלקים מבעית מצב ירושלים. המעניין כיום הוא, שבירושלים בירת ישראל ובירת עם ישראל יש $3/4$ יהודים ו- $1/4$ לא-יהודים. הרבע אינם מעור אחד, הם מהרבה עדות, נוצרים, מוסלמים. יש חלק הגון של נוצרים באותו רבע. היהודים הם פחות או יותר מעור אחד. במצב כזה אי אפשר לומר שיש עיר דו-לאומית. זאת עיר יהודית, בירת ישראל עם בעיה של מיעוט שהוא לעולם מיעוט, אלא שקיימות בעיות דתיות ובעיות דתיות חשובות ביותר שצריך למצוא להן פתרון. הבעיה העיקרית היא בעית ירושלים. כמובן לטווח ארוך אפשר לתכנן שירושלים תהיה כך מאוכלסת אג שיהיה בה 10% מיעוט לא-יהודי. העיר צריכה לגדול פי שנים והיא תגדל, ואתה הישוב היהודי. אצל הלא-יהודים יש גם בעיה שבעיר העתיקה צריכים לדלל קצת את האוכלוסיה ולהוציא מרוכעי עוני, ויתנו להם דירות יותר טובות.

הצוות לפיתוח ירושלים צריך לכוון לסווח ארוך איך להפוך את ירושלים
לכירת ישראל. ירושלים היא החשובה ביותר לעם ישראל ולעולם כולו
כי ירושלים היא עיר של שלוש דתות מונוטאיסטיות, לכן לבעיות הדת
בה יש חשיבות רבה מאד. אינני רוצה עכשיו להאשים, אבל אילו היה
לנו די זמן, הייתי אומר לעיריה, במשך שנתיים וחודשיים מיום השחרור,
לא נעשה די ליישוב ירושלים, ובעיקר בעיר העתיקה שבין החומות.
ואינני מתעלם מכל הדברים הגדולים והחשובים שנעשו, אבל יש כאן
מחדל. ברגע ששחררה ירושלים, טענתי שבשבילי העיקר הוא שנכניס
אלפים של יהודים בין החומות, אפילו תחת הגנות, לא איכפת באיזה
תנאים. טענתי נגד הריסת בתים מסביב לחומה, ואמרתי שלא איכפת לי
שהיו "סלמס" מחוץ לחומה. טענתי שאת הגן אפשר לעשות גם בעוד חמש
שנים והעיקר הוא לקרב יהודים לעיר העתיקה. בשנתיים הראשונות
של שחרור העיר העתיקה הגענו למשרד הדתות יהודים רבים שביקשו
להתישב בה שרצו מיד להכנס לירושלים. כזמנו היו יהודים רבים
מוכנים להכנס לעיר בתנאים קשים ביותר, בגלל קדושת העיר.
ועזת השרים לענין ירושלים החליטה אז אחרת. היא החליטה לא
לתת להכנס רק לעשות קודם את כל התכניות וכעבור שבע שנים תאוכלס
העיר. אני מצטער על כך, זה היה פותר הרבה מן הבעיות הפוליטיות
לו זה היה נעשה. מאז לא נעשתה כל מעולה כדי לעזור ליהודים להכנס
לירושלים, בין לרובע היהודי, ובין לא לרובע היהודי. יש צוות
העוסק בשיקום הרובע היהודי. יש יהודי שפתח חנות ראשונה בעיר
העתיקה. יש לו חנות ספרים. הוא פנה למשרד הדתות ומשרד הדתות
עזר לו. צריך שתהיה אוזן קשבת ליהודי הרוצה לגור בירושלים שבין
החומות. איש לא מתעניין בכך שיהודי יוכל לקנות דירה או בית או חנות.
באים אלי הרבה יהודים הרוצים לחיות בעיר העתיקה ואני מפנה אותם
למשרדים השונים, אך האיש נשאר ללא פתרון.

אני רוצה לעבור אל הבעיות שבין יהודים
ולא יהודים. אני מקבל את ההצעות של תרגום מכתבים לערבים. במשרדי
עונים בערבית או באנגלית או בצרפתית על מכתבים שמתקבלים בשפות ההן.
לא שולחים מענה בעברית למי שלא מבין עברית.

אני מסכים שתוקם ועדת מנכ"לים.
אני מציע לצרף אליה את איש במשרד הדתות. אם קיימת בעיה של מקומות
קדושים בכל המקומות, הרי בירושלים היא העדינה ביותר. פתרנו אותה
בצורה די נאותה, עם כל הקושי בדבר. העולם הנוצרי בארץ ובעולם
שבע רצון, הם אומרים שאף פעם לא היו המקומות הקדושים לנוצרים כל
כך בטוחים ומסודרים כמו היום. כולם מודים שבעית המקומות הקדושים
בירושלים ובכל הארץ מסודרת על הצד הטוב ביותר.

אשר למוסלמים - כאשר ישבתי עם ראשי המוסלמים כמה וכמה פעמים לפני גירושו של אל-סאייף, הגענו להסכם. אני מצטער שגרשו אותו. אני אמרתי שאיננו עולים אל הר הבית. אפשר להסביר להם שאיננו נוגעים בהם. הכותל המערבי הוא שלנו. אפשר היה להסביר להם את הכל. מיד התחילו להתערב כמה גורמים לצערנו, גורם אחד מדבר על הגורם האחר, שלא ילכו אליו, אני אספר לך את העניין, אני לא הורס, הוא הורס, וכו'. אני מצטער מאד על הדברים הללו. יש לי תיק שלם עם עובדות בעניין המקומות הקדושים למוסלמים. אני טוען שאפשר לבוא לידי הסכם אתם. הם רודפים אחרינו, שולחים שליחים אלינו. מר ששון יודע על כך משהו. יש הצעה להחזיר את אל-סאייף.

יש עוד מחדל אחד הסברתי. כאשר שחררנו את העיר העתיקה, מצאנו חורבן של המקומות הקדושים שלנו והיה עלינו להעמיד את העולם על כך. משרד הדתות, באמצעיו המצומצמים עשה את הדברים. אנחנו הוצאנו ספר ובו היו צילומים על חילול בתי-כנסת ומקומות קדושים. המצאנו את החומר הזה לכל מי שנהוץ. אני מצטער שהחומר הזה לא תורגם לאנגלית או לצרפתית. אני בא לחו"ל ומדבר עם אנשים שאני נפגש עמם, ביניהם קתולים ופרוטסטנטים, ומספר להם על זה, והם טוענים שלא שמעו על כך. השארנו את המונומנטים כדי להראות את זה. אני חושב שבעניין זה ההסברה שלנו הייתה צריכה להוכיח את המצב מה היה כאן בימי השלטון הירדני. אנחנו לא נגענו בשום דבר הקדוש לכנסייה. כל זה צריך היה להסביר בחו"ל. החומר שאנחנו הוצאנו הוא בעברית, יש חוברות ובהם מאמרים ותמונות ויש גם סרטים. החומר הזה לא נוצל. כשאני שולח את החומר הזה למשרד החוץ, אצומציעים הצעות לתרגום, לא עושים זאת. יתכן שהם חושבים שהדבר לא חשוב, אני חושב זאת לחשוב מאד.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מניח שנצטרך להמשיך בדיון. אני רוצה לתת לנציג משרד החוץ אפשרות לומר כמה דברים כפי שנראו לו מהתצפית שלו. אני מציע שנסתפק בהחלטה אחת על ועדת המנכ"לים, אנחנו נציע הרכב מתוקן. היות ויש דברים בוערים, נצטרך לשבת לעתים תכופות. אתאם עם מזכירות הממשלה יום קבוע בשבוע כדי להקל על הלוח של השרים.

השר א. ששון:
אם לא אדע על התפקיד, לא אוכל להחליט על ועדת מנכ"לים.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מוכן להחליט על זה בעוד שבוע.

מר ש. הלל:

אני מודה ליו"ר.

אני רוצה לציין מה היתה הבעיה לגבי כל הקומפלקס של אבו-סעוד. החלטת הממשלה התמהמהה וכזה היה כדי להעיד שעל דעת הועדה, שעלולה א הפעולה לעורר ריאקציות מאד מסובכות בעולם. היה ברור שהעניין הזה עדין עד מאד. לאחר שהדברים התפתחו כפי שהתפתחו ולאחר שצרכי התאום והמועד הסתיימו, הביצוע לא היתה לו נגיעה איתנו. במידה שהצענו את שירותנו, לא ראינו בזה צורך מיוחד. הדברים שקרו באותו יום החריפו את הפרסום השלילי של הבעיה בצורה מאד מזיקה וחמורה. כאמור, אנחנו לא היינו אחראים לצד הארגוני ואחריות הבצוע של העניין. הדבר היחיד שידוע, זה הסכסוך עם העתונאים שגרם נזק ממדרגה ראשונה, שגרם לכך שאותם העתונאים דיווחו כך שהדבר גרם נזק בל יסוער. איננו אחראים לכך. אם העניין של ניקוי הכותל הוא זכות, הוא לא יכול רק לזכות בזכויות.

הדבר השני שהחריף את העניין בצורה מאד חמורה, זו התקלה שקרתה. בו בזמן שניתן להסביר, שעם פינוי אבו-סעוד לא נפגעה אף משפחה, הרי באותה הזדמנות "הגיונית", פינוי איזו משפחה שצריך היה לפנות אותה ממילא, וזרקו את המטלטלים שלהם והעמידו אותם על מכוניות. הרסו את המבנה שהראו שם בכי של נשים וילדים. הדבר הזה החריף את העניין בצורה קיצונית.

דבר שלישי - פעמים רבות ביקשנו והוסכם שצריך להיות מאד זהיר בקשר לחומר. כאשר בזמנו היה עניין של הריסת בית, ישבנו עם נציגי המשרדים והבטחנו את העניין שמא תהיינה תקלות, והוחלט על בנייה בחומה בטרם נהרוס, שמא תהיה פרצה בחומה. היה ביט מזל, ובולדוזר נכנס והרס חלק מהחומה, ויצא שלא נתגלה הכותל ככל הדרו, אלא היתה פרצה שלמה בתוכו, שבודאי עוררה את הסערה בין התושבים וגם בין העתונאים. מספיק לציין שלוש נקודות אלה, כדי לומר שהיתה הטרפה של העניין גם בשלב הכי עדין ומסובך. אין כל ספק שהדברים שציננה, גרמו לכך שיצאנו מכך לא בכורה הרצויה.

השר ח. מ. שפיגא:

בדרך כלל השרים מאד עמוקים בועדות.

אני מציע לקיים ישיבה ביום שני בשבוע

הבא, אבל אחר-כך לקיים אותה אחת לשבועיים. לא יתכן שלא יהיה לנו יום בשבוע כדי לעבוד במשרד.

מר ט. קולק:

רציתי לספר לוועדה שהעדה הספרדית
יחד עם העיריה, שיפצה את "המשיכתא"
והיום נמצאים שם 130 נערים במחנה קיץ, הם גרים במקום. עם גמר
תקופת הקיץ, יכנסו לשם עוד מספר של אברכים קבועים.

השר א. ששון:

אני מבקש שבישיבה הבאה נגדור כיתר
דיוק את תפקידה של ועדת המנכ"לים.

המשך הדיון נדחה.

הישיבה ננעלת

פ ר ו ט ר ק ו ל
ישיבת ועדת השרים העליונה לענין ירושלים
ו' באב תשכ"ט - 21.7.69

נכחו השרים: י. אלון - יו"ר, א. אבן, מ. בגין, מ. כנסוב, ח. גבתי, ז. ורהפטיג, ח.מ. שפירא, ז. שרף, א. ששון.

נעדרו השרים: י. גלילי, פ. ספיר, מ. קול, י.ש. שפירא (חולה).

ד. אגמון	-	משרד לקליטת העליה
ז. אלנבוגן	-	משרד האוצר
מ. כנבנישתי	-	עיריית ירושלים
ש. הלל	-	משרד החוץ
ט. קולק	-	ראש עיריית ירושלים
ניצב ש. רוזוליו	-	משטרת ישראל
י. תמיר	-	משרד ראש הממשלה
מ. ניר	-	מזכיר הועדה
רשמה: מ. טרלו		

א. תביעות ישיבת "פורת יוסף" ו"ישיבת הכותל".

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני פותח את הישיבה.

אני רוצה לפתוח בדיווח של דקות ספורות

על המסך ספולנו בנושא של התחום שבין ישיבת "פורת יוסף" וישיבת הכותל. הייתי צריך למנות - כתוצאה מהישיבה הקודמת והביקור בשטח - ועדת אדריכלים של שלושה, על מנת להבטיח מרחב בנייה מספיק לשתי הישיבות עם תצפית נאותה לכותל לישיבת הכותל, ל"פורת יוסף" זה מובטח בלאו הכי.

בעוד אני בהתייעצות - באמצעות

יהודה תמיר ואגודת האינג'ינרים והארכיטקטים - בדבר המלצות להרכב הועדה, הצוות - תוך כדי פעולתו לרכישת מבנים ונכסים נוספים - גילה סיכוי - אינני רוצה לקבוע מה הסבירות שלו, בערך 50% - לרכישה של שני מבנים ערביים צפופה מהמקום שעמדנו בו. אם זה יסתדר, אפשר יהיה לתת לישיבת הכותל לבנות מול הכותל, מבלי שתהיה התחככות מוגזמת בין שתי הישיבות. ברשות הועדה, אני עיכבתי את מינוי ועדת האדריכלים לכמה ימים, ואני מקווה שבעוד כמה ימים נדע מה סיכויי הפינוי. אם זה יצא לפועל, אפשר לתכנן ישיבה עצמאית של ישיבת הכותל; אם יתברר שלא הצלחנו, אז ועדת האדריכלים תתמנה, ותוך שכוע תמציא לנו אפשרויות שונות. אני תקווה שהענין ייגמר בלי הרגשת קיפוח לשום צד.

השר ז. ורהפטיג:

אני מבקש לזרז ככל האפשר. ישיבת הכותל נמצאת כבר שנתיים בעיר העתיקה ואיננה יכולה לבנות. זה מפריע לתכניות הכספיות שלה. ככל שתבנה יותר מוקדם, מוטב. לפי שעה זו הקבוצה היחידה שיושבת בעיר העתיקה, מוריה באה אחיה.

הם עשו תכניות במקום שהוקצה להם והוציאו על זה הון תועמות בשביל אדריכלים. אין זו שאלה של כסף בלבד, אלא גם של זמן. זה תלוי הרבה בצוות של העיר העתיקה.

השר א. ששון:

הם לא היו צריכים לעשות תכניות לפני שהוקצה להם הקרקע.

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:

התכניות שנעשו עד היום בבנייה, כולל תכנית העבודה של ישיבת הכותל, נעשו בצורה הכי מוטמנת, הם קבלו את כל האישורים.

השר א. ששון:

אם יתה ישיבת "פורת יוסף" מערערת על זה, זה היה מוטמן?

היו"ר סגן ראש הממשלה והשר לקליטת עליה י. אלון:

הדבר הראשון שעסקתי בו בתור יו"ר הועדה, היה העניין הזה. הלואי ונקבל את שני המבנים האלה, אני אראה בזה הישג כביר בשביל הישיבה. סיכום בעניין זה יובא לישיבה הקרובה של הוועדה.

ב. המצב במזרח ירושלים - המשך הדיון

מר ט. קולק:

המטרה שלנו היא, שירושלים תהיה עיר יהודית. היא תהיה עיר יהודית רק אם תהיה עליה גדולה. כל נסיון שלנו להוציא מכאן את הערבים, עלול להביא לכך שמאות יצאו אבל לא יותר.

מעשים שלנו, שאינם מובנים להם, ובעיקר בנושא של הר הבית, עלולים להביא למתיחות במקום ולפעולות מצדם.

אם תהיינה פעולות מצדם, זה יזיק לעלית יהודים לכאן. אם לא יהיה שקט, אני חושש שיהודים לא יבואו לכאן, כפרט בעלי משפחות.

לכל דבר שאנחנו עושים יש השלכה

בטחונות.

שכנענו את שר הבריאות לא לסגור את בנק הדם של הערבים. יש להם מוסד משלהם והכוונה היתה - מתוך יעול - לסגור אותו. עובדים שם שבעה אנשים. משרד הבריאות תומך בזה. יש בנק דם יהודי גדול ואין צורך בבנק הדם שלהם מבחינה מעשית. אולם הם מרגישים לא בנוח אם סוגרים מוסד שלהם, וחשים כאילו אנחנו מחבלים בפעולותיהם. כך זה בכל השטחים: בבעיות חינוך, עבודה ועוד. לכל הדברים האלה יש השלכה בטחונות. אם מחר תהיה שביתה ויצטרכו להוציא את האנשים מהמקום בכוח, נעמוד בפני דבר שלא חשבנו עליו כאשר קבלנו את ההחלטה הנוהלית לסגור מוסד זה ולהעביר מוסד ממקום אחד לשני. שר המשטרה ומר רוזוליו מכירים את הבעיות יותר טוב ויודעים שלכל פעולה יש השלכה בטחונות.

הערבי בירושלים מרגיש את עצמו מופלה לרעה מערבים בגדה. אם המדובר בהחזקת אוטו או תשלום מסים, או חינוך. בגדה הם חיים לפי החוק הירדני, ואילו בירושלים הם חיים לפי חוק ישראלי. שם ידוע שהמצב זמני כינתיים ויש שלטון צבאי, והוא יכול לחלום שהוא יחזור למשטר הירדני, ואילו פה, הוא יודע שזה קבע. בצדה יש להם ראשי ערים שלהם, ואילו פה אין להם נציגות. כל זה ודברים אחרים מכבידים עליו.

בהור הבית הוא רואה שבכל יום עושים עוד כסיון כדי להשתלט על המקום. יום אחד הורסים את השכונה של המוגרבים; אחר-כך עולים לשער המוגרבים, אחר-כך לאבו סעוד. פרופ' מור חופר, זהם כסוחים שהוא חופר על מנת שיום אחד אל-אקצה תיפול.

אני מתאר את מצבם בלבד.

עכשיו הם רואים איך יהודים נכנסים להור הבית ואומרים להם שרוצים לקחת גם את שער השלשלת. במקרה, או לא במקרה, באותו זמן בא הרב קורן וניהל מו"ט על בית שמשם יש מעבר לשער השלשלת. יש סיפורים שהיהודים רוצים להוריד את הגג של אל-אקצה והדיבורים נוכעים מזה שמי שהוא מהקהל היהודי אומר זאת, הוא איננו אחראי, אבל מטנו זה עובר הלאה. אני מתאר מצב רוח ולא עובדות.

היוזמה להעלות את הנושא במועצת הבטחון

בזמן האחרון, יצאה דוקא מירושל~~א~~ים, בגלל הר הבית. הירדנים רצו להסתדר עם האמריקאים, אבל הירושלמים לחמו דוקא על כך. אינני מפתח יותר ממועצת הבטחון מאשר מי שהוא אחר. אני רק מביא את העובדות. אף ערבי לא חדל לעבוד ואף יהודי לא חדל ללכת לשם, להפך: עשינו פעולות כדי להגביר את הנוכחות שלנו שם. היו"ר שלנו דאג לכך שההסתדרות תסכים לוותר על שעות הקיץ כדי שיעבדו מהר יותר בגבעת המבתר. כל מני אנשים עשו פעולות כדי שהיישוב יהיה יותר מהיר. אבל מצד שני, יום אחד לוקחים את המחכה, למחרת בא חייל ומוריד את השלט של המחכמה, אחר-כך מדביקים מזוזה על המחכמה, וכל זה הולך ויוצר מצב רוח מסוים. אני חושש שהמצב רוח הזה עלול להביא להדלקת אש שקשה יהיה להשתלט עליה.

יש כמה הצעות מעשיות אשר יכולות

להביא להורדת המתח.

1. הקלות מסוימות בענין הסידורים

הטכניים בקשר להוצאת רשיונות ותעודות ע"י משרד הפנים. יתכן שצריך להוסיף שם כמה עובדים. זה צריך להיות שקול כנגד הדבר שתארתי. צריך להיות חלון נפרד לאנשים מסוימים. באנשי הכמורה צריך לטפל טפול מיוחד, הם משתפים אתנו פעולה במידה גדולה. הנה היום, הפתיחה של התערוכה הארמנית מסעירה את כל המוסלמים. הם עשו דבר נועז ויפה וצריך להראות להם הערכה. אותו דבר לגבי היוונים. הם משתפים פעולה בכל דבר. הם לחמו את מלחמת ירושלים שלנו, לכן צריך לתת להם נחם עריף, לאנשי הכמורה.

שי הפכים נפוש אתי ובכמה דברים הוענו

לפתרונות, אבל יש עוד דברים שצריך לפתור.

ביום המפקד היו אנשים בירושלים,

ביניהם עובדי מדינה ועובדי עירייה שהתישבו בשועפת. כמה ימים אחרי זה, מתחו קו גבול, והשכונה הזאת נשארה בחוץ. המזכיר ב-50 משפחות. אחר-כך ביקשו מהם בחזרה את תעודות הזהות, ואהו-כך ויהיו על זה. אבל מי שמעבד את תעודות הזהות, לא מקבל אותה במקומה.

זה בינתיים סודר, יקבלו אותן.

השר ה.מ. שפירא:

הם פתחו שאם יאכדו את תעודות הזהות לא יקבלו זכות לעבודה.

מר ט. קולק:

מתעוררת השאלה של בטוח סוציאלי.

הם שילמו שנה וחצי בטוח סוציאלי, אבל היות ואינם אזרחים ישראליים
חדלו לשלם להם בטוח לאומי ואנשי הבטוח הלאומי מבקשים חוות דעת
מכאן כדי שיוכלו להמשיך לשלם להם. לו היינו יכולים, היינו היום
מסנים את הגבול. מתוך סיבות שונות זה בלתי אפשרי, אבל בטוח סוציאלי
אפשר להמשיך לשלם להם.

שר האוצר היה זוכה כפגישה עם סוחרים
ערביים והיה לו יחס חיובי להשקעות שיושקעו שם. בסכומים לא גדולים
אפשר לתקן שם כמה עוותים שמכבידים במיוחד בהשוואה לשכם, רמלה
או אל-בירה.

אני מבקש שתקבל החלטה פרינציפיונית
שמי שכותב בערבית, יענו לו בערבית ולא בעברית, וכל הפעולות בעיר
יתנהלו בשתי שפות. כל מכתב שבא בערבית, אנחנו עונים בעברית
ובערבית. אנחנו מציעים שם הכנסה ינהג בעיר העתיקה כפי שהוא נוהג
כארץ ויכניס לשם יועצים למס הכנסה. זה יקח זמן עד שהערבים
יאמינו ליועצים האלה, אבל זה חשוב פרינציפיונית.

אנחנו מציעים שמשדד העבודה - דברתי
כבר עם שר העבודה על כך - יעסיק כמה עובדים של "הצוארון הלבן",
זה עולה מחצית הכסף שעולה אחר כך, כשאדם כזה נמצא בבית הסוהר.
הדרך מחוסר עבודה בחוגים מסוימים אל הפתח ולפעולות נגדנו, היא
דרך ישראל. בזה אפשר להוריד מהמתיחות.

הזכרתי כמה פתרונות כמו ענין הכפר
דחיית אל בריה שברצון טוב אפשר לפתור את העניין. אני חושב שמה ושם
נעשו כמה שגיאות שצריך לתקן.

אני מציע שלא בבחירות להסתדרות ולא
בבחירות הכלליות ימנו אל הערבים ויבקשו את קולותיהם לטפלוגה. אני
בעד זה שנדרוש מהם להצביע, בעד עצמם, ולא נעשה תעמולה לאף מפלגה.

היו"ר מנן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלו:

מה תעשה רק"ח?

רק"ח בירושלים לא מעמידים אנשים לבחירות
כי בזה יש הכרה בעיר מאוחדת.

מר ט. קולק:

אני מניח שצריך להגיד להם להצביע, אחרת יבואו אלינו בטענות שאין להם נציגות. אנחנו חייבים להגיד את זה. עלינו להסביר לכל אזרח את זכויותיו. אבל אם הם לא רוצים להצביע, לא צריך. אני מציע לא לרוץ אחריהם. אני מציע לא לנהל שם מלחמת בחירות. הם אינם מתנגדים לשלטון הזמני של ממשלת ישראל; הם מוכנים לפנות אל המושל הצבאי או למשטרה, הם מתנגדים לאיחוד העיר וישנה מלחמה שלנו שיכירו כאיחוד העיר. היינו צריכים לכוון אותם לעירייה בדבריהם רבים. לכן אני מציע שתוקם ועדה מתאמת על יד העירייה, בה ייפגשו פקידים במידים ויתאמו בין הדברים. אני מציע לחזק את ועדת רוזוליו.

אני הושב שכמה מן הפעולות האחרונות אפשר היה לנהל כיתר תבונה לו היה יותר תאום ויותר ריכוז של דברים, ולא היו מחליטים לפני שהדברים ברורים על פרטיהם עד הסוף.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון: אני רוצה להציע הצעות כדי שחברי הממשלה

יוכלו לחלוק על ההצעות. ברור לי לחלוטין שאנחנו לא צריכים לבקש בצעדים פעילים להוצאת ערבים מירושלים, אבל בהחלט לעשות כל מה שניתן, בדרכים לגיטימיות, לא רק כדי להגדיל את מספר היהודים בירושלים במזרח העיר ובקיר העתיקה, הלא גם להרחבת נכסים יהודיים במזרח העיר ובקיר העתיקה. לדוגמה: אם היינו מצליחים לאסוף לעם להרגיל אותם למכור נכסים. הבורות של העיר העתיקה עושה עבודה נמלים. ראש העיר בתוך התמונה. הם עושים עבודה נמלים שקטה, כסופו של דבר היא זולה כי עד עכשיו הרחבנו את האחיזה היהודית מבחינת בעלות על נכסים ללא רעש וללא עתונות וללא מוצצת בטחון. אילו יכולנו לרכוש בתי מלון, מגרשים, כל מה שניתן לרכוש בכסף ללא לחץ וטענות של כפייה, אני הייתי מברך על זה. יש דברים שניתן לעשותם בדרך מסחרית רגילה ואפילו ביוזמה פרטית. יש דברים שצריך לעשותם בדרכים יותר טקטיות ונסתרות. מה שנעשה - נעשה. רק רצינו להשלים את זה כדי שלא יתקבל הרושם שאנחנו חוששים שיעזבו ערבים. אדרבא, מי שיצא, יצא. אם נוח לו, מטעמים מעשיית או לשם החזקת מכונית, לחיות כאל-בירה במקום בירושלים, אנחנו מוכנים לזה.

אני מתחיל מהסוגיה הקשה ביותר, זו דרך

טפולנו במקומות המקושרים ליהודים שהיו בהחזקה ערבית. אין לנו שום קושי עם המקומות הקדושים הנוצריים או המוסלמיים.

הקוטי יסנו כדרך הטבע במקומות שבהם היתה לנו הזקה, אבל בכוח הורוץ
בלקחה מאתנו. בשעתו, מינתה הממשלה ועדת שרים לעניני המקומות
הקדושים. בדרך כלל יש שלושה מוקדי קונפליקטים אפשריים בינינו
לבין האיסלם:

1. סביב הר הבית;
2. סביב מערת המכפלה;
3. סביב קבר רחל.

קבר רחל לא היה אף פעם בעל חשיבות
לגבי המוסלמים.

הער 1 שרף:

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלוז:

יש בעיה שצריך להגיע לידי הסכם עליה
בשתי הועדות - הועדה לשמירה על המקומות

הקדושים והועדה לענין ירושלים - או שצריך להביאה להכרעת הממשלה.
אני חושב שישנן בעיות הנוגעות לועדה למקומות קדושים ומוכרחות לבוא
לדיון מדיני. אני הייתי מאחז את שתי הועדות. בלאו הכי רוב השרים
היושבים בוועדה אחת הם גם בוועדה השנייה. ראש העיר העלה כאן בעיות
הנוגעות לועדה אחרת. אם הייתם מסכימים שבביא את זה כהצעה מיסכמת
לראש הממשלה, בבקשה. אם לא, אני אענה אל ראש הממשלה ואביא לפני
את הקונפליקט.

הער ה.מ. שפירא:

הועדה לענין ירושלים לא ישבה זמן רב
והיא החלה להתכנס רק בזמן האחרון;
הועדה למקומות הקדושים היתה עובדת כמעט כל שבועיים או שלושה שבועות.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלוז:

אני הצבעתי בממשלה בחיוב להקמת הועדה
למקומות קדושים, כמו כל אחד מכם.

אני חושב שהיות ויש ירושלים מאוחדת, לא יכולות להיות שתי ועדות
שהדוגה בעניני עיר אחת. לא יכול להיות מיטל אצטאצ בעניני
ירושלים מבהינה ביבורית וחברתית, לא מבהינה של האספקט הדתי,
בשתי ועדות במדרגות. הוועדה הזאת תפעל עכשיו ככל שבוז כי יש כמה
בעיות שאנחנו צריכים לקדם. אני מקיים היום עם הנדמים השונים
עם המרד השיכון, עם המוסד של המיר, כדי לחתוך זמרים ולרזיות.
בסיפוי של דבר היתה ביקורת בגלל התחלטים, ובצדק.

השר ז. שרף:

אני מציע שהשיבה תיטבע מידון בבית

הזאת. אני מציע שנדון על המצב

בירושלים, ועל זה נדון בישיבה אחת.

השר ח.מ. שפירא:

יש רשות לכל חבר לבוא אל ראש הממשלה

ולחצוץ לה תיקונים, אבל לא בשם הועדה.

סגן ראש הממשלה

והשר לקליטת עליה י. אלו:

חס וחלילה.

עד אז אני מציע לכל אחד מחברי הועדה

הזאת והועדה האחרת, כשהוא לא מרוצה מהחלטה בועדה הזאת או בועדה

האחרת, לערער לממשלה. תלונות לאחר מעשה, אם לא מערערים עליהם בשעת

מעשה, אין להן ערך.

מר ט. קולק:

כמעט כל החברים שמשתתפים בועדה

הזאת הם גם חברי הועדה האחרת. אם

תהיה בעיה מיוחדת, אפשר לקיים ישיבה משותפת של שתי הועדות.

היו"ר סגן ראש הממשלה

והשר לקליטת עליה י. אלו:

אני רוצה להציע הצעות אחדות להחלטה.

אני מקבל את הרעיון של ועדה דומה

אבל מונחשת יותר לוועדת המנכ"לים, שדווקא בשטחים, לשפול בעניינים

הכלכליים של מזרח העיר, ולקט גלאו חכי באים מן הממשלה והלקה מן

העיריות. לכן הועדה הזאת צריכה להיות משותפת, שיהיו בה מנכ"לים

של כמה משרדים, עד כמה שאפשר מהות, וייצוג של העיריות. אני בעד

זה שיו"ר הועדה יהיה יו"ר ועדת המנכ"לים - אם שר האוצר לא יתנגד -

אני מקבל את עצת ראש העיר שמשרדי

הועדה הזאת יהיו בעיריות. צריך להרגיל את הערכים לכך שהעיריות היא

את המוסדות הלגיטימיים של ירושלים השלמה.

אני מציע את המנכ"לים הבאים:

מנכ"ל משרד האוצר, מנכ"ל משרד הפנים, מנכ"ל משרד המסחר והתעשייה,

מנכ"ל משרד התיירות, נציג מינהל מקרקעי ישראל או המנכ"ל או סגנו.

אני רוצה להסתער על שתי קרקע שם בורכים

לגיטימיות.

כמו כן אני מציע לצרף לוועדה את נציג

ראש הממשלה, הנציג המדיני של ראש הממשלה לענייני השטחים, את מר רוזוליו,

היות והוא יו"ר הועדה למבחון העיר. הייתי רוצה שיהיה קשר הדוק בין

הדברים. נציג מש רד החוץ, איצני עומד על כך שזה יהיה המנכ"ל.
ומהעיריה אני מציע שישתתף בזה ראש העיר וגם עוזרו כדי לתת יותר
משקל לוועדה הזאת.

מר ט. קולק: אני מציע גם נציג משרד החינוך.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלוון: הועדה הזאת תזמין לישיבותיה את המנכ"ל
הנוגע לדבר כאשר דנים על ענינו. אינני
מציע להוסיף עוד אנשים. ככל שנרבה, נקטין.

השר ז. שרף: אני מציע לא לכלול את מינהל מקרקעי
ישראל. אין בזה צורך, וזה מחמת עינא בישא.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלוון: אני מציע שמשרדי הממשלה יענו על
מכתבים וינהלו התכתבות עם תושבי מזרח
ירושלים בשתי לשונות, בעברית ובערבית. אני מתנגד להתכתבות ערבית
בלכד. אילו אזרחנו אותם, היה הדבר אחר. אני חושב שזה אבסורד
שנתכתב עם מזרח ירושלים רק בערבית, ובודאי שלא רק בערבית.
לכן אני מציע התכתבות דו-לשונית. אם יהיה צורך באיש שיעסוק
בתרגומים, נעמיד אותו לרשות המשרדים הנוגעים בדבר. המכתב
יהיה כתוב עברית עם הסמלים, ויהיה מלווה בתרגום ערבי. שיהיה
מצבן שזה שרות שנותנים לתושב כדי שלא יכבד עליו הדבר של התרגום.
ההתימה והחומתת תהיה על כלנך עכרי. כל מה שנוגע לתרגומים, אבקש
פ. ברשות שר האוצר, והממונה על התקציבים, נציגיהם ונציגי ראש
הממשלה יביאו הצעות איך לארגן סכנות את הענין, או שיהיה משרד
סכני לתרגומים של כל המשרדים, או בצורה אחרת. אם שר האוצר
מסכים לכך, ועדה כזאת תביא לנו הצעה לאפשר מתן שירות טוב.

אני ממליץ מאד על הצעת ראש העיר
שהממונה על הכנסות המדינה יקים מרכז אחד או שניים ליעוץ בעניני
מס הכנסה, גם כדי לגבות יותר וגם כדי לגבות פחות. אנחנו גיתן
לזה פרסום בעתונות הערבית וגם במועצות.

אשר לספר הסלפונים, אני ממליץ ששר
ימנע להוצאת מהדורה מיוחדת בערבית לתושבי מזרח ירושלים.

יש מהדורה באנגלית. במה האותיות הלטיניות יחסניות יותר מאשר האותיות הערביות? אין להעלות את זה על הדעת שלא נספק לקורא הערבי במדינת ישראל ספר טלפונים בערבית. אני מציע שנמליץ * בפני שר הדואר להוציא מהדורה ערבית. עד אז אני מציע שתינתן אפשרות בחירה לתושבי ירושלים המזרחית, לקבל ספר טלפונים - ללא תשלום - בשפה העברית או האנגלית. רבים מהם קוראים אנגלים. אין זה דומה ליתר חלקי הארץ. ערביי מזרח ירושלים אינם אזרחים ישראלים.

אני מבקש את שר הפנים, אחרי ששמע מה שהיה בפני ראש העיר והיועץ של ראש הממשלה, להגיב ביחס לתורים הארוכים במשרדים לקבלת רשיונות.

זה תלוי בעיקר בשר האוצר.

השר ח.מ. שפירא:

אם יתנו לנו להעסיק עובד בעבודה יזומה, אנחנו יכולים לפתור את הבעיה.

מר ט. קולק:

אם זה ניתן, אפשר אולי לבחור את הטובים והמתקרבים יותר אלינו, ולהרחיק את

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלו:

העויינים לנו.

אני מציע שזה יהיה קל יותר, כי בסופו

של דבר, נותנים, אבל אחרי צרות. אני מציע להקל עליהם, וזה מתוך כבוד למדינת ישראל. אני מציע ייעול התהליכים וקיצור תקופת ההמתנה. אני מציע שנציב משרד הפנים, נציג העיריה ומר מ. ששון יטפלו בדבר.

אני ממליץ שהועדה תמליץ על הצעת ראש העי

לפחות עד סוף שנת התקציב, שתהיה סמכות לשר העבודה להעסיק במסגרת תעסוקה יזומה עוד 30 אנשים בעלי השכלה בעבודות אדמיניסטרטיביות שונות במסגרת עבודה יזומה.

אני חושב שצריך להעסיק במסגרת זו

מר ט. קולק:

40 - 50 איש. זה בשביל אוכלוסיה גדולה

איננו מספר גדול. אם מר ששון יבדוק את זה, הוא ימליץ בפניך

ואתה תמליץ בפני משרד העבודה.

מר ט. קולק:

אנחנו מעסיקים 400 ערבים, ביניהם
100 בעלי השכלה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני אבקש שהדבר ייבדק ע"י ועדת המנכ"לים.

לגבי הכפר דחיית אל בריד, אני חושב
שקרתה תקלה. אני חושב שממשלה ישראל נכשלה כשלון חמור כאשר הגדירה
את הקוטר של ירושלים. אילו קבלנו את הצעת המט"כל, המצב היה יותר
טוב, אפילו היו נוספים כמה ערבים.

השר תמ. שפירא:

דוקא הצבא דרש לצמצם את הדבר, אנחנו
הצענו שטח יותר גדול.

השר מ. בגין:

זה הלך בשני הכיוונים. הצבא התחיל
בהצעה רחבה יותר, היתה הצעה לצמצום,
לא מטעם הצבא, ואחרי זה באה הפשרה.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

יש דברים שנוכל לפתור, ויש דברים שלא
נוכל לפתור. למשל, הבטוח הלאומי לא
יכול להת להם, ולנו אין סמכות להתיר לו לתת להם תשלומים. יש רק
צורה אחת שבה אפשר לעזור, אם נותנים לבטוח הלאומי הקצבה מיוחדת,
לא ממקורות הקרנות של הבטוח הלאומי, אלא מהתקציב, והם ישמשו רק
סוכן משלם. למשל, ניצלנו את הבטוח הלאומי להרכבה של יחידות כאלה
גם בשטח הישראלי. אבקש שועדת המנכ"לים תדון בזה.

אם תתקבל ההצעה על הקמת ועדת המנכ"לים
הרבה בעיות תיפתרנה שם. מה שנוגע לוועדת רוזנוליו, אנחנו לא נדון
בזה היום. צריכה להיות שיחה מיוחדת עם מר הממשלה ועם רוזנוליו עצמו.

השר מ. בגין:

אני רוצה לרכז את דברי סביב הבעיה
ששמה: המנסת אוכלוסיה יהודית לתוך
ירושלים שבין החומות ובתוך מזרח ירושלים.

כל ההצעות שהשמיע סגן ראש הממשלה
חשובות בעיני, זו דעתי גם על הצעת ראש העיר. אבל לדעתי, הועדה
הזאת תמלא את תפקידה, לאחר שהחלה לפעול. הרבה יותר מאשר פעלה בשנתיים
האחרונות, אם היא תדאג להחזרת ירושלים שבין החומות ומזרח ירושלים.
בזה אני חושב, לכל הדעות, אנחנו מפגרים מאד. למעלה משנתיים

אנחנו עומדים לאחר השחרור ומספר היהודים שם מועט ביותר. שמעתי את כל ההסברים כיחס להקמת בתים ושיקום בתים. כל הנימקקים מתקבלים על הדעת, ובכל זאת נראה לי גם באופן וסרוספקטיבי שפה היתה חולשה בפעולה. אני מבקש להקדיש תשומת לב עיקרית לבעיה הזאת : מה נעשה בחודשים הקרובים כדי שיבואו יהודים לעיר העתיקה. זה אחד הדברים הגורליים.

שמעתי - אם הדו"ח שקבלתי איננו נכון, אני מוכן לקבל כל תיקון - שבעיר בין החומות יש מספר ניכר של תושבים ערביים שהיו מוכנים בעבר, ומוכנים גם היום, אם כי לא כולם, בעד כסף טוב למכור חנות, בלית, מבנה. יש אפילו חוליה שלנו שמוטל עליה לפעול בשטח זה, אבל היא נתקלה בקשיים כאלה שלא יכלה להתגבר על זה. אני מבקש את היו"ר להתעניין באופן מיוחד בסוגיה זו.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלו:

אביא דו"ח בישיבה הבאה.

השר מ. בגין:

יש לנו אפשרות לרכוש - ללא עשיית צוול - חנות, בית מסחר, מבנה חדש, צריך לעשות זאת. לי נמסר שהיו מועמדים, כחלקם הסתלקו מתכניותיהם, שמוכנים למכור את רכושם. אני חושב שצריך לפעול. לא זו בלבד שצריך להסיר מכשולים מדרכם, אלא צריך להמריץ אותם ולעזור להם בכל האמצעים שעומדים לרשותנו. מבחינה זו, צריך לפתור את הבעיות שהועלו בשתי הישיבות. אם נגיע להסדר מניח את הדעת, אני בטוח שמאות אנשים יכנסו לירושלים שבין החומות, ולמזרח ירושלים מחוץ לחומה. אני הייתי מבקש לדעת מתי יתחילו אנשים להכנס לבתים שדואים אותם?

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלו:

בספטמבר תיכנסנה 300 המשפחות
היראשונות.

השר מ. בנטוב:

אם יהיה כוח אדם מספיק.

השר מ. בגין:

אם דרוש מצדנו מאמץ כדי להתגבר על הקושי, הרי זה אחד הדברים החיוניים ביותר מבחינת המדינה, שכלל האפשר יותר מהר ישבו יהודים בבתי האלה. אינני בטוח אם העניין הזה שייך לוועדה שלנו. אני

אעלה אותו, אם יאמר מי שצריך לדבר על כך בועדה אחרת, שום נזק לא ייגרם ע"י כך שכבר הזכרתי את זה. יש מספר משפחות שאם יינתן להם מקום קרוב לירושלים, כמו ברמללה, אני חושב שהיה טוב. טוב שהועדה תיתן דעתה על כך. מדוע לא ניתן להם לשבת ברמללה אם רצונן בכך?

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מושב שזה שייך לוועדת השרים
לענייני שטחים, זה על סדר היום.

מר ט. קולק: יש 50 דירות ריקות בשועפת שלא מצליחים
לאכלס אותן. במקום כבר נמצאות 60 משפחות.

השר מ. בגין: שמעתי גם על דירות בצפון מזרח ירושלים.
הערבים אומרים שאפשר שם לרכוש בתים.

מר ט. קולק: את אלה הזכרתי.

השר מ. בגין: אני מציע, כדי להחיש את הפרוצדורה
הזאת, שתקום ועדת משנה של הועדה הזאת
שתהיה ממונה על כל הדברים האלה הקשורים באכלוס העיר העתיקה ומזרח
ירושלים. אני מציע שבועה זו ישרו 3 - 4 חברים שיקדישו את זמנם
היקר לפעולה בשטח, כך שהדברים לא ישארו תאורטיים.

עד כאן הבעיה של אכלוס ירושלים ע"י
יהודים. לדעתי זה צריך לעמוד במקום ראשון בסדר העדיפויות של
ועדה זו.

אני רוצה לומר משהו על סוגית הועדות.
לי נראה שלועדה למקומות קדושים, מלבד ירושלים, יש תפקידים נוספים.
המדובר במקומות קדושים לא רק בירושלים. לכן יותר נראית לי ההצעה
לקיים ישיבה משותפת מפעם לפעם.

אני בעד תרגום מסמך לערבית של כל
פנייה לערבים, אבל צריך שיהיה רשום "תרגום מוסמך". מעולם לא קבע
שום חוק איזו שפה היא השפה הרשמית במדינת ישראל, ועדיין, מדי פעם
בפעם, -היות וקבלנו את החוק כמות שהוא, בשינויים מחוייבים, ע"י
הקמת המדינה, מן התקופה שבה היה קיים שלטון בריטי, יש גם טענה
ששלוש השפות הרשמיות הן אנגלית, עברית וערבית. זה אבסורד
לומר שהשפה האנגלית היא שפה רשמית בא"י היום. עברית היא שפת
המדינה, ולאוכלוסיה שאיננה יורשת עברית צריך לאפשר לקרוא את כל

הדברים. הייתי מתחיל בטפסים הרשמיים, למעלה הכל יהיה כתוב בעברית ומתחת לזה בערבית. אני לא בטוח אם צריך להוסיף את ספר הטלפונים בערבית, זה עלול להתפרש לא כל כך טוב. עד היום אינני קורא את ספר הטלפונים בעברית... אני חושב שערבי שיש לו טלפון, יודע לקרוא אותיות לטיניות.

אשר לבחירות, אם רוצים שהערבים כמזרח ירושלים ישתתפו בבחירות לעיריה, אני מציע לא להשמיע קריאות פומביות שילכו לבחירות. אם תהיינה קריאות פומביות, מי שהוא, ב-29 באוקטובר, יתפאר בכך שערבים בירושלים לא הצביעו והחרימו את הבחירות. אם אפשר לעשות פעולה שקטה מכית לכית, ואפשר לדעת על לבו של מי אפשר לדבר ואיפה לא כדאי אפילו לדבר, הייתי מציע לדרך בדרך זו. חשוב שמספר המצביעים יהיה גדול ככל האפשר. אני חוזר ואומר; אל נשמיע להם קריאות, אלא נפעל בשקט.

אני מקבל את ההצעה.

מר ט. קולק:

צריך להסביר להם בפעולה שקטה שצנין

השר ט. בגין:

האזרחות הוא ענין לבחירתם, אנחנו לא הטלנו

עליהם באופן אוטומטי אזרחות, אבל היינו מאפשרים להם לקבל אזרחות. בהזדמנות זו, אם עושים פעולה שקטה, אפשר לומר להם שאם הם רוצים להיות אזרחים בעלי זכויות, לרבות זכות בחירה לכנסת, בבקשה. הכל צריך להעשות בשקט. צריך להסביר להם את הזכויות. יש גם יהודים שאינם מצביעים לכנסת אבל הם מצביעים לרשות המקומית. הם אינם אזרחים. תושבות מעניקה זכויות, ובין השאר, להצביע לעיריה. זו זכות ואפשר להפעיל את הזכות הזאת.

אקדים הערה על המגמה המרכזית העומדת

השר א. אבן:

בפני הועדה הזאת, לאמור: יישוב

ירושלים. אינני סבור שהבעיה של מזרח ירושלים תיפתר בטנותק מבעיית ירושלים כולה ומורשת עמנו. קיימת כאן אותה רשלנות של מוסדות שהיתה אופינית לפני חידוש שלמותה של העיר. בלי שמוסדות יעלו לשם, לא יהיו שם אנשים. אם יש שפע של יהודים בירושלים, הרי בגלל הליכתם לירושלים יקומו גם במזרח העיר ישובים. אני מציע שהבעיה הזאת תהיה נתפסת בכללותה - להביא יותר יהודים לירושלים בכלל ולמזרח ירושלים בפרט.

כאן ניצבת הכעיה שלא הצלחנו בה, לגבי המוסדות השונים, מרכזים שונים, משרדים ממסלתיים, אשר נשארו עדיין בשפלה. אני רוצה להוסיף לדברי השר כגין את הגורם הזה, לא לבודד דוקא את הכעיה למזרח ירושלים, אלא לתכוע עליה גדולה של יהודים לירושלים בכלל ולמזרח ירושלים בפרט.

אשר להצעות היו"ר, אני מחייב את הרעיון

של ועדת המנכ"לים. אני סבור שעבודת הממשלה לוקה בעבודה מופרזת בועדות השרים הרכות. למעשה, השרים מזדקקים לפעולות ולמחקרים שהיו צריכים להיות מעובדים מראש. אם הזרוע הזאת תקום, אני חושב שזה יגרום למהפכה בעבודת הועדה הזאת. על יד הועדה תהיה זרוע מבצעת ומכינה ענינים להכרעה.

אני סבור שבכלל מתבקש יחסי חיובי ללשון. כל ציבור בעל זהות תרבותית מטפה את לשונו. ידוע לכולם כי היחס של הערבי כלפי לשונו הוא כמעט כחינת פולחן. כל מה שנוכל לעשות כאן כדי לאפשר לו להשתמש בלשונו, אני חושב שצריך לעשות.

אני מסופק אם הייתי מעלה דוקא את ענין ספר הסלפונים. על כל פנים, לא נוכל לייחד את זה לירושלים המזרחית, יש כזה פגם עקרוני, אם יש בספר הסלפון בערבית רק השמות של מזרח ירושלים. פה אנחנו גורסים הפרדה, שאסורה מבחינת מדיניות. לעשות את כל היצירה הזאת בערבית, זה יקח הרבה זמן. יש לבדוק אם הביקוש מחייב את זה. אני חושב שיש תביעות לשוניות שקודמות לתביעה הזאת.

אני רוצה לומר משהו לגבי ההשלכות המדיניות של עבודת הועדה. הזדקקתי לנושא הזה בממשלה שעה שדברנו על ההחלטה האחרונה של מועצת הכסות. למעשה, הגישה המוצעת ע"י ראש העיר, בשם צרכי העיר, היא המתבקשת גם כשם הצרכים המדיניים. יש השפעת גומלין בין תסיסה בתוך העיר והתסיסה מסביב לעיר. אני חושב ¹³⁰⁶ ~~שלימים~~ מניעת סיכוכים ככל שאפשר בתחום המדיני, עלינו לאמץ את מאמר חז"ל בפרקי אבות: איזהו חכם, הרואה את הנולד. אני מציע כאן תרגיל מחודש של ראיית הנולד.

נחלנו כמה סיכוכים מיותרים בקשר לירושלים מתוך אי-ראיית הנולד. היינו נגררים מענין לענין, וכמה ענינים יצרו לנו מצוקות מדיניות, שאילו היינו ערוכים להם קודם, אפשר היה למנוע אותן.

אמנם, החלטנו וגמרנו על שלמות ירושלים

בירת ישראל ששקולה כנגד כל סיכון מדיני. אבל אם אפשר למנוע סיכונים מדיניים, הדבר לא אסור. הזמנת סיכונים מדיניים איננה מצווה שבקווי היסוד. אני תמים דעים עם ראש העיר כי המצב בירושלים מסכך לפעמים עקב מיסוי ויוזמות אחרות. הלואי שכל הטיפול היה מביא לידי יישוב העיר. אבל הדבר המשונה הוא: הדברים הגורמים לנו סיכונים, אינם דוקא הדברים המחזקים את מעמדנו בעיר. לאמור: בניית שיכונים, עליית יהודים להתישב, עליית מוסדות; הדברים החשובים הללו הם דוקא פשוטים. יש דברים בעלי אופי ראוותני והפגנתי, שאינם מוסיפים הרבה אלא שסיכונם מרובה. למשל, הדנקת מזוזה. מה זה מביא לנו? אלו ידענו על קיומם של דברים מראש, היינו יכולים לעשות אותם בצורה אחרת ולהסביר אותם לא על דרך של הסברה נחפזת, או להביא גורמים אחדים ולשתף אותם מראש. אם ניקח למשל את המתרחש לאחרונה בדר-אכו-סעוד, הריסה ללא הסבר הסטורי ארפיאולוגי משכנע...

את זה צריך היה משרד החוץ להסביר.
הוא השתתף בישיבה והוא צריך היה

השר ח.מ. שפירא:

להסביר את זה.

איך מסבירים? ע"י זה שמבקשים כמה
עתונאים להסביר את הדברים. אבל

השר א. אבן:

כאשר קורעים את חולצותיהם של העתונאים, זה בלתי אפשרי.

אני מציע שנסתכל בעתיד. המצב

הוא שנגררנו, הובאנו לדיון הבינלאומי בענין ירושלים שאינו יורד מהפרק. אם אפשר למנוע את זה, הרי זה לא לפי רצוננו. מה יש הגיון דיאלקטי, משום שיש השלמה יותר עם העמדה שלנו בירושלים מאשר עם כל ענין אחר. דוקא משום כך, אנו נחקפים יותר ומעלים את הדבר לדיון. ואילו יישובנו בכל השטחים, מן התעלה עד הרמה, איננו משמש כ-3/4 שנה נושא לדיון. בירושלים נגררנו למהלך עם המשכים שאינני יודע מה ילד יום.

נסינו להעלות מה הן הבעיות שיש

להן השלכה מסובכת ומסכנת. חשבתי שאילו יכולנו לעשות סקר מה צפוי ב-4 תחומים, כמצאת השנה הבאה, ^{עוזר} זה היה אצטצ לנו להעריך מתוך הנחה שאנחנו חייבים לעשות את הדברים האלה ולא שנתעלם מהם. אילו ידענו מה יהיה ומצ צפוי לנו ב-4 תחומים, היינו יכולים גם לקבוע את צורת העשייה ואת תכנון ההסברה.

(א) מעשים שיש אתם הריסה - אינני מדבר כאן על בעיות בטחוניות - מטעמי בטחון שוטף, ההריסה הנובעת ממחקרים ארכיאולוגיים וכדומה, מה שצפוי בזמן הקרוב בתחום של הפקעות שיש אתן הוצאת הרבים מדירותיהם, צריך לדעת כיצד להעריך, כיצד להפקיע, כיצד נמצה, כיצד ניישב ואיך נסביר, שלא יופתעו אותם הגורמים שגם מטעמים שלהם אינם מעוניינים בדיון מחמיד בעניין ירושלים. לפעמים היתה הפעלת השפעה כדי למנוע את המעמדים הללו. אבל אותם גורמים אמרו שאילו היה יותר זמן ואילו ידעו, וכו'.

(ב) יש שני תחומים: הריסה, הפקעות שיש עמם הוצאת אנשים, בעיקר כל דבר הנוגע מטעמי קרבה למקומות הקדושים כל המחדש טכניב לאל-אקצה.

(ג) תחיקה. משום מה דברים שנעשים בדרכים כינהליות, מעוררים הרבה תהות תהודה מאשר דברים המחייבים תחיקה. אינני מדבר על חוקי הכנסת בלבד, אלא יש דברים אחרים כגון ממשות געלי אופי תחיקתי, כדאי שנדע עליהם.

הצעת היא בוחלית, לפי שעה. כדאי שהועדה הזאת, באמצעות היו"ר, תאמץ לעצמה ככלל סיפול בתכניות של כל המשרדים בתחומים הללו. יו"ר הועדה יהיה מוסמך לפנות לכל המשרדים ולדעת. לא להעיר, לא למתוח ביקורת או להציע הצעות, אלא לשאול מה בועתם לעשות בתחומים הללו, בזמן הנראה לעין. כאשר נקבל את החומר גולי הועדה תוכל להעריך, שנוכל לומר שפה יש אור אדום ולא בתייה כמגיבים על הפתעה.

אני מציע, אישוא, שנעשה סקר של פעולות ירושלים העלולות לשמש סלע מחלוקת כזה, ע"י פנייה למשרדים ולשרים בתחומים הבאים. כאשר נקבל את החומר אני אציע דיון כיצד לטפל ולקבוע עיתוי וכיצד לקבוע את דרכי ההסברה.

השר ז. ורהפטיג: בדשותו של היו"ר, אבקש סליחה אם אהיה מאד ברור. נאמרו כמה דברים שהיה בהם טעלה טפה ומכסה טפחיים.

פה הוזכרה הריסת הבתים באבו-סעוד וכו', כאילו שזה נעשה שלא בהתאמה ולא בדרכי הסברה. אני רוצה שיהיה ברור מאד. אני התפלאתי. קבלתי שאילתא מחבר-כנסת ויקטור שם-טוב ב"ש שאל אותי שאלות. קראתי את השאלות ב"על המשמר". מה שהתפלאתי לקרוא היה כי ב"על המשמר" פורסם מכתב של הדובר שלי שהעמיד את הדברים על גבולותם. אחרי זה באה הערת הכתב: אני לא יודע מי אמר את האמת.

הכתב כותב שח"כ שם-טוב והוא היו אצל ראש העיר, וזה אמר להם שהבתיים של המוגרבים ייהרסו שלא על דעתו של שר החוץ. *הוסכם* שהדבר ייעשה בתיאום עם משרד החוץ. לא היה דבר כזה שצו ההריסה ניתן לפני כמה חודשים והדבר התבצע אחרי כן.

מר שם-טוב לא היה אצלי עם עתונאי בכלל.

מר ט. קולק:

העתונאי אמר שכתב וצלצל אל שר החוץ ואמנם אמר לו שר החוץ שהוא נתן את

השר ז. ורהפטיג:

ההסכמה, אבל משרד החוץ לא אמר כך. האמת היא שצו ההריסה ניתן שתוך חודש ימים צריך להרוס|וזה באמת נהרס תוך חודש. אני לא סמכתי על ההסכמה בעל פה של שר החוץ ועל הפתקאות האלה ודרשתי שיכתוב מכתב. קבלתי מכתב משר החוץ חתום על-ידו, שהוא מסכים על העיתוי שצריך להרוס את הבתים. בעל-פה אמר לי שהוא מיעץ להרוס את כל שלושת הבתים ולא לעשות זאת לשיעורין. כל זה נעשה לפי צו הריסה של מר קולק, לפי עיתוי של שר החוץ. אני לא יודע את העניין של רמזים. זה נעשה לפי החלטה של ונדת השדים למקומות הקדושים. אם מר קולק לא אמר זאת למר שם-טוב, יואיל בטובו ויכחיש. אם שר החוץ כתב זאת במכתב, אל יבואו אנשי משרד החוץ אחרי זה ויגידו שזה לא בסדר. אם היתה קבורת גיבורי מצדה, והרכיזו לעתונאי, מה זה שייך לעניין? לא אנחנו בצענו את ההריסה.

לעצם העניין. השר כגין התחיל בזה

והמשיך השר אבן. בעית ירושלים איננה בעיה של ערבים אלא של ירושלים יהודית. ירושלים ככירת מדינת ישראל וכבירת עם ישראל. כל היתר הם חלקים מבעית מצב ירושלים. המעניין כיום הוא, שבירושלים בירת ישראל ובירת עם ישראל יש 3/4 יהודים ו-1/4 לא-יהודים. הרבע אינם מעור אחד, הם מהרבה עדות, נוצרים, מוסלמים. יש חלק הגון של נוצרים באותו רבע. היהודים הם פחות או יותר מעור אחד. במצב כזה אי אפשר לומר שיש עיר דו-לאומית. זאת עיר יהודית, בירת ישראל עם בעיה של מיעוט שהוא לעולם מיעוט, אלא שקיימות בעיות דתיות ובעיות דתיות חשובות ביותר שצריך למצוא להן פתרון. הבעיה העיקרית היא בעית ירושלים. כמובן לטווח ארוך אפשר לתכנן שירושלים תהיה כך מאוכלסת אך שיהיה בה 10% מיעוט לא-יהודי. העיר צריכה לגדול פי שנים והיא תגדל, ואתה הישוב היהודי. אצל הלא-יהודים יש גם בעיה שבעיר העתיקה צריכים לדלל קצת את האוכלוסיה ולהוציא מרובעי עוני, ויתנו להם דירות יותר טובות.

הצוות לפיתוח ירושלים צריך לכוון לטווח ארוך איך להפוך את יו
לכירת ישראל. ירושלים היא החשובה ביותר לעם ישראל ולעולם כולו
כי ירושלים היא עיר של שלוש דתות מונוטאיסטיות, לכן לבעיות הדת
בה יש חשיבות רבה מאד. אינני רוצה עכשיו להאשים, אבל אילו היה
לנו די זמן, הייתי אומר לעיריה, במשך שנתיים וחודשיים מיום השחרור,
לא נעשה די ליישוב ירושלים, ובעיקר בעיר העתיקה שבין החומות.
ואינני מתעלם מכל הדברים הגדולים והחשובים שנעשו, אבל יש כאן
מחדל. ברגע ששחררה ירושלים, טענתי שבטבילי העיקר הוא שנכניס
אלפים של יהודים בין החומות, אפילו תחת הגנות, לא איכפת באיזה
תנאים. טענתי נגד הריסת בתים מסביב לחומה, ואמרתי שלא איכפת לי
שהיו "סלמס" מחוץ לחומה. טענתי שאת הגן אפשר לעשות גם כעוד חמש
שנים והעיקר הוא לקרב יהודים לעיר העתיקה. בשנתיים הראשונות
של שחרור העיר העתיקה הגיעו למשרד הדתות יהודים רבים שביקשו
להתישב בה שרצו מיד להכנס לירושלים. בזמנו היו יהודים רבים
מוכנים להכנס לעיר בתנאים קשים ביותר, בגלל קדושת העיר.
ועדת השרים לענין ירושלים החליטה אז אחרת. היא החליטה לא
לתת להכנס רק לעשות קודם את כל התכניות וכעבור שבע שנים תאוכלס
העיר. אני מצטער על כך, זה היה פותר הרבה מן הבעיות הפוליטיות
לו זה היה נעשה. מאז לא נעשתה כל פעולה כדי לעזור ליהודים להכנס
לירושלים, בין לרובע היהודי, ובין לא לרובע היהודי. יש צוות
העוסק בשיקום הרובע היהודי. יש יהודי שפתח חנות ראשונה בעיר
העתיקה. יש לו חנות ספרים. הוא פנה למשרד הדתות ומשרד הדתות
עזר לו. צריך שתהיה אוזן קשבת ליהודי הרוצה לגור בירושלים שבין
החומות. איש לא מתעניין בכך שיהודי יוכל לקנות דירה או בית או חנות.
באים אלי הרבה יהודים הרוצים להיות בעיר העתיקה ואני מפנה אותם
למשרדים השונים, אך האיש נשאר ללא פתרון.

אני רוצה לעבור אל הבעיות שבין יהודים
ולא יהודים. אני מקבל את ההצעות של תרגום מכתבים לערבים. במשרדי
עונים בערבית או באנגלית או בצרפתית על מכתבים שמתקבלים בשפות ההן.
לא שולחים מענה בעברית למי שלא מבין עברית.

אני מסכים שתוקם ועדת מנכ"לים.
אני מציע לצרף אליה את איש משרד הדתות. אם קיימת כעיה של מקומות
קדושים בכל המקומות, הרי בירושלים היא העדינה ביותר. פתרנו אותה
בצורה די נאותה, עם כל הקושי בזכר. העולם הנוצרי בארץ ובעולם
שבע רצון, הם אומרים שאף פעם לא היו המקומות הקדושים לנוצרים כל
כך בטוחים ומסודרים כמו היום. כולם מודים שבעית המקומות הקדושים
בירושלים ובכל הארץ מסודרת על הצד הטוב ביותר.

אשר למוסלמים - כאשר ישבתי עם ראשי המוסלמים כמה וכמה פעמים לפני גירושו של אל-סאייף, הגענו להסכם. אני מצטער שגרשו אותו. אני אמרתי שאיננו עולים אל הר הבית. אפשר להסביר להם שאיננו נוגעים בהם. הכותל המערבי הוא שלנו. אפשר היה להסביר להם את הכל. מיד התחילו להתערב כמה גורמים לצערנו, גורם אחד מדבר על הגורם האחר, שלא ילכו אליו, אני אסור לך את העניין, אני לא הורס, הוא הורס, וכו'. אני מצטער מאד על הדברים הללו. יש לי תיק שלם עם עובדות בעניין המקומות הקדושים למוסלמים. אני טוען שאפשר לבוא לידי הסכם אתם. הם רודפים אחרינו, שולחים שליחים אלינו. מר ששון יודע על כך משהו. יש הצעה להחזיר את אל-סאייף.

יש עוד מחדל אחד חסרתי. כאשר שחררנו את העיר העתיקה, מצאנו חורבן של המקומות הקדושים שלנו והיה עלינו להעמיד את העולם על כך. משרד הדתות, באמצעיו המצומצמים עשה את הדברים. אנחנו הוצאנו ספר ובו היו צילומים על חילול בתי-כנסת ומקומות קדושים. המצאנו את החומר הזה לכל מי שנחוץ. אני מצטער שהחומר הזה לא תורגם לאנגלית או לצרפתית. אני בא לחו"ל ומדבר עם אנשים שאני כפוש עמהם, ביניהם קתולים ופרוטסטנטים, ומספר להם על זה, והם טוענים שלא שמעו על כך. השארנו את המונומנטים כדי להראות את זה. אני חושב שבעניין זה ההסברת שלנו הייתה צריכה להוכיח את המצב מה היה כאן בימי השלטון הירדני. אנחנו לא נגענו בשום דבר הקדוש לכנסייה. כל זה צריך היה להסביר בחו"ל. החומר שאנחנו הוצאנו הוא בעברית, יש חומרות ובהם מאמרים ותמונות ויש גם סרטים. החומר הזה לא נוצל. כשאני שולח את החומר הזה למשרד החוץ, אאוטסיידים הצעות לתרגום, לא עושים זאת. יתכן שהם חושבים שהדבר לא חשוב, אני חושב זאת לחשוב מאד.

היו"ר סגן ראש הממשלה

והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מכיר שנצטרך להמשיך בדיון. אני

רוצה לתת לנציג משרד החוץ אפשרות

לומר כמה דברים כפי שנראו לו מהתצפית שלו. אני מציע שנפתח בהחלטה אחת על ועדת המנכ"לים, אנחנו נציע הרכב מתוקן. היות ויש דברים כוערים, נצטרך לשבת לעתים תכופות. אתם עם מזכירות הממשלה יום קבוע בשבוע כדי להקל על הלוח של השרים.

השר א. ששון:

אם לא אדע על התפקיד, לא מוכל להחליט

על ועדת מנכ"לים.

היו"ר סגן ראש הממשלה
והשר לקליטת עליה י. אלון:

אני מוכן להתחיל על זה בעוד שבוע.

מר ש. הלל :

אני מודה ליו"ר.

אני רוצה לציין מה היתה הבעיה לגבי כל
הקומפלקס של אבו-סעוד. החלטת הממשלה התמהמהה ובה היה כדי להעיד
שעל דעת הועדה, לעלות אל המעולה לעורר ריאקציות מאד מסובכות בעולם.
היה ברור שהעניין הזה עדיין עד מאד. לאחר שהדברים התפתחו כפי שהתפתחו
ולאחר שצרכי התאום והמועד הסתיימו, הביצוע לא היתה לו גביעה אתנו.
במידה שהצענו את שירותנו, לא ראינו בזה צורך מיוחד. הדברים שקרו
באותו יום החריפו את הפרסום השלילי של הבעיה בצורה מאד מזיקה וחמורה.
כאמור, אנחנו לא היינו אחראים לצד הארגוני ואחריות הבצוע של העניין.
הדבר היחיד שידוע, זה הסכסוך עם העתונאים שגרם בזק ממדרגה ראשונה,
שגרם לכך שאותם העתונאים דיווחו כך שהדבר גרם בזק כל יסוער. איננו
אחראים לכך. אם העניין של ניקוי הכותל הוא זכות, הוא לא יכול רק
לזכות בזכויות.

הדבר השני שהחריף את העניין בצורה מאד
חמורה, זו החקלה שקרתה. בו בזמן שניתן להסביר, שעם פינוי אבו-סעוד
לא נפגעה אף משפחה, הרי באותה הזדמנות "חגיגית", פינוי איזו משפחה
שצריך היה לפנות אותה ממילא, וזרקו את המשלטלים שלהם והעמידו אותם
על סכוביות. הרסו את הטבנה שהראו שם בני של נשים וילדים. הדבר
הזה החריף את העניין בצורה קיצונית.

דבר שלישי - פעמים רבות ביקשנו והוסכם
שצריך להיות מאד זהיר בקשר לחומר. כאשר בזמנו היה עניין של הריסת
בית, ישבנו עם בניג המשרות והבטחנו את העניין שמא תהיינה תקלות,
והוחלט על בנייה בחומה בטרם נהרוס, שמא תהיה פרצה בחומה.
היה מיט מול, ובולדוזר נכנס והרס חלק מהחומה, ויצא שלא נתגלה הכותל
בכל חזיו, אלא היתה פרצה שלמה כתורו, שבודאי עוררה את הסערה בין
התושבים וגם בין העתונאים. מספיק לציין שלוש נקודות אלה, כדי לומר
שהיתה התרה של העניין גם בשלב הכי עדין ומסובך. אין כל ספק שהדברים
שציינת, גרמו לכך שיצאנו מכך לא בצורה הרצויה.

השר ח. מ. שפירא:

בדרך כלל השרים מאד עסוקים בועדות.

אני מציט לקיים ישיבה ביום שני בשבוע

הבא, אבל אחר-כך לקיים אותה אחת לשבועיים. לא יתכן שלא יהיה לנו
יום בשבוע כדי לעבוד במשור.

מר ט. קולק:

רציתי לספר לוועדה שהעדה הספרדית
יחד עם העיריה, שיפצה את "המשיבתא"

והיום נמצאים שם 130 נערים במחנה קיץ, הם נרים במקום. עם גמר
תקופת הקיץ, יכנסו לשם עוד מספר של אברכים קבועים.

השר א. ששון:

אני מבקש שבישיבה הבאה נצדדו ביתר
דיוק את תפקידה של ועדה המנכ"לים.

המשך הדיון נדחה.

הישיבה נבעלת